

TARTALOM

TANULMÁNYOK

- DR. BECK KÁROLY 5
Jogegység vagy jogbizonytalanság
(*Megjegyzések egy jogegységi határozat margójára*)
- DR. VIDA JÓZSEF 13
A szerzői jog büntetőjogi védelmének néhány gyakorlati kérdése,
különös tekintettel a zeneművekre

DISPUTA

- Hogyan tovább? 29
(*Interjú dr. Máriánné dr. Molnár Máriával,
az Ügyészek Országos Egyesületének elnökével*)
- A jogi szakvizsgáról 31
(*Interjú dr. Erdélyi Katalinnal, az Igazságügyi Minisztérium
Jogi Szakvizsgabizottság Titkárságának osztályvezetőjével*)
- Tanuljunk nyelveket! 33
(*Interjú Szalmasági Évával, a Bron-Y-Aur elnökével*)

FIGYELŐ – EGYESÜLETI HÍREK

- DR. MÁRIÁNNÉ DR. MOLNÁR MÁRIA 35
Találkozó

- DR. FAZEKAS GÉZA 37
Tollal és vésővel
(*Interjú dr. Miskolczi Lászlóval*)

- KRIMINÁLEXPO IT-SEC 2005 39
(*Programajánlat*)

- DR. MOLITORISZ PÁL 41
A tárgyalóterem „napos” oldala

FIGYELŐ – OKRI FIGYELŐ

- DR. FÜLÖP ÁGNES 47
Tájékoztató a közlekedési jogalkalmazás támogatására
létrehozott kutatási és konzultációs program első szakaszáról

FIGYELŐ – EURÓPAI KITEKINTŐ

DR. VARGA ZS. ANDRÁS 51
Az európai ügyészségek büntetőjogon kívüli tevékenységről
(Beszámoló az Európai Legfőbb Ügyészek Konferenciájának 6. üléséről)

DR. STEINER GÁBOR 77
Terrorizmus az Európai Unióban

ANYANYELVI ÜGYELET

SÜMEGINÉ DR. TÓTH PIROSKA 81
Az írásjelek

KÖNYAJÁNLÓ

SÜMEGINÉ DR. TÓTH PIROSKA 85
Válogatás a szakirodalomból

JOEGYSÉG VAGY JOGBIZONYTALANSÁG

(Megjegyzések egy jogegységi határozat margójára)

A Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsa 1/2005. KJE szám alatt jogegységi határozatot hozott, amely szerint: „A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (a továbbiakban: Tny.) 78.§-a alapján folytatott eljárásban 2000. január 1. és 2003. február 14. napja között a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv határozatának módosítására, illetve visszavonására csak az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) 61.§-ának (3) bekezdésében előírt, a határozat közlésétől számított egy éven belül volt törvényes lehetőség.”
(*Magyar Közlöny 2005. március 3-i 27. szám*)

A jogegységi határozat az indokolásban hivatkozott jogszabályok félreértése folytán jogi tévedés. Ezt az alábbiakban próbálom bizonyítani.

A jogtörténeti előzményekről

A Tny-nek a jogegységi határozattal érintett rendelkezéseit a törvényhozó többször módosította. A Tny. 1998. évi LXXVII. törvény 15.§-ával módosított 78.§-ának 1999. december 31. napjáig hatályos szövege a következő volt:

„78.§ Ha az igény elbírálása, illetőleg a követelés érvényesítése után megállapításra kerül, hogy a bíróság által el nem bírált határozat (fizetési meghagyás) jogszabályt sért, vagy az igényt tévesen utasították el, illetve a nyugellátás vagy a követelés összegét tévesen állapították meg, a nyugellátást tévesen folyósították, akkor az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozat (fizetési

meghagyás) közlésétől számított 5 éven belül a határozatot (fizetési meghagyást) módosítja, illetőleg visszavonja.”

Az 1999. évi CIX. törvény 19.§ (4) bekezdése 2000. január 1-jétől módosította a Tny. 78.§-át. A 2003. február 14-éig hatályos szöveg a következő volt:

„78.§ Ha az igény elbírálása, illetőleg a követelés érvényesítése után megállapításra kerül, hogy a bíróság által el nem bírált határozat (fizetési meghagyás) jogszabályt sért, vagy az igényt tévesen utasították el, illetve a nyugellátás vagy a követelés összegét tévesen állapították meg, avagy a nyugellátást nem, vagy téves összegben folyósították, akkor az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozatot (fizetési meghagyást) módosítja, illetőleg visszavonja.”

A Tny. 2003. évi IV. törvény 77.§-ával – a törvényjavaslat indokolása szerint az állampolgári jogok országgyűlési biztosa ajánlására – ismét módosította a 78.§-t, 2003. február 15. napjától az alábbiak szerint:

„78.§ (1) bekezdés Ha az igény elbírálása, illetőleg a követelés érvényesítése után megállapításra kerül, hogy a bíróság által el nem bírált határozat (fizetési meghagyás) jogszabályt sért, vagy az igényt tévesen utasították el, illetve a nyugellátás vagy a követelés összegét tévesen állapították meg, illetőleg a nyugellátást nem, vagy téves összegben folyósították, akkor az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozatot (fizetési meghagyást) módosítja, illetőleg visszavonja.

(2) A jogosult (kötelezett) terhére a határozat fizetési meghagyás módosításának, illetőleg visszavonásának csak a határozat (fizetési meghagyás) közlésétől számított 5 éven belül van helye.

(3) Az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozatot (fizetési meghagyást) a (2) bekezdésben meghatározott időn túl is módosítja, illetőleg visszavonja, ha

a) a határozat (fizetési meghagyás) módosítására vagy visszavonására a jogosultnak (kötelezettnek) is felróható ok, így valótlan adatközlései, adatszolgáltatási, illetőleg bejelentési kötelezettségének elmulasztása, vagy annak késedelmes teljesítése miatt kerül sor, vagy

b) a határozatot (fizetési meghagyást) kibocsátó nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv alkalmazottja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon szegte meg, és ez a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv határozatát befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította.

(4) A (3) bekezdés a) pontja szerinti felróhatóságot a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervnek kell bizonyítania.”

A Tny. 2000. január 1-jétől hatályos 78.§-ának rendelkezései alkalmazását illetően kezdeti bizonytalanság után a jogalkalmazás egységes volt abban, a határozat módosításának nincs időbeli korlátja. Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság főigazgatója a Társadalombiztosítási Közlöny 2001. évi 11. számában megjelent utasítása 13.1 pontjában az igazgatási szervek részére az alábbiak szerint rendelkezett:

„A nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek által hozott határozatok módosítására, visszavonására a Tny. 78.§ tartalmaz speciális – az államigazgatási eljárástól eltérő – rendelkezést, ezért az Áe. 61.§ nem alkalmazható. Tekintettel az Áe. 3.§ (6) bekezdésének rendelkezéseire, a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek határozatainak visszavonására, módosítására az Áe. 61.§ nem vonatkozik, hiszen a Tny. 78.§ attól eltérő rendelkezéseket tartalmaz. A Tny. 78.§ nem tartalmaz az Áe. 61.§ (2)–(5) bekezdéseiben meghatározottak szerinti, vagy azokhoz hasonló korlátozásokat, így azok természetesen nem is alkalmazhatók. A Tny. 78.§-ának és az Áe. 61.§-ának „együttes”, illetve „egymás melletti” alkalmazása is kizárt, mivel a Tny. hivatkozott rendelkezését nem az Áe. 61.§ mellett, illetőleg azzal együtt, hanem önállóan, az Áe. 61.§-ától függetlenül kell alkalmazni. Ha a Tny. 78.§-ában meghatározott előfeltételek fennállnak, az igazgatási szervnek nem csupán joga, hanem kötelessége is a határozat visszavonása vagy módosítása. A módosító, illetőleg visszavonó határozat az ügy érdeméhez tartozó kérdésben rendelkező ügydöntő határozat. Tehát ha az igény elbírálása után megállapításra kerül, hogy a bíróság által még el nem bírált határozat

– jogszabályt sért, vagy

– az igényt tévesen utasították el, illetve

– a nyugellátás összegét tévesen állapították meg, avagy

– a nyugellátást egyáltalán nem, vagy téves összegben folyósították,

az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozatát módosítja, illetve visszavonja.”

Ennek az értelmezésnek megfelelő – szerintem egyértelműen helyes – gyakorlatot alakított ki a Legfelsőbb Bíróság is: „2000. január 1-je után a korábban hozott társadalombiztosítási határozat is időkorlátozás nélkül módosítható, visszavonható (1999. évi CIX. Törvény 19.§ (4) bekezdésével megállapított Tny. 78.§)”. (BH. 2004. 205. sz. jogeset)

A jogegységi tanács akként foglalt állást, hogy mivel a Tny. 78.§-a a határozat módosítására vagy visszavonására – a 2000. január 1-je előtt és a 2003. február 14-e után hatályos rendelkezésektől eltérően – nem állapít meg határidőt, az Áe. 61.§ (3) bekezdése szerinti határidőt kell alkalmazni. E szerint tehát a határozat módosítására vagy visszavonására a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv a határozat közlésétől számított egy éven belül jogosult.

A jogegységi tanács tévedése

A Tny. 80.§ (1) bekezdése szerint: „Ha az igény elbírálása után megállapítják, hogy az illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv az eljárása során tévedett, mulasztott vagy jogszabályt sértett, és emiatt az igényt elutasították, vagy alacsonyabb összegű nyugellátást állapítottak meg, illetőleg folyósítottak, akkor a hiba megállapításától számított öt éven belül járó összeget, valamint az (5) bekezdés szerinti késedelmi kamatot ki kell fizetni”.

A Tny. 93.§ (1) bekezdése értelmében: „A nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv az e törvényen alapuló követelését öt éven belül érvényesítheti. Ha a követelésre alapot adó magatartás jogerős bírói ítélettel megállapítottan bűncselekmény, a követelés öt éven túl is érvényesíthető mindaddig, amíg a büntetethezesség el nem évül.”

A jogegységi határozat indokolása szerint: „ A Tny. 78.§-a alapján folytatott nyugdíjbiztosítási eljárásokban az Áe. 61.§ (3) bekezdésében foglalt időbeli korlát alkalmazása nincs közvetlen összefüggésben a Tny. más rendelkezései szerinti igényérvényesítési eljárásokkal, így a Tny. 80.§-ának (1) bekezdésében, illetve a Tny. 93.§-ának (1) bekezdésében foglalt anyagi jogi rendelkezések hatályosulását nem akadályozza.

(...)

A Tny. 78.§-a a vizsgált időszakban a határozat módosítására, illetve visszavonására időbeli korlátot nem állapított meg, így az Áe. szubszidiárius rendelkezésének alkalmazása ebben az esetben nem mellőzhető. A Tny. 80. és 93.§-ai ugyanakkor tartalmazzak határidőt a jogosultnak járó összeg kifizetésére, illetve a nyugdíjbiztosítási szerv igényének érvényesítésére. A Tny. idézett 80.§-ának (1) bekezdése az igény téves, mulasztáson alapuló vagy jogszabálysértő elutasítása, illetőleg a nyugellátás alacsonyabb összegű megállapítása esetén az igénylőre kedvezőbb – öt éves határidőt – tartalmaz, tehát az Áe. 61.§-ában előírt egyéves határidő erre az esetre nem alkalmazható. A Tny. 93.§ (1) bekezdésében foglalt anyagi jogi rendelkezés ugyancsak megállapít határidőt a törvényen alapuló követelés érvényesítésére”.

A határozat indokolásában foglaltakkal szemben a hivatkozott rendelkezések között az alkalmazhatóságukat meghatározó szoros tartalmi összefüggés van.

1) A nyugdíjbiztosítási ügyekben az igény érvényesítése és folyósítása elválik egymástól. A Tny. 64.§ (6) bekezdése szerint: „Nyugellátás iránti igényt az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság igazgatási szerveinél, az igénylő lakóhelyétől függően a Fővárosi és Pest Megyei Nyugdíjbiztosítási Igazgatóságnál, a megyei nyugdíjbiztosítási igazgatóságoknál és ezek kirendeltségeinél, valamint – ha jogszerző már nyugellátásban, baleseti rokkantsági nyugdíjban részesült – a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságnál (a továbbiakban: nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv) kell érvényesíteni”.

A Tny. 65.§ (1) bekezdés a) pontja értelmében: „A nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv határozatot hoz a) a nyugellátás iránti igény teljesítéséről – ideértve a rögzített öregségi nyugdíj iránti igényt is – és elutasításáról...”

Az igény elbírálásáról hozott határozat alapján az ellátást a nyugdíjfolyósító szervek folyósítják. A Tny. 79.§ (1) bekezdése szerint: „ A saját jogú és a hozzátartozói nyugellátást, továbbá a nyugdíjbiztosítási szervek hatáskörébe utalt nem társadalombiztosítási ellátást a nyugdíjfolyósító szervek nyugdíjfolyósító törzsszám mint azonosító szám alatt folyósítják. A nyugdíjfolyósító szervek az ellátás folyósításának kezdetekor a nyugdíjfolyósítási törzsszám igazolására – az Országos Nyugdíj-

biztosítási Főigazgatóság által rendszeresített nyomtatványon – az érintett személy részére díjmentesen igazolást adnak ki”. A (2) bekezdés értelmében „A nyugdíjfolyósító szerv a megállapított nyugellátás folyósítását a határozat beérkezését követő 15 napon belül postai úton vagy a jogosult kérelmére a nyugdíjfolyósító szervvel szerződéses kapcsolatban álló hitelintézet belföldön vezetett átutalási betétszámlájára (...) átutalással teljesíti. A nyugellátást havonta kell folyósítani, legkorábban attól a naptól kezdve, amelytől azt határozattal megállapították, a jogosultság megszűnésének (megszüntetésének) napjáig, de – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – legfeljebb a jogosult elhalálozásának napját magában foglaló naptári hónap utolsó napjáig”.

Ez tehát azt jelenti, hogy az igényt elbíráló szerv határozata (módosító határozata) nélkül az ellátás (módosított ellátás) folyósítása nem lehetséges.

Más megközelítésben: Ameddig az igényt elbíráló szerv a határozatát nem módosítja, a nyugdíjfolyósító szerv csak az eredeti határozat szerint járhat el. Sem alacsonyabb, sem magasabb nyugdíjat nem folyósíthat. A jogegységi határozat indoklásában foglaltaktól eltérően nincs törvényes alapja annak, hogy a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv az eredeti határozat tartalmát figyelmen kívül hagyva, attól eltérően a határozat módosítása nélkül „a hiba megállapításától számított öt éven belül járó összeget” kifizesse, vagy követelést érvényesítsen. A hiba megállapítása csak határozat módosításával vagy visszavonásával történhet. (Áe.42.§, Tny. 65.§)

Nyilvánvaló tehát, hogy a határozat módosítására nyitva álló határidő és a Tny. 80., valamint 93.§-ában megjelölt határidő nem válhat el egymástól. Mindkét rendelkezés alkalmazhatóságának feltétele az igény elbírálásáról hozott határozat módosítása vagy visszavonása. Vagyis sem logikai sem nyelvtani értelmezéssel nem igazolható az a megállapítás, hogy a jogegységi határozat tárgyát képező időszakban az ellátást megállapító határozat csak egy éven belül volt módosítható, és az egy év elteltével az ellátást helytelenül megállapító határozat módosítása nélkül is a Tny. 80.§ és 93.§ szerinti igény öt éven belül érvényesíthető.

Azt, hogy a Tny. 80.§ és 93.§ alkalmazhatóságának előfeltétele a Tny. 78.§ alapján a határozat módosítása vagy visszavonása, tételes jogi szabály is megerősíti.

A Tny. végrehajtásáról szóló 168/1997. (X.6.) Korm. Rendelet (R) 80.§-ának a jogegységi határozattal érintett időszakban is hatályos rendelkezése szerint a módosítást és a visszafizetésre kötelezést illetően abban az esetben is külön-külön határozatot kell hozni, ha az ellátást helytelenül megállapító határozatot a nyugdíjfolyósító szervnek kell módosítania.

A jogegységi tanács által vizsgált időszakban az ellátás megállapításának és visszavonásának a törvény okszerűen – az okról alább még szölok – nem állapított meg időbeli korlátot, pontosabban, azt határidő nélkül lehetővé tette. Ez következik a nyugellátás iránti igény érvényesítésének fentebb részletezett – az ellátás megállapítása és folyósítása elválasztásán alapuló – eljárási rendjéből, a Tny. 80.§ és

93.§-a szerinti igény érvényesítésének nem vitathatóan a Tny. 78.§-a szerint a határozat módosításához vagy visszavonásához kötött feltételrendszeréből.

A történetet továbbgondolva és a kérdést a jogegységi döntés oldaláról vizsgálva azonos eredményre juthatunk.

Nyilvánvaló, ha a határozat – amint azt a jogegységi határozat kimondja – csak egy éven belül módosítható vagy visszavonható, akkor a módosítás vagy visszavonás esetén a Tny. 80. és 93.§-a szerinti, öt évre visszamenőleges igényérvényesítés lehetőségének semmi értelme. Hiszen legfeljebb egy évig tarthatott a hibás határozat alapján az ellátás folyósítása.

Ha az egy év eltelt, a jogegységi határozat szerint az ellátást megállapító határozat a Tny. 78.§-a alapján érinthetetlen. Márpedig, ha az ellátást megállapító határozat egy év eltelte után nem módosítható, és nem vonható vissza – a jogegységi határozat éppen ezt kívánta elérni – a rendelkezések előzőekben kifejtett összefüggése szerint a Tny. 80. és 93.§-ai szerinti eljárás szóba sem jöhet. Az igényt elbíráló eredeti határozatot kell alkalmazni, annak alapján kell az ellátást változatlanul folyósítani. Nincs mire alapozni a Tny. 80.§-a és 93.§-a szerinti eljárást.

Vagyis, a Tny. 80. és 93.§-ának akkor van csak értelme, ha a Tny. 78.§-a a törvényben meghatározott kifejezett időbeli korlátozás hiányában is, de a kapcsolódó rendelkezésekre figyelemmel határidő nélkül alkalmazható.

A kifejtettek alapján megnyugtatóan bizonyítható a társadalombiztosítási nyugellátás szabályozási logikája. A vizsgált kérdésre vonatkozó tételes rendelkezések összefüggő, egymást feltételező rendszere a vizsgált időszakban is kizárja a Tny. 78.§-a alkalmazásánál az Áe. 61.§ (3) bekezdése szerinti egy éves határidő alkalmazását. A rendelkezések összefüggéséből következik, hogy a Tny. 78.§ alkalmazásának a vizsgált időszakban szabályozottan nem volt időbeli korlátja.

2) A jogegységi határozat indokolásában a döntés igazolásául rámutat: „Ezt a jogértelmezést támasztja alá a Tny. 78.§-ának legutóbbi módosítása is, amelyben a jogalkotó kifejezetten rendelkezett azokról az esetekről, melyekben a határozat öt éven belül, illetve azon túl is módosítható vagy visszavonható. A „nem szabályozás” nem azonos a „másként szabályozással”, ezért ha a speciális eljárási szabály az Áe. előírásaival szemben nem állít fel korlátot a jogalkalmazás elé, arról kifejezetten rendelkeznie kell, miként azt a Tny. 78.§-ának 2003. február 15. napjától hatályos rendelkezése is tartalmazza”. Ha az idézett megállapítás szó szerint igaz volna, – nevezetesen, hogy a „nem szabályozás” nem azonos a másként szabályozással, ezért ha speciális eljárási szabály az Áe. szabályaival szemben nem állít fel korlátot a jogalkalmazás elé, arról kifejezetten rendelkeznie kell, – akkor a hatályos jog alkalmazói nehéz helyzetbe kerülnének.

A Tny. hatályos 78.§ (2) – (4) bekezdései a határozat módosításának a jogosult (kötelezett) terhére történő módosításának határidejét szabályozzák.

A határozatnak a jogosult javára történő módosítására a Tny. 78.§-a nem tartalmaz határidőt, és a jogegységi határozatban igényként megfogalmazottaktól eltérően, arról, hogy nem állít fel korlátot, kifejezetten nem rendelkezik. Ebből pedig a jogegységi határozat kötelező alkalmazására figyelemmel, azt szorosán értelmezve az következne, hogy a jogosult javára a határozat módosítása vagy visszavonása jelenleg a hatályos törvény szerint csak egy éven belül volna lehetséges.

3) A jogegységi határozat indokolása (IV. rész (3) bekezdés) hivatkozik arra, hogy „...a Tny. végrehajtásáról rendelkező 168/1997. (X.6.) Korm.r. vizsgált időszakban hatályos 65/D.§-a előírta, hogy ha a Tny. vagy e rendelet másként nem rendelkezik, a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek az Áe. rendelkezései alapján járnak el”.

Az Áe-nek a nyugdíjbiztosítási ügyekben nem kellő körültekintéssel történő alkalmazása, amint az előzőekből kitűnik, tévutakra vezethet. Nem hagyható ugyanis figyelmen kívül az sem, hogy a nyugdíjbiztosítási ügyek az Áe. rendelkezéseinek szubszidiárius alkalmazása mellett sem szűkíthetők le egyszerű államigazgatási ügyé.

A nyugdíjbiztosítás biztosítási jogviszony is, amelynek egyik oldalán a nyugdíjbiztosító, a másik oldalán a biztosított áll. A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint az e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (Tbj.) 2.§ (3) bekezdése értelmében: „A biztosítottak egyes társadalombiztosítási ellátások igénybevételére való jogosultságát a társadalombiztosításban való részvételi kötelezettségük, illetve – törvényben meghatározott ellátások kivételével – társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettségük teljesítése alapozza meg”. Az ellátások fedezetére több évtizeden keresztül a biztosított által nyugdíjjárulék, illetve a foglalkoztató által nyugdíjbiztosítási járulék címén történt kötelező befizetésekre (Tbj. 18.§ (1) bekezdés) figyelemmel a nyugellátás biztosítása nyilvánvalóan a helyes, nem alacsonyabb és nem magasabb összegben megállapított nyugellátásra való – fő szabály szerint el nem évülő – jogosultságot jelenti. E jogosultságtól a biztosított a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv esetleges tévedése, mulasztása miatt a Tny. 78.§-ának a határozat esetleg akár öt éven túli módosítását kizáró rendelkezésével a jogviszony tartalmára és céljára tekintettel nem zárható el.

Vagyis, álláspontom szerint, kellő alap nélkül állapította meg a jogegységi tanács, hogy a tárgyalt időszakban a határozatnak a biztosított javára való módosítását vagy visszavonását illetően az Áe. 61.§ (3) bekezdése szerinti egy éves határidőt kell alkalmazni.

A Tny. tételes rendelkezésével ellentétes jogegységi határozat jelenleg a képtelen – a jogalkotó által nyilvánvalóan nem szándékolt – következménnyel jár, hogy akiknek 2000. január 1. és 2002. február 14-e között a nyugdíját tévedésből a jogosan járónál kisebb összegben állapították meg, és a jogegységi határozat kihirdetéséig a téves határozatot nem módosították vagy nem vonták vissza, a jogegységi határozat kihirdetésétől kezdődően nem igényelhetik és nem számíthatnak arra, hogy a

határozatot a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv módosítja vagy visszavonja, mert a jogegységi határozat szerint nyitva álló egy éves határidő 2003. február 14-én eltelt. Következésképpen a jogegységi tanács álláspontja szerint az érintettek életük végéig csökkent összegű nyugdíjukból fognak élni. Annak következtében ugyanis, hogy a Tny. 78.§-a 2003. február 15-étől megváltozott, a téves határozat módosításának vagy visszavonásának lehetősége nem éled fel. Ez a helyzet addig áll fenn, ameddig a jogegységi határozatot alkalmazni kell.

Az elv megfordítva is igaz. A biztosítási jogviszony tartalmából az következne – ezt a hatályos törvény nem teszi lehetővé –, hogy a tévesen magasabb összegű nyugdíjat megállapító határozat is korlátozás nélkül öt éven túl is módosítható legyen, és ezzel együtt érvényesüljön a Tny. 93.§-a. Nincs sem erkölcsi, sem a biztosítási jogviszonyból levezethető alapja annak, hogy pl. öt eltelté után derül ki, hogy tévedésből kétszeres összegű nyugellátást állapítottak meg a biztosítottnak, a határozat csak a Tny. 78.§ (2) bekezdésében meghatározott öt éven belül módosítható. Ha öt éven túl derül ki, hogy a nyugdíjbiztosítás igazgatási szerv tévesen magasabb összegű ellátást állapított meg, a biztosított élete végéig élvezheti az öt jog szerint meg nem illető ellátást. Azt a jogalkalmazási lehetőséget, hogy a tévesen magasabb összegű ellátást megállapító határozat is időkorlát nélkül visszavonható legyen, és a nyugdíjbiztosítási szerv a különbséget miatti követelését a 93.§-ban meghatározott időkorláton belül érvényesíthesse, a jogegységi határozattal érintett időszakban a Tny. ez esetben is időbeli korlátot nem tartalmazó 78.§-a megfelelően biztosította.

Úgy gondolom, hogy az előzőekben kifejtettek alapján levonható az a következtetés, tévesen döntött a jogegységi tanács. Határozata nem jól szolgálja a jogegységet. A határozat indokolásában kifejtett hibás tételekre is figyelemmel a jogegységet, a törvény helyes érvényesülését, és ami nem kevésbé fontos, az igazságosságot igazán – bármennyire is kínos lehet – a határozat visszavonása szolgálná.

A SZERZŐI JOG BÜNTETŐJOGI VÉDELME NEK NÉHÁNY GYAKORLATI KÉRDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A ZENEMŰVEKRE

2004 őszén született a fenti címen az a szakdolgozat, amelyből a következő cikk néhány gyakorlati kérdést elemző szemelvényt tartalmaz, különösen a Btk. 329/A. §-ában szabályozott szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállásának eredményéről, a vagyoni hátrány megállapításának elveiről; a bűncselekmény sértettjéről, a sértett jogainak a büntetőeljárás során történő tényleges gyakorlásáról, végül a megjelölt bűncselekmény egyes elhatárolási kérdéseiről.

Kár – vagyoni hátrány

A polgári jogi elmélet által kidolgozott *kár* fogalom három elemből áll.

1. *A felmerült kár (damnum emergens)* : a károsult vagyonaiban beállott tényleges értékcsökkenés, vagyis az az érték, amelytől a károsult a dolog elpusztulása, elveszése folytán elesik. De ebbe a körbe tartozik az az értékcsökkenés is, amely a megrongált dolog kijavítása ellenére is fennmarad.
2. *Az elmaradt jövedelem vagy haszon (lucrum cessans)* : az elmaradt jövedelem az az érték, amellyel a károsult vagyona akkor gyarapodott volna, ha a károsító magatartás nem következik be. Ez lehet elmaradt haszon, elmaradt munkabér vagy más elmaradt jövedelem. Ebben a körbe tartozik a rendszeres jövedelem elmaradásából származó kiesés, illetve a baleseti járadék.
3. *Költségek és kiadások* : a kártérítés körébe vonhatók azok a költségek, amelyek a károsultat ért hátrány csökkentéséhez vagy kiküszöböléséhez szükségesek.¹

A Btk. 329/A. §-ában foglalt tényállás eredménye a *vagyoni hátrány*. A Btk. 137. §-ának 5. pontja szerint a *kár* a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés; *avagyoni hátrány*: a vagyonban okozott *kár* és az *elmaradt vagyoni előny*. A Btk. *kár* fogalmához fűzött kommentár szerint ide tartozik pl.: sikkasztás esetén az az összeg, amellyel a sértett vagyona csökken; rongálásnál az eredeti állapot helyreállítására fordított összeg; teljes megsemmisülése esetén a dolog értéke.² Ennek megfelelően a büntetőjogi kárfogalom csupán a polgári jogi értelemben vett kár 1. és 3. pontban foglalt elemének felelhet meg. A Btk. 137. §-ának 5. pontjában megfogalmazott *vagyoni hátrány* pedig a polgári jogi kárfogalom valamennyi összetevőjét magában foglalja.

A szakértői bizonyítás során tapasztalható sok esetben, hogy e fogalmak használata nem következetes. A XXI. kerületi Rendőrkapitányságon 1208/2003. számú büntető ügyben például a nyomozó hatóság a szakértőt kirendelő határozatában többek közt a következő kérdést tette fel: „amennyiben a vizsgált lemezek másoltak, úgy mennyi az okozott hátrány, és kik a jogtulajdonosok”. A szakértő „a zenei felvételek illegális másolásával okozott kár” értékét állapította meg. Az utóbbi ügyben nem volt világos, és a szakértői véleményből sem derült ki, hogy a szakértő által megállapított kárérték milyen elemeket tartalmazott, tartalmazta-e az elmaradt vagyoni előnyt, polgári vagy büntetőjogi értelemben vett kárfogalomról volt-e szó. Ez azért lényeges, mert az ismertetett ügy tényállása szerint ismeretlen tettes K.T. iratainak felhasználásával gépkocsivásárlási szerződést kötött egy Kft.-vel. Az eljárás során N.L. munkahelyén és lakásán házkutatást tartott a nyomozó hatóság, ahol 24 db CD lemez és 1 db DVD filmet foglaltak le. A szakértő megállapította, hogy a vizsgálatra átadott CD lemezek – 1 db DVD film, és 1 db CD lemez kivételével – kereskedelmi forgalomban megvásárolható CD lemezekre készült zenei felvételeket tartalmazó, jogosulatlan másolatok.

Ebben az esetben hagyományos értelemben vett, tényleges kárról (vagyonban okozott értékcsökkenésről) nem beszélhetünk. (A Szerzői Jogi Szakértői Testület SzJSzT 27/99 számú szakvéleményében egy büntetőügyben megállapította, hogy a lefoglalt hamisítványok elkészítésével és forgalomba hozatalával sértik a szerzők és a szomszédos jogi jogosultak jogait. A szerzői oldalon jogsérelem szenvednek a zeneszerzők, a szövegírók és a zeneműkiadók azáltal, hogy a hamisítványok után nem történt szerzői jogdíjfizetés. A zeneműveknek hanghordozókon történő többszörösítéséért a hangfelvétel-kiadóknak kell szerzői jogdíjat fizetni. A Btk. 329/A. §-a értelmében a konkrét esetben a szerzői és szomszédos jogi jogosultak hátránya az eredeti kiadványok nagykereskedelmi árbevételének elmaradásából tevődik össze.)³

1 A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez kapcsolódó kommentár. KJK Kerszöv Complex CD Jogtár

2 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez kapcsolódó kommentár. KJK Kerszöv Complex CD Jogtár

3 Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből. www.mszh.hu – A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja

Továbbá dr. Bíró Kornélia a következőket írja a szoftvertermékre elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban: a szerzői jogok megsértésével okozott vagyoni hátrány szinte szükségszerűen nélkülözi a törvényi definíció egyik elemét, ha a bűncselekményt szoftver termékre követik el. Ezzel a jogsértő cselekménnyel a sértett vagyona nem csökken, a sérelem kizárólag a vagyoni előny elmaradásában jelentkezik.⁴

Ennek megfelelően a 1208/2003. bü. számú ügyben készült szakvélemény kiegészítésre szorulhatna, hiszen csak a megjelölt összegek nagyságából valószínűsíthető, hogy a szakértő „a zenei felvételek illegális másolásával okozott kár” alatt az elmaradt vagyoni előnyt értette.

A vagyoni hátrány megállapításának elvei

Meggyőződésem, hogy a szerzői jog vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekményének kulcsfogalma a *vagyoni hátrány*. Azt sem vitathatom, hogy ez szakértői kérdés. Mégis érdekelt az, hogy a szakértők milyen általános elveket, zsinórmértéket alkalmaznak a vagyoni hátrány megállapítása során.

A Legfőbb Ügyészség a fentiekkel ellentétes módon foglalt állást az Ügyészségi Közlöny 1995. évi 5. számának mellékletében. Eszerint a Btk. 329/A. §-a miatt indult büntetőeljárásoknak nem feladata az ebből eredő anyagi jogsérelmek pontos megállapítása és rendezése. Ezért a tényállás a vagyoni hátrány tekintetében akkor tekinthető felderítettnek, ha annak nagyságrendje a cselekmény minősítése, illetve a felelősségre vonás módja és mértéke szempontjából kellő támpontot ad. A vagyoni hátrány mértékét – rendszerint – olyan ténykérdésnek kell tekinteni, amelyre a sértett közléséből, a vonatkozó szerződések tartalmából, illetve a jogsértés folytán előállt más igazolt adatokból kell következtetni. A vagyoni hátrány mértéke megállapításához szakértő igénybe vétele általában nem indokolt. A gyakorlat – véleményem szerint – végül nem ebben az irányban haladt.

Kiss Zoltán igazságügyi szakértő 1999 októberében egy konferencián kijelentette, hogy az egyik legfontosabb feladat „a szerzői jogsértések által okozott vagyoni hátrány összegének egzakt megállapítása”. Sajnos, nem állt módomban személyesen feltenni Kiss Zoltánnak azt a kérdést, hogy jelenleg van-e mód a szerzői jogsértések által okozott vagyoni hátrány összegének egzakt megállapítására, hiszen tapasztalatom szerint az azonos ügycsoportokban eljáró szakértők közül is vannak olyanok, akik különböző elvek alapján, nem azonos összetevőkkel számolják ki a vagyoni hátrány összegét.

Iránymutató lehet a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiben kidolgozott, a vagyoni hátrány összegének megállapítására vonatkozó megoldás. (Az 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: új Szt.) 101. §-ának (1) bekezdése jelenti a Szerzői Jogi Szakértői Testület feladatainak, szervezeti és működési

⁴ Bíró Kornélia: A szerző, a szoftver és a büntetőjog. Ügyészek Lapja, 1998. 4.

rendjének jogszabályi keretét. Ennek megfelelően a Szerzői Jogi Szakértői Testület a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett és az igazságügyi szakértői rendszertől elkülönülten működő szervezet, melynek feladata szakvélemények készítése szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben bíróságok és más hatóságok megkeresésére. A Szerzői Jogi Szakértői Testület – már említett – SzJSzT 27/99 számú „zenemű” tárgyú szakvéleményében kifejtette, hogy a lefoglalt hamisítványok elkészítésével és forgalomba hozatalával sértik a szerzők és a szomszédos jogi jogosultak jogait. A szerzői oldalon jogsérelemet szenvednek a zeneszerzők, a szövegírók, a zeneműkiadók azáltal, hogy a hamisítványok után nem történt szerzői jogdíjfizetés. A zeneművek hanghordozókon történt többszörözéséért a hangfelvétel-kiadóknak kell szerzői jogdíjat fizetni. A Btk. 329/A. szakasza értelmében a konkrét esetben a szerzői és szomszédos jogi jogosultak hátránya az eredeti kiadványok *nagykereskedelmi árbevételének* elmaradásából tevődik össze. (Hasonló megállapításokat tartalmaz a Szerzői jogi Szakértői Testület SzJSzT 01/00 számú szakvéleménye is.)⁵

Dr. Frank Edit az ARTISJUS képviselőjében elmondta, hogy az irodalmi és zeneművek nem színpadi nyilvános előadásának engedélyezése, valamint a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek vagy arról készült másolatok nyilvánosságához közvetítése körében elkövetett jogsértések; az irodalmi és zeneművek nem színpadi nyilvános előadásának szervezői által elkövetett jogsértések; az irodalmi és zeneművek nyilvánosság számára lehívásra (“on demand”) hozzáférhetővé tételével elkövetett jogsértések; a rádió- vagy televízió-műsorok egyidejű továbbközvetítése, valamint az irodalmi és zeneművek sugárzás útján, vezetékkel vagy egyéb módon a nyilvánossághoz történő közvetítése esetén elkövetett jogsértések esetén jelentkező vagyoni hátrány megállapítása problémamentes. Az ilyen tevékenységek gyakorlása folytán felmerülő *díjtételeket* évente állapítják meg, és azt – a nemzeti kulturális örökség miniszterének jóváhagyásával – a Magyar Közlönyben jelentetik meg, így a vagyoni hátrány ezekkel a számokkal pontosan mérhető.

A fentiekhez hasonlóan a MAHASZ által beszédett díjtételeket is minden évben megjelentetik a Magyar Közlönyben, ettől függetlenül azonban a MAHASZ Szakértői és Ellenőrzési Csoportja is kidolgozott bizonyos zsinórmértéket a vagyoni hátrány megállapítására. A XV. kerületi Rendőrkapitányságon 2328/2002. számú büntető ügyben N.L. a XV. kerületi Karácsony Benő parkban lévő ún. Novák-piacon hamis CD lemezeket tartott magánál. A MAHASZ szakértőként megállapította, hogy az „okozott kárnak” a CD lemez előállításának értékét (szerzői díj, munkadíjak stb.), és az elmaradt hasznot, azaz a kiadó hasznát tekinti. A két érték összeadva megfelel a CD lemez *nagykereskedelmi nettó árának*, amelyből az anyagköltséget levonják. A 2002. november 12-ére vetített hivatalos statisztika szerint ez *átlagosan* 2.500 Ft. Nem legális válogatások esetén, amikor több albumról több zeneművet rögzítenek

⁵ L.: 3. jegyzet

egy hanghordozóra, természetesen több kiadó jogai is sérülnek egy időben. Ilyen esetekben a szakértő abból indul ki, hogy egy CD lemezen átlagosan 10 zenemű található, ezért a vagyoni hátrány a fenti összeg tizedére korlátozódik, vagyis – átlagosan – 250,- Ft. Figyelemre méltó tehát az a körülmény, hogy a MAHASZ a jogosultak vagyoni hátrányát nem egyenként számolja ki, hanem egy egységes átlagösszeggel dolgozik. Dr. Musinger Ágnes a MAHASZ képviselőjében megerősítette ezt, egyben hozzátette, hogy valamennyi felvétel, album esetén megoldhatatlan feladatnak tűnik kiszámolni a vagyoni hátrányt. Ezért a nagykereskedelmi nettó áron alapuló átlagárakkal számolnak, amelyet a kiadók és a jogalkalmazói gyakorlat is elfogadott, „bevált”. A kiskereskedelmi árrés, az adók (pl.: ÁFA) már olyan tételek, amelyeknek nincs szerzői jogi vonatkozása. (Ha egy nemzetközi sztár albumának fogyasztói árát 100%-nak tekintjük, akkor abból 25% a forgalmi adó, és további 30% a kiskereskedelmi árrés. A fennmaradó összeg a hanglemezkiadó által alkalmazott nagykereskedelmi átadási ár. Ennek kb. 25-30%-a a szerzői és előadóművészi jogdíj, 2 %-a kulturális járulék. A nagykereskedelmi ár 10%-a a terjesztés költsége. További költségek: stúdió-, marketingköltség, a lemez előállításának és a borító megtervezésének, nyomtatásának költsége. A fennmaradó összeg a kiadó haszna.)⁶) Oláh Imre igazságügyi szakértő elmondta, hogy ő a MAHASZ által kialakított *átlagárral* számol. Karácsony József igazságügyi szakértő a XXI. kerületi Rendőrkapitányságon 1208/2003. számú büntető ügyben a terhelttől lefoglalt CD lemezekről megállapította, hogy azok – 1 db DVD film és 1 db CD lemez kivételével – kereskedelmi forgalomban megvásárolható CD lemezekre készült zenei felvételeket tartalmazó jogosulatlan másolatok. A zenei felvételek illegális másolásával az eredeti lemez kiadóinak okozott „kár értéke *minimum (bruttó) összeg, amely alacsonyabb a piaci árnál*, és egyszerű másolást feltételez”. Manusics Gábor igazságügyi szakértő szóban tájékoztatott arról, hogy akár zeneművet, akár szoftvert tartalmazó CD lemez jogsértő többszörözéséről, terjesztéséről legyen szó, hibát követ el egy szakértő, ha a dologban bekövetkező kár megállapításának általános szabályait követi, és a kiskereskedelmi (áfával növelt) forgalmi árral számol. A szerzői jogdíjakat nem terheli marketing költség (pl.: a szállítás költsége), ez nem lehet az az elmaradt vagyoni előny, amelytől a jogosult a büncselekmény következtében elesett. Megjegyezte, hogy nemcsak a kiskereskedelmi ár, hanem a nagykereskedelmi ár is tartalmaz bizonyos marketing költségeket. Szoftver esetén még bonyolultabb a helyzet, mert az amortizációs értéket is figyelembe kell venni, hiszen egy számítógépes programalkotás szerviztámogatása 3-4 év után megszűnik, forgalmi értéke jelentősen csökken. Molnár István igazságügyi szakértő elmondta, hogy az USA-ban egyszerűbb a helyzet. A termék kereskedelmi árának 30-40%-a az, ami vagyoni hátrányként jelentkezik a jogosult oldalán. Ez egy általánosan elfogadott és használt átlagérték.

⁶ MAHASZ online. www.mahasz.hu

Karácsony József, Manusics Gábor és Molnár István egyöntetűen megerősítették, hogy a vagyoni hátrány megállapításának általánosan elfogadott, minden szakértőre érvényes szabálya nincs, egymás között próbálnak kialakítani bizonyos elveket, amelyet saját gyakorlatukban betartanak. Összegezve a fentieket, ha a vagyoni hátrány megállapítására kidolgozott különböző megoldásokat egymás mellé állítom, és nem vagyok képes tökéletes átfedéseket, megfeleléseket találni, talán nem az én készülékemben van a hiba. A fentiek alapján – vélhetően – nem létezik egységes megoldás, egységes rendező elv. Pedig szükség lenne rá, hiszen a vagyoni hátrány összege kihatással lehet mind a bűncselekmény minősítésére, mind a büntetés nemére, mértékére.

Jogosult vagy sértett

Leginkább a szakértői bizonyítás alkalmával lehet találkozni olyan gyakran használt fogalmakkal, mint: „jogosult”, „joggazda”, „jogtulajdonos”, „jogsértett”, „kiadó”, „sértett”. Vajon kiket takarhatnak a felsorolt kifejezések? Az új Sztj. tárgyi hatálya alá tartozó szellemi termék létrehozóját a törvény *szertőnek* nevezi. Az új Sztj 4. §-ának (1) bekezdése alapján a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. Ő a szerzői jog *jogosultja*. Egyéb: „joggazda”, „jogtulajdonos”, „jogsértett” kifejezést a törvény nem használ.

A szerzői jogokhoz kapcsolódhatnak olyan szellemi teljesítmények, amelyek önálló védelmét a jogalkotó indokoltan látta. Így a *szertői joghoz kapcsolódó jogok jogosultjai az előadóművészek, a hangfelvételek előállítói, a rádió- és televízió-szervezetek, a filmek előállítói, valamint az adatbázis előállítói* lehetnek.

Léteznek ún. *közös jogkezelő szervezetek* (Magyarországon az ARTISJUS, a HUNGART, a FILMJUS, a MSZSZ-EJI, a MAHASZ, a Magyar Reprógráfiai Szövetség, valamint a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprógráfiai Egyesülete⁷), amelyek szerzői jogi értelemben nem jogosultak, hanem a jogosultak által létrehozott olyan szervezetek, amelyeknek a feladata az új Sztj. 85. §-ának (1) bekezdése alapján a szerzői művekhez, az előadóművészi teljesítményekhez, a hangfelvételekhez, a sugárzott vagy vezetékén átvitt műsorokhoz, valamint a filmelőállítói és az adatbázis-előállítói teljesítményekhez kapcsolódó és a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői és szomszédos, illetve adatbázis-előállítói jogok érvényesítése, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő, vagy az a jogosultak elhatározásán alapul.

Témám szempontjából a két legnagyobb szervezetet emelem ki, amelyek zeneművekhez kapcsolódó szerzői, illetőleg szerzői joghoz kapcsolódó jogokat is érvényesítenek: az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogi Jogvédő Iroda Egyesületet és a Magyar Hanglemezkiadók Szövetségét (MAHASZ). A továbbiakban csupán e két jogkezelő szervezet munkájával foglalkozom kiemelten.

⁷ A szerzői jog hazai intézményei és feladataik. www.mszh.hu – A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja

Az előadottakhoz képest egy engedély nélkül CD lemezre másolt zenemű engedély nélküli terjesztése ki(k)nek a jogait sértheti?

Az új Sztj. 16. §-ának (1) bekezdése szerint a zenemű szerzőjének engedélye szükséges az alkotás bárminemű felhasználásához (többszörözés, terjesztés). A szerzői kör esetenként tovább differenciálható: a zenemű szerzője, a zenemű szövegének írója stb.

Az új Sztj. 73. §-a (1) bekezdésének c) és d) pontja alapján szerzői joghoz kapcsolódóan az előadóművész kizárólagos joga, hogy rögzített előadását többszörözzék, terjesszék.

Végül a törvény 76. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontja alapján a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt többszörözzék, terjesszék.

Polgári jogi értelemben a fent említett jogosultaknak párhuzamosan fennálló kizárólagos engedélyezési joguk van, ezért a példában foglalt magatartás valamennyi jogosult jogait sérti.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: új Be.) 51. §-ának (1) bekezdése szerint sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. A fenti példa alapján nem vitás, hogy valamennyi jogosult jogát sértette az említett magatartás, ezért büntetőjogi értelemben valamennyi jogosult sértett is.

Az általam áttekintett – hasonló tényállást tartalmazó – ügyekben mégsem olyan egyszerű a helyzet. Általában nem egyértelmű a sértetti pozíció, bár az esetek többségében a gyakorlat csupán a hangfelvételek előállítóit tekinti sértetteknek.

A kérdés azért nem bagatell, mert a bűncselekmény rendbeliségét a sértettek száma határozza meg, illetőleg a büntetőeljárás törvény számos, a sértettek által gyakorolható fontos eljárási jogokat szabályoz (pl.: a nyomozás iratai megismerésének lehetősége – új Be. 193. §-ának (6) bekezdése). A Szerzői Jogi Szakértői Testület SzJSzT 10/01 számú szakvéleményében rögzítette, hogy a szerzők, az előadóművészek, valamint a hangfelvétel-előállítók a párhuzamosan fennálló terjesztési jogok gyakorlásának módját egymás között is felhasználási szerződésekben rendezik. A felhasználás hatékonysága, illetve a forgalmazás eredményessége érdekében ez rendszerint olyan módon történik, hogy a terjesztés jogát a szerzőtől és az előadóművésztől is a hangfelvétel előállítója szerzi meg, és azt a továbbiakban – az üzleti forgalomban – kizárólagosan gyakorolja.⁸

Dr. Illés Irén érdekes szemszögből ad választ a kérdésre. Véleménye szerint a szerződéssel átruházott jogok esetén sértettnek az utolsó jogosult tekinthető. Ez a megoldás figyelemmel van arra, hogy az elkövető tudattartalma a jogellenes cselekmény kapcsán az előállító jogának sérelmét fogja át, valamint arra, hogy elsősorban és közvetlenül az utolsó előállító joga sérül.⁹

⁸ L.: 3. jegyzet

⁹ Dr. Illés Irén: A szerzői és a szomszédos jogok megsértése bűncselekményének egyes kérdései. *Ügyészek Lapja*, 1994. 6.

A vizsgált ügyekben eljáró szakértők vélhetően a kifejtettekhez hasonló szempontok szerint ilyen ügyekben többnyire egyedül a hangfelvétel előállítóit, néhány esetben azonban az ügyész a közös jogkezelő szervezet jelölte meg sértettként (Budapesti IV. és XV. kerületi Ügyészség B. XV. 2120/1999. számú vádiratán, B. XV. 3130/2004/8-I. számú vádirata).

A Magyar Hanglezkiadó Szövetségének (MAHASZ) ügyvezető igazgatója, dr. Musinger Ágnes egy személyes konzultáció alkalmával elmondta, hogy a Szövetség 1992 óta végez szakértői, szaktanácsadói tevékenységet a nyomozó hatóságok (rendőrség, vám- és pénzügyőrség, ügyészség) részére. Kezdetben gyakorlati okokból, illetőleg a nyomozó hatóságokkal való hatékonyabb együttműködés érdekében csak a hangfelvételek kiadóit jelölték meg sértettként az általuk készített szakvéleményekben. Dr. Frank Edit jogász, az ARTISJUS képviselőjében elmondta, hogy a büntetőeljárások során többnyire az Egyesületük érvényesíti a jogosultakat megillető eljárási jogokat, hiszen sok esetben nem lehet pontosan megjelölni, ki is a sértett (például, ha egy vendéglátó üzletben zeneművek nem színpadi nyilvános előadása engedély, díjfizetés nélkül történik). A nyomozó hatóságok kérésére ilyen esetekben általában az ellenőrzést végző kirendeltség vezetőjét jelölik meg sértett tanúként. Dr. Frank Edit egyben utalt az új Szjt. 85. §-ának (1) bekezdésére, amely álláspontja szerint a büntetőeljárási jogok gyakorlására is kiterjed.

A fentieket összegezve az esetek többségében a jogosultak és a sértettek személyének megállapítását a jogalkalmazók a szakértőkre bízzák, ami eseti jelleggel történik. Ez akkor nem volna baj, ha lenne egy, a büntetőeljárás valamennyi részvevőjét egységesen kötelező zsinórmérték arra, hogy általában kik lehetnek *sértettek*, illetőleg *kik gyakorolhatják a sértettet megillető jogokat*. Sok esetben a szakértők több tucat sértett kiadót, szervezetet, személyt jelölnek meg sértettként, akik ténylegesen eljárási jogukat nem gyakorolják.

A feljelentések gyakorlata és a sértetti jogok gyakorlása a büntetőeljárás során

Az alapkérdés jelen esetben az, hogy ki, milyen jogokat gyakorol a büntetőeljárás során, gyakorolja-e a jogait maga a sértett, esetleg a képviselőjében lép fel a közös jogkezelő szervezet? Egyáltalán ki és milyen esetben szándékozik a büntetőeljárás megindítani?

Természetesen minden ügy más, így a feltett kérdésekre átfogó, általános válaszokat adni nem lehet, inkább tipikus eljárásokról lehet szót ejteni.

A gyakorlatban nehezen képzelhető el, hogy a szerzői jogok megsértése esetén maga a *szerző* tegyen feljelentést, és gyakorolja az őt megillető büntetőeljárási jogokat. Ezért többnyire a szerzőket képviselő közös jogkezelő szervezet, az ARTISJUS lép fel a büntetőeljárásokban (néhány esetben a sértetti kört meg sem lehet pontosan határozni). Dr. Frank Edit elmondta, hogy a büntető feljelentések többsége

a Műsorengedélyezési Főosztály ügyeiben történt. Itt működik egy Ellenőrzési Csoport, amelynek munkatársai folyamatosan vizsgálják azokat a helyeket, ahol potenciálisan jogsértő tevékenységet folytathatnak. Ha mulasztást tapasztalnak, felhívják az adott személyt, szervezetet a jogsértő tevékenység megszüntetésére, a szerzői díj megfizetésére. Ha ez az eljárás eredményre nem vezet, akkor a polgári bírósághoz fordulnak, végső esetben a büntető utat választják. Ilyenkor viszont a szerzők nevében gyakorolják a sértettet megillető büntetőeljárási jogokat (többek közt a sértettet megillető panaszjogot). A polgári jogi igény bejelentése nem jellemző eljárásuk során, hiszen a polgári per általában megelőzi a büntetőeljárást. Pótmagánvádlóként történő fellépésre dr. Frank Edit gyakorlatában még nem volt példa. A *hangfelvételek előállítóinak* teljesítményéhez kapcsolódó jogok megsértése esetén inkább fennáll annak a lehetősége, hogy a jogosultak ténylegesen fellépjenek a büntetőeljárás során. Erősen hangsúlyozom itt is a „lehetőség” szót, mert ez a gyakorlatban többnyire nem valósul meg. Az általam áttekintett ügyekben magánfélként csupán egy esetben, a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 15. B. 681/2002. számú büntető ügyben jelentett be három hanglezkiadó polgári jogi igényt.

A hangfelvételek előállítóit képviselő *közös jogkezelő szervezet*, a MAHASZ ezzel ellentétben igen aktívan fellép, ha a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését észleli. Saját „nyomozócsoportnak” nevezett szervezeti egysége van, amelynek tagjai folyamatosan ellenőrzik a piacokat, lemezboltokat, gyűjtik az információkat, akciókat terveznek és szerveznek. A „nyomozócsoport” az utóbbi években az internetet is figyeli, megkeresik a szerverüzemeltetőket, megjelölik az illegális fájlokat, majd kéri, hogy töröljék, vagy tegyék lehetetlenné a hozzáférésüket.¹⁰ Dr. Musinger Ágnes elmondta, hogy a bűncselekményi tényállást kimerítő magatartások észlelésére két forrás áll rendelkezésükre. Vagy a „nyomozócsoport” észleli a jogsértést, vagy bejelentés alapján jut tudomásukra a bűncselekmény. Ezt követően élnek feljelentéssel. Kezdetben ez szóban történt, nemrégén viszont változtattak gyakorlatukon, és minden esetben formális keretek között, írásban teszik meg feljelentéseiket. A MAHASZ az utóbbi időkben néhányszor sértetti pozícióban lépett fel a tag lemezkidók képviselőiben, és dr. Musinger Ágnes azt is kifejtette, hogy számukra kedvező lenne (pl.: a polgári jogi igény bejelentése vagy a jogorvoslati jog gyakorlása szempontjából), ha ez általános gyakorlattá válna a jövőben. A MAHASZ pótmagánvádlóként eddig nem lépett fel.

Az új Be. 56. §-ának (1) bekezdése szerint a sértett, a magánvádló és az egyéb érdekelt – ha a Be. nem ír elő személyes közreműködési kötelezettséget – a jogait a *képviselője* útján is gyakorolhatja. Képviselőként meghatalmazás alapján ügyvéd vagy nagykorú hozzátartozó járhat el. A (3) bekezdés rendelkezései szerint állami szervet és gazdálkodó szervezetet a képviselőre feljogosított dolgozója, illetőleg az ügyintézésre jogosult tagja vagy alkalmazottja is képviselhet. A képviselő eljárásjogi értelemben nem sértett, de a képviselő jogait és kötelességeit a képviselt jogi helyzete határozza meg.

¹⁰ L.: 6. jegyzet

A sértett, a magánvádló és az egyéb érdekelt képviselője mindazon jogokkal rendelkezik a büntető-eljárás során, amivel az általa képviselt személyek. A képviselő által végzett eljárási cselekmények során a képviselték számára jogok és kötelezettségek keletkezhetnek. A képviselőnek valamely eljárási cselekmény során történő mulasztása a képviseltre is kihat.

Az eljárást, illetőleg az eljárási jogok gyakorlását megkönnyítő szabályt tartalmaz az új Be. 58. §-ának (1) bekezdése, amely szerint, ha a bűncselekménynek több sértettje van, maguk közül kijelölhetik a sértetti jogokat gyakorló természetes, illetőleg jogi személyt. Továbbá a (3) bekezdés szerint az eljárásban a sértett képviselőjeként, ha pedig a bűncselekménynek több sértettje van, vagy egyének pontosan meg nem határozható, nagyobb létszámú csoportja tekintendő sértettnek, a sértettek képviselőjeként a közhasznú szervezetekről szóló törvény hatálya alá tartozó olyan *közhasznú szervezet* is eljárhat, amelyet sértettek vagy sértettek egyes csoportjainak érdekképviselőre hoztak létre. A fentiek alapján legalább a sértetti jogok büntetőeljárási képviselete rendezettnek vélhetnénk, mivel a törvény felhatalmazása alapján általános jelleggel a közös jogkezelő szervezetek feladata lehetne a sértetti jogok büntetőeljárási képviselete. Mégis, az általam vizsgált két legnagyobb közös jogkezelő szervezet alapszabályának áttekintését követően megállapítottam, hogy egyik szervezet sem felel meg az új Be. 58. §-ának (3) bekezdésében foglalt kritériumoknak.

A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 4. §-a (1) bekezdésének a) pontjában foglaltak szerint a közhasznú jogállás megszerzésének feltétele, hogy a szervezet létesítő okirata tartalmazza, milyen, a Kszt.-ben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat. Ilyen tevékenységről sem az ARTISJUS, sem a MAHASZ alapszabálya nem rendelkezik. Ennek ellenére mindkét szervezet célja az érintett jogosultak, tagok érdekeinek képviselete.

Ezek után nehéz lenne általános érvénnyel választ adni arra a kérdésre, miszerint ha a sértett személye meghatározható, de ő ténylegesen nem jár el, büntetőeljárási jogait nem gyakorolja, akkor ki érvényesítheti ezeket a jogokat? (Szándékosan nem kívántam az új Be. 56. §-ának (1) és (3) bekezdésében foglaltakra bővebben kitérni, hiszen itt a sértett által „közvetlenül” kijelölt személyekről van szó, így ez a gyakorlatban nem jelenthet problémát.)

Véleményem szerint megoldás lehetne egyrészt, ha a potenciális sértettek a közös jogkezelő szervezetek számára általános felhatalmazást adnának a sértetti jogok esetleges büntetőeljárási képviseletére is, ez a felhatalmazás pedig *expressis verbis* megjelenne az alapszabályokban. Ebben az esetben az új Be. 58. §-a (1) bekezdése alkalmazásának nem lenne akadálya. (Jelenleg e szervezetek (ARTISJUS, MAHASZ) tevékenysége az alapító okirat szövege szerint csak vagyoni, polgári jogok bírósági előtt képviseletére terjed ki.)

Más oldalról történő megközelítést jelentene, ha az új Sztj. 85. §-ának (1) bekezdését akár törvénymódosítással, akár jogalkalmazói értelmezéssel a büntetőeljárásban gyakorolható jogok képviseletére

is ki lehetne terjeszteni. Ennek eredményeként a sértetteket megillető – praktikus okokból egyedileg nem gyakorolható – büntetőeljárási jogokat egységesen a közös jogkezelő szervezetek képviselhetnék. Ezt támaszthatja alá az EU Bizottsága által 2003-ban kiadott Javaslat 5. cikke, amely szerint a sértetti jogok érvényesítésére elsősorban a jogosultjaiknak és azok képviselőinek kell lehetőséget biztosítani, az egyéni vagy kollektív érdekek védelmében azonban jogkezelő vagy hivatásos testületek fellépési jogát is el kell ismerni.¹¹

(Megjegyzem, a gyakorlat is ebbe az irányba halad, hiszen eseti jelleggel előfordul, hogy a MAHASZ, és gyakrabban, hogy az ARTISJUS érvényesíti a sértettet megillető büntetőeljárási jogokat.)

Egyes elhatárolási kérdések

A jogelmélet szerint a *kísérletnek* 3 fogalmi eleme van:

- a szándékosság,
- az elkövetés megkezdése,
- az elkövetés befejezetlensége.

Az elkövetés megkezdése a bűncselekmény végrehajtásának a megkezdését, általában valamilyen törvényi tényállási elembe illeszkedő elkövetési magatartás tanúsítását jelenti. A materiális bűncselekmények a tényállásszerű eredmény bekövetkezésével válnak befejezetté, így annak bekövetkeztéig a magatartás kísérleti szakaszban van. Az immateriális bűncselekmények akkor lesznek befejezettek, ha a terhelt az elkövetési magatartást (több együttes magatartás esetén azok mindegyikét) teljes egészében kifejtette.¹²

A Btk. 329/A. §-ában foglalt bűncselekmény stádiumaival kapcsolatban az alábbi – vitára okot adó – álláspontok alakultak ki:

1. A BH 1996. 137. számú jogeset tényállása szerint a vádlott 1993. július óta rendszeresen és jogszerűen vásárolt üres, valamint a másolás védett műsoros videokazettákat Budapesten, majd azokat a lakásán, a saját videokészülékeivel másolta át, és a másolatokat értékesítette. 1993. szeptember 16-áig a vádlott havonta átlag kb. 30 db általa másolt videokazettát értékesített. 1993. szeptember 16-án a lakásán 53 db másolt műsoros videokazettát foglaltak le. A kazettákra másolt filmek 26 forgalmazója sérelmére összesen 504 000 forint volt a vagyoni hátrány összege. A megyei bíróság megállapította, hogy az első fokú bíróság a bűncselekményt helytelenül értékelte befejezettként. A szerzői és a szomszédos jogok megsértése eredmény-bűncselekmény, amely a törvényben megkívánt

11 Berke Barna, Boytha György, Dienes-Oehm Egon, Király Miklós, Martonyi János: Az Európai Közösség kereskedelmi joga. Budapest, KJK Kerszöv, 2003.

12 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez kapcsolódó kommentár. KJK Kerszöv Complex CD Jogtár

DISPUTA: KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

vagyoni hátrány okozásával válik befejezetté. Az adott esetben a vádlott a filmforgalmazásra jogosult 26 sértettnek nem okozott vagyoni hátrányt, mivel a videofilmeket a lakásán foglalták le. *A bűncselekmény videokazetták jogosulatlan forgalmazásával történő megvalósítása esetén értelemszerűen a videokazetták értékesítése következtében éri vagyoni hátrány a filmforgalmazásra jogosultat.* Ugyanakkor a megyei bíróság megítélése szerint a videofilmek forgalmazás céljából történt jogosulatlan sokszorosításával a vádlott már megkezdte a bűncselekmény elkövetését, és így a *szerzői és a szomszédos jogok megsértése bűntettének a kísérletét* valósította meg.

(Hasonló állásponttal találkozhatunk a BH 1998. 324. számú – fenti ügyben is hivatkozott – jogesetnél kifejtett legfelsőbb bírósági indokolásban. A bűncselekmény elkövetési ideje: 1995. május 20.)

2. Végül egy saját gyűjtésből származó jogeset, amelynek – vádindítványban foglalt – tényállása szerint B.I. 2001. március 25-én a Petőfi Csarnokban megrendezett bolhapiacra 51 db hamis CD lemezt próbált meg értékesíteni 1.000.- Ft/db áron. B.I. cselekményével 7 kiadó mint elsődleges felhasználó jogát sértette meg. A veszélyeztetett „kárérték” az érintett 7 kiadó vonatkozásában összesen 117.300.-Ft volt. A XIV. és XVI. kerületi Ügyészség – a fenti tényállás alapján – B.I.-t 7 rb. a Btk. 329/A §-ának (1) bekezdésében meghatározott, aszerint minősülő *szerzői és szomszédos jogok megsértése vétségének a Btk. 16. §-a szerinti kísérletével* vádolta. A bíróság elfogadta az ügyészség által megállapított tényállást azzal, hogy a vádlott a CD lemezek beszerzési körülményeiből tisztában volt azok hamisított voltával. Ennek megfelelően a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2001. november 19-én kelt, 2001. december 4-én jogerős 4. B. 2307/2001/4. számú ítéletével B.I.-t 7 rb. *szerzői és szomszédos jogok megsértése vétségének kísérlete* miatt pénzbüntetésre ítélte.

(Hasonló döntés született a Fővárosi Bíróság 2004. május 28-án kelt, 2004. május 28-án jogerős Bf. XIV. 5090/2003/4. számú végzésével lezárt büntető ügyben is. A bűncselekmény elkövetésének ideje: 2000. június 3.)

Az ismertetett jogesetekben megállapított tényállások közös vonása az, hogy az elkövetők a birtokukban lévő szerzői művekről készült, „szomszédos jogi” teljesítményt is tartalmazó adathordozókról készült jogosulatlan másolatokat kívántak értékesíteni, de ez a nyomozó hatóság intézkedése következtében meghiúsult, így a bíróságok valamennyi esetben a bűncselekmény kísérletét állapították meg arra tekintettel, hogy a vagyoni hátrány a másolatok tényleges értékesítésével éri a jogosultakat. Tartható-e ez az álláspont? Véleményem szerint nem.

A következőkben a válaszom indokait fejtem ki azzal, hogy az 1. és 2. pontban foglalt bűncselekmény különböző megközelítést igényel, hiszen az első esetben az 1969. évi III. törvény (továbbiakban: *régi Szjt*), a második esetben az új Szjt. volt hatályban, illetőleg a büntető tényállás is változott.

Ad. 1. A bíróság az ügyben nemcsak azt állapította meg, hogy a vádlott másolatokat készített, hanem azt is, hogy „a vádlott havonta átlag kb. 30 db általa másolt videokazettát értékesített”. Az ügyben

tehát a régi Sztj. szabályai alapján meg kell vizsgálni, hogy a szerzők (a film szerzői, a film számára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához alkotó módon járultak hozzá) *többszörözéshez, terjesztéshez* való jogát érintette-e az adott cselekmény (az ügy részleteinek ismerete hiányában el kívánok tekinteni attól, hogy „szomszédos jogi” jogosultak szenvedtek-e jogsérelmet, ha igen, milyen jogsérelmet szenvedtek). A régi Sztj. – a bűncselekmény elkövetése idején hatályos – 13. §-ának (1) bekezdése szerint a mű bármilyen felhasználásához – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – a szerző hozzájárulása szükséges. A régi Sztj. 13. §-ának (3) bekezdése szerint a szerzőt vagy jogutódját a mű felhasználása ellenében – ha a törvény másképp nem rendelkezik – díjazás illeti meg. A régi Sztj. még a vagyoni jogok körét általános jelleggel nem nevesítette, de mindenképpen a felhasználás körébe tartozónak kell tekinteni a többszörözés, terjesztés cselekményét, amely díjköteles, amennyiben a törvény másként nem rendelkezik. A régi Sztj. 18. §-ának (1) bekezdése – a szabad felhasználás tekintetében – kimondta, hogy a nyilvánosságra hozott műről bárki készíthet másolatot, ha az nem szolgálja sem forgalombahozatal, sem jövedelemszerzés célját, és a szerző jogos érdekeit egyébként sem sérti.

A konkrét ügyben a vádlott cselekménye azzal, hogy értékesítés céljára többszörözte a műpéldányokat, illetőleg az ily módon másolt kazettákból értékesített, véleményem szerint jogsértő volt, hiszen az fogalombahozatal, jövedelemszerzés célját szolgálta, és a szerző jogos érdekét egyébként is sértette. Az ilyen felhasználás engedély- és szerzői díjköteles tevékenység. A bűncselekmény elkövetése idején hatályos büntetőjogi szabályozás a bűncselekmény befejezettségéhez a vagyoni hátrány bekövetkezését követelte meg csupán. A vagyoni hátrány a konkrét esetben nem a forgalmazók tényleges kára, amely a rendőrség közbelépésével valóban nem realizálódott, hanem a felhasználási cselekmény alkalmával elmulasztott – a jogosultak oldalán elmaradt vagyoni előnyként jelentkező – mérhető szerzői díj összege. Így véleményem szerint az első fokú bíróság helyesen értékelt befejezettként a vádlott cselekményét. (A terjesztés kérdésének vizsgálata a továbbiakban súlytalan.)

Ad. 2. Még világosabb válaszokat ad a felvetett kérdésre a fent megjelölt bűncselekmény elkövetése idején már hatályban volt új Sztj. A törvény rendelkezései nem változtattak azon az elven, hogy a vagyoni jogok körében történő mindennemű felhasználás a szerzők engedélyéhez kötött és díjköteles. Az új Sztj. a vagyoni jogok körét, köztük a többszörözés, terjesztés jogát is nevesíti. A szabad felhasználások körét egyebekben szűkítette. Jelen esetben az új Sztj. 18. §-ának (1) bekezdése szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét *többszörözze*, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Többszörözésnek minősül a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről. A törvény 23. §-ának (1) bekezdése szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét *terjessze*, illetve erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy

DISPUTA: KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.

Az új Sztj. 73. §-a (1) bekezdésének c) és d) pontja szerint, ha a törvény eltérően nem rendelkezik, az előadóművész hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy rögzített előadását *többszörözzék*; illetőleg azt *terjesszék*. A törvény 74. §-ának (1) bekezdése szerint az előadóművészt a 73. § (1) bekezdésében említett felhasználásokért – ha e törvény másként nem rendelkezik – díjazás illeti meg. Az új Sztj. 76. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontja szerint ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt *többszörözzék*; illetőleg *terjesszék*. A törvény 76. §-ának (2) bekezdése szerint a hangfelvétel előállítóját az (1) bekezdésben említett felhasználásokért – ha a törvény másképp nem rendelkezik – díjazás illeti meg.

Végül a szabad felhasználás körében a törvény 35. §-ának (1) bekezdése szerint magáncélra bárki készíthet a műről másolatot, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. A konkrét ügyben, ha bizonyítható lett volna, hogy az elkövető értékesítés és haszonszerzés céljából többszörözte a piacra vitt másolatokat, akkor a vagyoni hátrány vizsgálatára már nem is lett volna szükség, hiszen az egyenes szándék és a jogsértő cselekmény – hiszen jelen esetben magáncélú, jövedelemszerzést, jövedelemfokozást közvetlenül sem szolgáló szabad felhasználásról szó sem eshet – befejezett tényállást valósított volna meg.

A terjesztés kérdése érdekesebb. A hasonló ügyek jelentős többségében, amikor a jogellenes többszörözést bizonyítani nem lehet, a terheltek tipikusan azzal védekeznek, hogy ők csak vásárolni akartak a bűncselekmény helyszínén; csak egy ismeretlen személyazonosságú ismerősük bízta rájuk az áruját pár percre, nem is tudták, hogy milyen CD lemezekről van szó stb. Ezekben az esetekben kulcsfontosságú az eset összes körülményeit megfontoltan értékelni. A vizsgált ügyben a bíróság megállapította, hogy a vádlott értékesíteni próbálta a jogellenes másolatokat. Ezzel a magatartásával nyilvánvalóan haszonszerzésre törekedett, a szerzői, illetőleg a szerzői joghoz kapcsolódó jogok jogosultjainak terjesztéshez fűződő jogát nyilvánvalóan megsértette, hiszen a törvény szerint terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy *forgalomba hozatalra való felkínálással*. A célzat már befejezetté tenné a magatartást, de – véleményem szerint – ebben az esetben is van vagyoni hátrány, amely a vagyoni jogok gyakorlása kapcsán felmerülő díj elmulasztásában jelentkező elmaradt vagyoni előny, s ez jelen esetben is mérhető volt. A bíróság döntésében szerepet játszhatott az 1. pontban ismertetett BH, amely – álláspontom szerint – a bűncselekmény stádiumának kérdésében nem megfelelő döntést eredményezett.

Ezt támaszthatja alá az a tény, hogy a gyakorlat az 1. és 2. pontban kifejtett álláspontokat túlnyomó részben nem követte.

Helyes állásfoglalást alakított ki például a Pesti Központi Kerületi Bíróság a 23. B. 311/2002/4. számú ítéletében. A határozat indokolása szerint a XIV. és XVI. kerületi Ügyészség B. XIV. 1450/2001/5. számú vádindítványában O.F. vádlottat 26 rendbeli, a Btk. 329/A §-ának (1) bekezdése ütköző szerzői és szomszédos jogok megsértése vétségének kísérletével vádolta az alábbi tényállás alapján: O.F. 2001. május 6-án a Petőfi Csarnok bolhapiacán illegálisan másolt, döntő többségében filmeket tartalmazó CD lemezeket árult. A vádlott összesen 83 db lemezt kínált fel megvételre, amelyekből 67 db 26 sértettnek okozott vagyoni hátrányt.

A bíróság megállapította, hogy a terjesztés „már a felkínálással megvalósul, a cselekmény tehát – ellentétben a vádminősítéssel – befejezett”.

A példák elemzése során elkezdtem gondolkodni azon is, hogy valójában lehet-e, és ha igen, milyen esetekben lehet a jelenleg hatályos Btk. által szabályozott szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok bűncselekményének kísérletét megállapítani?

A bűncselekmény eredménye a vagyoni hátrány, így a fentieknek megfelelően, ha az elkövetési magatartás a tényállás keretei közé lép (a szerzői értelemben vett jogsértés megvalósul), de az eredmény elmarad a bűncselekmény kísérletéről beszélhetünk. Ha pedig a szerzői, illetőleg szerzői joghoz kapcsolódó jog megsértése haszonszerzési cézzal történik, a bűncselekmény befejezetté válik, a tényállás megvalósulásához ekkor eredmény nem szükséges.

A szerzők („szomszédos jogi” jogosultak) vagyoni jogainak körében – ha a törvény másképpen nem rendelkezik – minden felhasználás díj- és engedélyköteles. Ennek megsértése „rögtön” a díjfizetés elmulasztásában jelentkező – elmaradt vagyoni előnyként realizálódó – vagyoni hátrányt jelent. A bűncselekmény befejezett.

Elméletben nem kizárt, hogy a szerző (ritkább esetben a „szomszédos jogi” jogosult) személyhez fűződő jogait sérti a bűncselekmény, az elkövető eshetőleges szándékkal fejt ki a magatartását, és a vagyoni hátrány – az elkövetési magatartással okozati összefüggésben bekövetkező – reális lehetősége fennáll, de az eredmény elmarad. A haszonszerzési célzat gyakorlati jelentőségét és szabályozásának indokát is kizárólag ebben az esetben látom.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez kapcsolódó kommentár

Forrás: KJK Kerszöv Complex CD Jogtár

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez kapcsolódó kommentár

Forrás: KJK Kerszöv Complex CD Jogtár

A szerzői jog hazai intézményei és feladataik

Forrás: www.mszh.hu – A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja

A Szerzői Jogi Szakértői Testület

Forrás: www.mszh.hu – A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja

Berke Barna, Boytha György, Dienes-Oehm Egon, Király Miklós, Martonyi János: Az Európai Közösség kereskedelmi joga. Budapest, KJK Kerszöv, 2003.

Bíró Kornélia: A szerző, a szoftver és a büntetőjog.

Ügyészek Lapja, 1998. 4.

Dr. Illés Irén: A szerzői és a szomszédos jogok megsértése bűncselekményének egyes kérdései.

Ügyészek Lapja 1994. 6.

MAHASZ online

Forrás: www.mahasz.hu

Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből

Forrás: www.mszh.hu – A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapja

HOGYAN TOVÁBB?

(Interjú dr. Móriánné dr. Molnár Móriával,
az Ügyészek Országos Egyesületének elnökével)

Debrecenben, a Kossuth téren – a Nagytemplommal szemben –, a szökőkút mellett üldögélve, az Ügyészek Országos Egyesülete új elnökével, dr. Móriánné dr. Molnár Móriával arról beszélgettünk, hogy milyen tervei vannak az egyesülettel kapcsolatban.

– Először is, mesélj magadról és az ügyészi munkádról egy kicsit!

– A jogi egyetemet Szegeden végeztem az akkor még évfolyamtárs férjemmel együtt. Ifjúságom színhelyétől, Bács-Kiskun megyétől azonban messzebbre kerültem, amikor a Nyíregyházi Városi Ügyészségre pályáztunk fogalmazónak. Itt voltunk kezdő ügyészek is. A nyolcvanas évek elején költöztünk Debrecenbe, mert a városi ügyészségen, büntető ügyszakon – pályázati úton – elnyertünk két ügyészi állást. Azóta is Debrecenben élünk és dolgozunk. A nyolcvanas évek második felében a megyei főügyészségre, ezen belül is a büntetőbírói ügyek területére helyeztek. Jelenleg csoportvezető ügyész vagyok.

– Hogyan jutottál el addig a döntésig, hogy elvállalod az elnöki tisztségre vonatkozó jelölést?

– Mint jól tudjuk, az Ügyészek Országos Egyesülete 15 éve, pontosabban 1990 márciusában alakult, s e szervezetnek én is alapító tagja vagyok. A tagozaton belül eleinte testületi képviselőként tevékenykedtem. 1993-tól tagozatvezető és választmányi tag is voltam; 1994-ben pedig kulturális ügyvivőnek választott meg az Országos Küldöttközgyűlés. Ezt a tisztséget több cikluson keresztül, 2002-ig töltöttem be. Ennek keretében összeállítottam az ügyészi szervezeten belül dolgozó, de emellett művészeti tevékenységet is folytató kollégák névsorát, és alkotásaikból a regionális sportnapokon

kiállítást szerveztünk. Emellett egységes szerkezetbe foglaltam az ügyészségi és bírósági vendégszobák adatait, továbbá egy erdélyi kirándulás programjával ismertettem meg a tagozatokat, ami akkor még nehezebben volt szervezhető. A tagozatokat kulturális tevékenységük megvalósításában az ÜOE költségvetésének központi alijából segítettük.

Fazekas Géza, jelenlegi kulturális ügyvivő ezt a tevékenységet folytatja és fejleszti tovább. Ennek „gyümölcse” az Ügyészek Lapja Kulturális Rovata.

2002 márciusában az egyesület egyik alelnökévé választottak, és a belső kapcsolatok ápolása lett az új feladatom. Ezen túlmenően többedmagammal szerveztem – a főügyészeket és a tagozatvezetőket is bevonva – az „Igazságszolgáltatás és anyanyelv” című nyelvészeti előadássorozatot Dr. Grétsy László nyelvész és munkatársai előadásaival Debrecenben, Győrött, Kecskeméten és Budapesten. 2005-ben a 3 éves mandátum lejártával Dr. Fónay Tamás nem vállalta tovább az egyesület elnöki tisztjét. Tamás beszélt rá, hogy vállaljam el a jelölést, és induljak az új választáson. Bizalmat szavaztak nekem, így április 1-jétől én vagyok az egyesület elnöke.

– Milyen terveid és elképzeléseid vannak? Mi az, amiben hű vagy az elődökhöz, és mi az, amit másképp teszel majd?

– Az alapokmány szerint az egyesület létrejöttének egyik legfontosabb szempontja a szakmai érdekképviselet, ami mellett működésünk teljesebbé és színesebbé tételét szolgálja a tudományos-oktatási, a szociális, a kulturális és a sporttevékenység. Természetesen a korábbi elnökök által kiépített úton szeretnék továbbhaladni. Az Ügyészek Országos Egyesületének első elnöke, Dr. Hajdú Mária és akkori tisztségviselő társai hozták létre az egyesület jogi kereteit, szervezeti felépítését és működésének irányait, kereteit. Emlékeztetek a tudományos konferenciák, amelyekre nemzetközi előadókat is többször meghívtak, de az érdekképviselet terén is eredményeket értek el. Dr. Fónay Tamás jó kapcsolatot alakított ki az ügyészi szervezet felső vezetésével, és valamennyi ügyészségi dolgozó részére továbbfejlesztette, illetve új szerződést hozott létre a mobil telefontársaságokkal.

E példák állnak előttem, ezért a korábbi elnökök által kiépített úton szeretnék továbbhaladni.

Terveim közé tartozik, hogy jobban összefogjam a tagozatok tevékenységét, javítsam a szakmai érdekképviseletet, az információáramlást, valamint az is, hogy erősítsem a kapcsolatot társszervünkkel, a bírósággal, illetve érdekképviseleti szervünkkel a Magyar Bírák Egyesületével. Ennek érdekében személyes találkozás keretében vettem fel a kapcsolatot vezetőikkel. A telefonos társaságokkal kötött előnyös szerződések megtartása és bővítése is célkitűzéseim között szerepel, de természetesen az immár 14. alkalommal megrendezésre kerülő KRIMINÁLEXPO megtartása sem maradhat el.

Nagyon örülök, hogy az Ügyészek Lapja rovatain belül az Egyesületi Hírek az ÜOE szócsöve lesz. Itt hívom fel a tagok és más olvasók figyelmét arra, hogy ezentúl a lap – jóval a hivatalos megjelenés előtt – az interneten is olvasható lesz.

A JOGI SZAKVIZSGÁRÓL

(Interjú dr. Erdélyi Katalinnal, az Igazságügyi Minisztérium Jogi Szakvizsgabizottság Titkárságának osztályvezetőjével)

Dr. Erdélyi Katalinnal, az Igazságügyi Minisztérium Jogi Szakvizsgabizottság Titkárságának osztályvezetőjével beszélgettünk arról, vajon milyen nehézségek merülnek fel ma a vizsgával kapcsolatban, és milyen tervei vannak a jövőre nézve.

– *Először is, hogyan került az Igazságügyi Minisztériumba? Sokáig ugyanis bíróként dolgozott.*

– Igen, de most is beosztott bíróként tevékenykedem a minisztériumban. Egyébként a jogi egyetem elvégzése után, először a Pesti Központi Kerületi Bíróság fogalmazója, majd később, a szakvizsga megszerzése után pedig a bírója lettem. Pár év múlva kerültem a Fővárosi Cégbíróságra mint cégbíró. Ez év januárjáig dolgoztam ott, ekkor vállaltam el ugyanis az IM-ben ezt az osztályvezetői állást.

– *Mi az IM Jogi Szakvizsgabizottság Titkárságának feladata?*

– A Titkárság szervezi a jogi egyetemi oklevelet szerzett jogászok szakvizsgáját a jogi szakvizsgáról szóló 5/1991.(IV.4.)IM rendeletben szabályozott eljárásnak megfelelően. A munkánk célja az, hogy a heti egy írásbeli és három szóbeli vizsganapon valamennyi vizsgabizottság felálljon, és a jelöltek időben értesüljenek a kitűzött vizsga időpontjáról, így megfelelően fel tudjanak készülni. Több mint ötszáz kiváló elméleti és gyakorlati szakember – cenzor – vizsgáztat nálunk az ország egész területéről, és a jelöltek száma is folyamatosan gyarapodik. Az utóbbi időben már hetente száz-százhusz három fős vizsgabizottságot hívunk össze, és valamennyinél öt-hat jelölt teszi le a vizsgát. A Titkárság hat munkatársának évről évre nehezebb a vizsgák zökkenőmentes lebonyolítását biztosítani.

– *Idén januárban vette át az IM Jogi Szakvizsgabizottságának vezetését, egészen más területről érkezve. Milyen tapasztalatokat szerzett az eltelt nyolc hónap alatt, tervez-e változásokat a Titkárság munkáját illetően?*

– Olajozottan működő, nagy rutinnal dolgozó Titkárságot vettem át. Ugyanakkor a vizsgázók számának drasztikus növekedése szükségessé tesz változásokat. A hatályos rendelet eljárási szabályai és a Titkárság infrastruktúrája is a korábbi, tízegy-néhány évvel ezelőtti, jóval kisebb volumenű számonkérésre méretezett, nem felel meg a megváltozott körülményeknek. Szükségesnek látom az informatika lehetőségeinek jobb kihasználását a vizsgára való jelentkezések, a vizsga kitűzése és a lebonyolítása alkalmával is. Terveink szerint például a vizsgára az interneten lehetne bejelentkezni, és a vizsga időpontját is, hasonlóan az egyetemeken, nyelviskolákban már használt rendszerhez, személyes kód alapján szintén az interneten lehetne elérni. Az említett okból ugyancsak szükségesnek látom az eljárásunk kidolgozottabbá tételét. Nagy kedvvel láttam egyébként munkához, és sok vizgán vettem részt, hogy tapasztalatokat gyűjtssek, kérésre több cenzor is megosztotta velem tapasztalatait. Ezek alapján mondhatom azt, hogy maga a szakvizsgarendszer is átalakításra szorul. A jelöltek felkészültsége nagyon egyenetlen, szinte előre jósolható az érdemjegy attól függően, hogy milyen munkakörben töltötte a joggyakorlatát a vizsgázó. Ennek az az oka, hogy csak a bírósági és az ügyészségi fogalmazók vesznek részt jól felépített, kötelező képzésen, az egyéb területeken dolgozók önállóan készülnek fel. Ez nem tűnik elegendőnek ilyen nagy mennyiségű anyag elsajátításához. Mindez a jelöltek esélyegyenlőségét is rontja. A másik szembeötlő probléma, hogy a szakvizsgán az egyetemen elsajátított joganyag gyakorlati alkalmazását kellene számon kérni, de a jelenlegi, döntően szóbeli vizsga – tekintettel arra is, hogy igen nagy joganyagot kérdeznek – erre nem ad lehetőséget. Márpedig a szakvizsga nem válhat az egyetemi vizsgák megismétlésévé. A cél az, hogy a szakvizsgázott jogász az általa választott területen biztonsággal alkalmazza a jogot, nyilván ez szélesebb, társadalmi érdek is.

– *Tervezi-e a minisztérium a szakvizsgarendszer átalakítását?*

– A minisztérium ezzel kapcsolatos javaslata már a szakma képviselői előtt van. A tervezett reform a fent vázolt problémákra nyújt megoldást. A hangsúlyt a gyakorlat, a jogalkalmazási készség számonkérésére teszi. Ennek érdekében változást javasol a vizsgák tematikája, az írásbeli és szóbeli felelet aránya területén is. Tervezzük, hogy a szakvizsgára bocsátás feltétele legyen a joggyakorlati idő alatt akkreditált képzésben való részvétel. Újragondoltuk a külföldön eltöltött joggyakorlat és a doktori képzés beszámítását a joggyakorlati időbe. Továbbá a szakvizsga során a jelöltnak valamennyi fontosabb jogterület vonatkozásában bizonyítania kell gyakorlati jogalkalmazói képességeit; de a szakvizsga egységes jellegének fenntartása mellett lehetővé szeretnénk tenni, hogy a jelölt által választott szakterületen emelt szintű ismeretekről tegyen tanúbizonyságot. Meg kell vizsgálni, hogy hosszabb távon a jogterületek szerinti szakvizsga előírható-e képesítési követelményként, és azt is, hogy az egyes hivatásrendek esetében szükséges-e – a szakvizsgától függetlenül, az egyes hivatások közötti átjárhatóság biztosítása mellett – pályaalkalmassági vizsga bevezetése. A visszaérkező vélemények alapján a szakma képviselőinek nagy része támogatja a tárca elképzeléseit, egyetért a változtatás megjelölt irányával.

TANULJUNK NYELVEKET!

(Interjú Szalmasági Évával, a Bron-Y-Aur elnökével)

Budapesten, a Kálvin tér közelében található Magyarország egyik legkedveltebb nyelvi utaztató irodája, a BRON-Y-AUR kft. Az évek óta működő cég arra szakosodott, hogy a jól kiépített nemzetközi kapcsolatai segítségével nyelvtanfolyamokat, illetve szakmai gyakorlattal kombinált kurzusokat szervezzen Európában és azon kívül.

Az iroda vezetőjével, Szalmasági Évával beszélgettünk arról, hogy ma milyen lehetőségei vannak az ügyészeknek arra, hogy rövid időn belül – akár a szabadságuk idején – nyelvet tanulhassanak, illetve szakmai gyakorlaton vehessenek részt külföldön.

Az iroda vezetőjétől megtudtuk, hogy programjaik között nemcsak fiataloknak szóló kurzusok vannak, hanem nyelvtanfolyammal kombinált szakmai gyakorlatok is szerepelnek. Ezek „Work Experience” vagy „Internship” néven terjedtek el a világban.

A legtöbb szakmai gyakorlatot természetesen nyelvtani felkészítő előzi meg, majd ezt követi a jogi területen szerezhető értékes munkatapasztalat. A szakmai gyakorlaton részt vevők néhány országban fizetést is kapnak munkájukért.

Nemzetközi partnereik ugyanakkor több programnál előírják a megfelelő szintű nyelvi tudást, amit előzetesen teszt segítségével mérnek fel. Sok helyen azonban lehetőség van arra is, ha valaki nem éri el ezt a szintet, akkor nyelviskolai előkészítőn vegyen részt.

A szakemberek képzése mellett gondoltak azok iskoláskorú gyerekeire is, hiszen ma a nyelvtudás még előny, de nemsokára annak hiánya hátrány lesz. Ezért a kezdőtől az anyanyelvi szintű oktatásig szerveznek külföldön nyelvtanfolyamokat, valamint középiskolai, főiskolai és egyetemi tanévi kurzusokat.

DR. MÁRIÁNNÉ DR. MOLNÁR MÁRIA

TALÁLKOZÓ

Az Ügyészek Országos Egyesületének elnöke és a Magyar Bírói Egyesület elnöke, Dr. Uttó György a Legfelsőbb Bíróság tanácselnöke, a Bírói Egyesület alelnökének, Dr. Balla Lajosnak a Debreceni Ítéltábla kollégiumvezetőjének közreműködésével ismerkedési-kapcsolatfelvételi találkozót tartottak Budapesten, 2005. július 11-én.

A közvetlen beszélgetés során tájékoztatták egymást a két igazságszolgáltatási érdekképviseleti szervezet felépítéséről, taglétszámáról és működésének céljairól.

Közös érdekként kívánják képviselni a bírósági és elnökségi rendszer jövőbeni változtatásának szükségességét (pl. a fokozatok számának növelését), a bírói és ügyészi életpálya erkölcsi és anyagi elismertségének megvalósítását.

A szakmai képzés közös gondjainak egyeztetésére és a jogalkalmazás során felmerülő kérdések megvitatására közös konzultációkat terveznek.

Végezetül megegyeztek abban, hogy a két szervezet érdekképviselete által létrehozott és rendszeresen megjelentetett tudományos folyóirataikat – a Bírák Lapját és az Ügyészek Lapját – 20-20 példányban kölcsönösen megküldik egymásnak, és ezeket a megyei szervezetekhez eljuttatják.

Kapcsolatukat a jövőben a kölcsönös tájékoztatás szintjén kívánják rendszeressé tenni.

TOLLAL ÉS VÉSŐVEL

(Interjú dr. Miskolczi Lászlóval)

Ügyészi munka és faszobrászat. E két egymástól látszólag távol eső hivatás harmonikusan kapcsolódik össze dr. Miskolczi László életében. A Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség ügyésze érett férfiként vette a vésőt komolyan először a kezébe, és az addig szunnyadó művészi ambícióit annál intenzívebben élte meg – a szobrait elismerő szakma és a nagyközösség nem kis gyönyörűségére. A 2005 novemberében egyidejűleg két helyen is – a Magyarok Házában önálló tárlaton és a KRIMINÁLEXPO-n az „Alkotó ügyészek – ügyészségi alkotók” kiállításon – jelentkező művész kolléga vallott előttem életéről és művészi pályájáról.

– Úgy tudom, hogy különösen hosszú érési időszak előzte meg nálad a művészi önkifejezés felszínre törését.

– 1936-ban születtem, apai ágon iparos, anyai ágon paraszt családból. Szülőfalum a Tolna megyei Regöly, a dunántúli dombvidéken, a Kapos és a Koppány folyók találkozásánál bújik meg. Ez a környezet már a honfoglalás előtt kedvező otthont biztosított sokféle népnek. Földje máig érzi a nyomait rómaiaknak, hunoknak, keltáknak, avaroknak stb. Történelmi légköre, népének példaadó szorgalma és ügyessége volt a legfontosabb úttravaló, amellyel elbocsátott, amikor ennek ideje elérkezett. Az értelmiségi pályára indulásom 1949-ben, Rákosi uralma idején nem volt akadálymentes. Nagyapámat kuláknak nyilvánították, és ez súlyosan érintette nemcsak az őt, hanem az én sorsomat is: nem vettek fel a dombóvári gimnáziumba. Szülői fortély, rokoni segítség és a szocialista adminisztráció tökéletlensége azonban együttesen meghozták a kívánt eredményt: bejuthattam a gimnáziumba, bár az ország másik felében, Komáromban.

A nehézségekért a Gondviselés bőségesen kárpótolt. Komáromban nagyszerű közösségbe kerültem. Kiváló tanárok egyengették utamat, és életre szóló barátságokat kötöttem.

Az egyetemi felvételnél (ELTE Állam- és Jogtudományi Kar) már nem kellett a korábbi akadályokkal bajlódnom, addigra enyhült a szocialista szigor. 1958-tól, jogi tanulmányaim befejezésétől dolgozom az ügyészségen. A képzőművészet gyermekkorom óta nagyon érdekelt, de művészi képzésben nem részesültem. Ismereteimet múzeum- és tárlatlátogatásból, valamint könyvekből merítettem. Közben figyeltem és rajzolgattam a környezetemben lévő arcokat. „Művészi” tevékenységem évtizedeken át ebben merült ki. Idővel azonban feltámadt bennem az igény munkáim maradandóbb formában való megjelenítésére. Ekkor – 47 évesen – vésőt vettem a kezembe, és megkezdtem alkotó küszködésemet egy számomra régi, de mégis új anyaggal, a fával. Nem véletlen, hogy éppen ezzel. Paraszt eleim ügyes kezű ezermesterek voltak. Példájuk nyomán már gyerekként megtanultam valamelyest bánni a szerszámaikkal és a fával. Az emberi arc rejtelmei iránti érdeklődésem arra készítetett, hogy a fából is egy-egy személyiség jellemző vonásait próbáljam kibontani. Néhány fej elkészülte után nem hagyott nyugton a kíváncsiság: hogyan értékelné ezeket a SZAKMA?

Jelentkeztem az Iparművészeti Vállalat zsűrijénél, ahol munkáimra kedvező minősítést, sőt megrendelést is kaptam. Azóta még nagyobb buzgalommal markolom a vésőt.

Hivatali tevékenységem mellett közel 15 éve készítem szobraimat, de most már nemcsak a saját, hanem – reményem szerint – mások örömeire is. Szerencsés vagyok, hogy biztos megélhetés mellett hódolhatok a szenvedélyemnek.

– *Melyek a legkedvesebb témáid?*

– Az első sikeremet egy ikonszerű Krisztus-arcral értem el. Gyakran faragok történelmi figurákat, madonnát. Ha elakadok valahol, másnap, pl. a villamoson, lopva megfigyelem egy szem domborulatát. Az egymást követő kiállításaim nyomán a műveim a világ különböző országaiba is eljutottak. Az egyik címerem például Új-Zélandon, az ottani tiszteletbeli konzul lakásában található.

Főképp azon faragásaimra vagyok büszke, amelyek szülőfalum, Regöly parkját díszítik. A milicenténárium évében alkottam meg Szent István domborművét, rá egy évre pedig Koppány vezér szobrát.

– *Ügyészi munka és művészlét. Látszólag egymástól távol eső fogalmak és tevékenységek. Hogyan kapcsolódik, hogyan hat nálad egyik a másikra?*

– A bírósági tárgyalások roppant hosszadalmasak. Másodfokon az ítélet, a periratok ismertetése órákig is eltarthat. Ilyenkor én az arcokat figyelem. Aztán az iratok alatt heverő üres papírokra skiccelek néhány vonallal egy-egy érdekes tekintetet. Olykor a bírót is lerajzolom. Művészi tevékenységem sokáig ebben merült ki. De, hogy konkrét példát is mondjak: évekig hevert az íróasztalom fiókjában egy portré. A férfi, ha jól emlékszem, a feleségét késelte meg. Behúzott nyak, görbe hát, csüggedt kéztartás, ijedt tekintet. Olyannyira viselte a mindenkori vádlott tipikus jegyeit, hogy elhatároztam, megfaragom fából. Vannak másféle vádlottak is, kemények, határozottak, de semmi megmintáznivalót nem találok bennük. Magda Marinko ügye szintén hozzám tartozott, de őt eszem ágában sem volt megörökíteni, még papíron sem.

KRIMINÁLEXPO IT-SEC 2005

2005. november 2-4. Egyetemi Kongresszusi Központ
(Budapest, XI. Pázmány Péter sétány 1/A.)

Az Ügyészek Országos Egyesülete – a Legfőbb Ügyészség, a Belügyminisztérium és a Biztonságos Magyarországért Közalapítvány társrendezésében – idén 14. alkalommal rendezi meg 2005. november 2-4. között a KRIMINÁLEXPO IT-SEC 2005 nemzetközi konferenciát és szakkonferenciát „Kommunikáció a biztonságos világért, kommunikáció a biztonságos Magyarországért” alcímmel. A rendezvény helyszíne az Egyetemi Kongresszusi Központ.

Programajánló

Szakkonferencia és technikai show

Az állami és civil védnöki szervezetek, valamint az érintett vállalkozások bemutatkozása
(a helyszínen további szolgáltatások; szórakoztató termék- és ismeretterjesztés)

Városbiztonsági konferencia

Európai Városbiztonsági Fórum, több mint 20 ország részvételével

A Belügyminisztérium, a Biztonságos Magyarországért Közalapítvány és a BM Országos Bűnmegelőzési Központ szervezésében

I. téma: városbiztonság és közterületi rend

II. téma: városbiztonság és az üzleti élet biztonsága

III. téma: városbiztonság és térfelügyelet

Bűnmegelőzési napok

benne többek között: a családon belüli erőszakról, az Országos Kriminológiai Intézet szervezésében Nemzetközi konferencia a tisztább közéletért

az Igazságügyi Minisztérium szervezésében

Adatvédelmi konferencia

amelynek fókuszában a számítógépes „adathalászat”, azaz a személyazonosság lopás egy formája áll Próbátárgyalásos vetélkedő

Az Ügyészek Országos Egyesülete, a Legfőbb Ügyészség és a Magyar Jogász Egylet szakmai rendezvénye Mimi Civil Falu

Interaktív játék a kábítószer-megelőzéssel foglalkozó civil szervezetek prezentációjában

A KRIMINÁLEXPO kísérő rendezvényeként, „Alkotó ügyészek – ügyészségi alkotók” címmel képzőművészeti kiállítás kerül megrendezésre.

A rendezvényen az Ügyészek Országos Egyesületének Fővárosi Tagozata által meghirdetett gyermekrajz-verseny díjazott munkái ugyancsak kiállításra kerülnek.

A rendezvény honlapján (www.kriminalexpo.hu) a tavalyi expóról színes képes beszámolók olvashatók, az idei év programjáról pedig első kézből lehet tájékozódni. A kiállítás és a programok látogatása, valamint a konferenciákon történő részvétel térítésmentes.

A TÁRGYALÓTEREM „NAPOS” OLDALA

Bírói kérdés

- Családi állapota?
- Közepes – mondja némi gondolkodás után a lepusztult vádlott.

Szakértő Úr! Biztos Ön abban, hogy a sértett halott volt?

1.
  - Szakértő Úr, pontosan mikor vizsgálta meg a fej nélküli holttestet?
  - *Este 10 körül.*
  - A sértett ekkor már halott volt?
  - *Nem, ott ült a karosszékekben, és csodálkozott, hogy mit matatok én ott fölötte.*
2.
  - Szakértő úr! Ellenőrizte ön a boncolás előtt a sértett pulzusát?
  - *Nem.*
  - Ellenőrizte a vérnyomását?
  - *Nem.*
  - Légzését?
  - *Nem.*
  - Lehet, hogy a sértett még élt?
  - *Nem.*
  - Miért olyan biztos ebben?
  - *Mert a sértett agya az asztalomon hevert.*

3.

- Szakértő Úr! Eddig hány boncolást végzett holttesteken?
- *Bírónő kérem, én minden boncolást hullákon végzek.*

Kereset

- Keresetét fenntartja?
- *Igen, ugyanannyi, mint tavaly.*

Játékszenvedély

- Különben sem játszom automatán, csak kártyázok, mert nekem gyorsabb a kezem, mint a másíknak a szeme – mentegetőzik a vádlott.

Kommunikáció

- A vádlott kissé durván beszélt a sértettel – mondta a tanú.
- *Ez miben nyilvánult meg?*
- Abban, hogy ököllel többször arcon ütötte, lefejelte, majd összerugdosta – válaszolta a tanú.

Ló-rész

- Abba a lóba én nem folytam bele... A felperes a ló egy részét már megkapta.

Szavahihetőség

- Ez mikor volt?
- *Ez már akkor volt, amikor megdőlt a szavahihetőségem – válaszolta a vádlott.*

Ott volt a helyszínen?

- Amikor ez a kép készült önről, akkor ott volt a helyszínen?

Hajnali csendélet a zöldpázsiti Hatcsöcsű előtt

- Hány pofont kapott a vádlottól?
- *Kilencet.*
- Honnan tudja ilyen pontosan?
- *Számoltam a pofonokat, éppen nyolcnál tartottunk, amikor elkezdtünk beszélgetni.*
- Az előbb kilencet említett.
- *Igen, mert a végén, búcsúzól, megint lekent egy pofont.*

– Ezután mit tett?

– *Ezután hazamentem – mondta a sértett.*

Családi állapot

1.

– Házasság?

– *Igen.*

– Ez hányadik házassága?

– *Második.*

– Hogyan végződött az első házassága?

– *Halállal.*

– Kinek a halálával?

2.

– Hány gyereke van?

– *Négy.*

– Fiú?

– *Nem.*

– Lány?

3.

– Hány éves az a gyereke, aki önnel lakik?

– *35 vagy 36. Nem emlékszem pontosan.*

– Arra emlékszik, hogy mióta laknak egy lakásban?

– *Igen. Kb. 42 éve.*

A sértett tanú a vádlotthoz

– *Nem is haragszunk egymásra, csak egy kicsit, az meg semmi.*

Alkohol? Az ittasan vezető vádlott védekezése

– *Ivott alkoholt, mielőtt beült az autóba?*

– *Nem.*

– *A véralkohol szintje nem ezt mutatja.*

– *Az úgy volt, kedves Bírónó, hogy bár alkoholt nem ittam, de a vezetés előtt megettem 1 kg rohadt narancsot és 3 liter bodzaszörpöt ittam rá.*

Őszinte válasz

- Miért nem jött el a múltkori tárgyalásra?
- *Nem szeretek bíróságra járni.*

Személyleírás

- Tudna pontos személyleírást adni arról a személyről, aki megtámadta önt?
- *Igen. Kb. 170 cm magas, barna hajú, és szakálla is volt.*
- Nő vagy férfi?

Tartózkodás

- Ügyvéd úr, tudomásul veszi a végzést?
- *Tartózkodom.*

A vádlott a rendőr-tanúhoz

- Nem is ön intézkedett velem szemben, az egy magas, intelligens férfi volt.

A kutya volt

- Ön azzal védekezik, hogy a rablásnál, a helyszínen ön is ott volt, bár a bűncselekményt nem ön követte el.
- *Igen. De a kutyám is velem volt. A rablást ő követte el. Ő tépte le a sértett nyakáról ugyanis a láncot.*

Le vagy föl?

- Hová vezetett az a lépcső?
- *Lefelé, a pincébe.*
- Na most, lehetséges-e, hogy ugyanez a lépcső fölfelé, a földszinti helyiségekbe is vezetett?

Orális

- Arra kérem, hogy a jövőben minden válasza legyen orális. Rendben?
- *Igen.*
- Akkor kezdjük azzal, hogy elmondja nekem, milyen iskolába járt.
- *Orális.*

Családon belüli erőszak

- Ön egyébként szexuálisan aktív? – kérdezi a bíró a sértettet.
- *Nem, én csak ott fekszem.*

Születésnap

– Mikor született?

– *Jaj, mikor is?*

– Arra csak emlékszik, hogy mikor van a születésnapja?

– *Igen, március 25-én.*

– Melyik évben?

– *Hát, minden évben.*

TÁJÉKOZTATÓ A KÖZLEKEDÉSI JOGALKALMAZÁS TÁMOGATÁSÁRA LÉTREHOZOTT KUTATÁSI ÉS KONZULTÁCIÓS PROGRAM ELSŐ SZAKASZÁRÓL

Az Országos Kriminológiai Intézet 2005-ös évi kutatási programjának része a közlekedési jogalkalmazás támogatására létrehozott kutatási és konzultációs program első szakasza.

Ennek keretében az első évben több megye ügyészeivel, bíráival és közlekedési ügyekkel foglalkozó rendőr kollégáival konzultáltunk a feldolgozandó témák összeállításáról és a szakmai konzultációk lebonyolításának módjáról.

Tanulmánykötet

A megbeszélések eredményeként 2005-ben a következő témákat dolgozzuk fel – több esetben az ügyészi szervezeten kívüli – közlekedési szakterületen dolgozók segítségével.

1. Az ORFK ilyen tárgyú anyaga alapján: új helyszíni szemlejegyzőkönyv tervezetek, amelyek biztosítják azt, hogy minden balesettípusnál az elbírálás szempontjából szükséges adatok rögzítésre kerüljenek.
2. Dr. Melegh Gábor műszaki szakértő feldolgozásában: az éjszaka és korlátozott látási viszonyok között bekövetkezett balesetek helyszínelésére specializált szemlejegyzőkönyv.
3. Dalos Attila műszaki szakértő feldolgozásában: balesettípusra specializált számítógépes programsegédlet a szakértő kirendelő határozatok elkészítéséhez.

4. Havas Gábor munkájában: Bizonyítási lehetőségek a veszélyhelyzetet létrehozó nem azonosítható személyek és egyéb körülmények esetén.
5. Dr. Bencsik László, Dr. Rohács József, Vízvári György közös munkájában: a vasúti, légi és vízi balesetek bizonyítási eljárásának főbb kérdései.
6. Dr. Bash András orvos szakértő feldolgozásában: bizonyítástechnikai javaslatok az alkoholos befolyásoltság létének vagy hiányának a bizonyítására a felszívódási szakban (vagy arra hivatkozva) történő vezetések esetén.
7. Aranyos Judit közlekedés pszichológus munkájában: módszerek a befolyásoltság és a közlekedési szabályszegés közötti összefüggés kimutatására az alkohol és vezetési képességet hátrányosan befolyásoló egyéb szerek esetén.
8. Széplaki Dávid mérnök diplomamunkája nyomán: az enyhe fokú alkoholos befolyásoltság vezetési képességre gyakorolt hatása próbapályás és laboratóriumi mérések alapján.
9. Dr. Szabó Petra bíró munkájában: ismereteink a reakcióidőről.
10. Dr. Ördög László bíró feldolgozásában: az éjszaka és korlátozott látási viszonyok között bekövetkezett balesetek jogi értékelésének elemzése.
11. Dr. Tóth Bars bíró munkájában: a cserbenhagyás és a segítségnyújtás elmulasztása bűncselekmények értékelési problémái a jogalkalmazásban.
12. Dr. Borbély Zoltán ügyész feldolgozásában: a közlekedési ügyek ítélkezési gyakorlatának tapasztalatai.
13. Dr. Kiss Anna OKRI munkatárs munkájában: az elterelés eljárásjogi lehetőségei a közlekedési ügyekben.
14. Dr. Fülöp Ágnes OKRI munkatárs feldolgozásában: javaslatok jogegységi határozatok kezdeményezésére a közlekedési jogalkalmazásban.

Külsős munkatársaktól a tanulmányok megrendelését a Legfőbb Ügyészség jelentős pénzüsszeggel támogatta; ezúton is szeretnénk köszönetet mondani ezért. Ugyancsak a Legfőbb Ügyészség teszi lehetővé, hogy a tanulmányok gyűjteményes formába kerüljenek, s így valamennyi megyei ügyészségre, bíróságra és rendőr-főkapitányságra 2006 januárjában eljussanak.

Szakmai honlap

A második évtől kezdődő szakmai konzultáció állandó fóruma lesz a Legfőbb Ügyészség útján elérhető honlap. Itt azokat a tematikusan elrendezett eseti döntéseket lehet majd olvasni, amelyeket tájékoztató jelleggel küldtek nekünk a kollégák. (Természetesen csak a jogerősen elbírált ügyeket közöljük, és azokat is a nevek nélkül.) A honlapon megtalálhatók lesznek az uniós tagállamok közötti közlekedési kódexei és közlekedési bűncselekményi tényállásai magyar nyelven. A honlap természetesen tájékoztatást ad a szakmai találkozókrol is.

Szakmai találkozók

Ugyancsak a kollégáink javaslatai alapján tervezzük, hogy évente két-három alkalommal kétnapos szakmai találkozót szervezzünk.

Az első ilyen találkozó 2006 februárjában lesz Budapesten. Témáját – a vasúti, légi vízi közlekedési balesetek helyszínelése, nyomozása és elbírálása – az ORFK kezdeményezte. A konferencia szakmai előkészítése az egyes ágazatok szaktekintélyeinek – Bencsik László, Rohács József, Vízvári György – közreműködésével megtörtént, ők lesznek az egyes témák szakmai vezetői is. (A részletekről minden kollégát időben tájékoztatunk.)

A következő tervezett szakmai találkozó azoknak az eljárásjogi és anyagi jogi javaslatoknak az összegyűjtését és megvitatását szolgálja, amelyeket az alapjogszabályok módosítása során az Igazságügyi Minisztérium figyelmébe szeretnénk ajánlani.

Köszönjük a programunkat támogató minden kedves kollégának, valamint a Közlekedési Bírák egyesületének, az Országos Rendőr-főkapitányságnak és a Rendőrtiszti Főiskolának az együttműködését!

AZ EURÓPAI ÜGYÉSZSÉGEK BÜNTETŐJOGON KÍVÜLI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

(Beszámoló az Európai Legfőbb Ügyészek Konferenciájának 6. üléséről)

I. Előzmények

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2000. október 6-án elfogadta a Rec(2000)19. számú ajánlását. Az Ajánlás részletesen taglalja az ügyészek és ügyészségek helyét a büntető-igazságszolgáltatás rendszerében, valamint az alapvető működési elveiket, ugyanakkor nem tér ki az ügyészeknek a büntető-igazságszolgáltatáson kívül betöltött szerepére. Minthogy több európai ország esetében a büntetőjogon kívüli feladatok az ügyészség egyik meghatározó fontosságú tevékenységét jelentik, az Európa Tanács szervezésében működő Európai Legfőbb Ügyészek Konferenciájának¹ a Pozsonyban 2003. június 1-3-a között üléselő 4. ülészsaka javasolta, hogy a következő ülészsak foglalkozzon az ügyészek büntetőjogon kívüli feladataival.² Ennek megfelelően a Cellében (Alsó Szászország) rendezett 5. ülészsak a kérdés első elemzését tűzte ki célul.

Bevezető gondolatként Marc Robert, auvergne-i (Franciaország) főügyész, a CPGE Igazgatótanácsának korábbi elnöke megfogalmazta az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységével kapcsolatos alapvető kérdéseket:

1 Az Európai Legfőbb Ügyészek Konferenciáját a továbbiakban az angol elnevezés alapján – Conference of Prosecutors General of Europe – CPGE-ként rövidítve használjuk.

2 Conference of Prosecutors General of Europe, 4th session, organised by the Council of Europe in co-operation with the Prosecutor General of the Slovak Republic, Bratislava, 1 – 3 June 2003, CONCLUSIONS, see: <http://www.coe.int>

- Milyen jogi alappal rendelkezik az ügyészség mint közjogi hatósági testület arra, hogy beavatkozzék a magánjog szabályozása alá tartozó jogviszonyokba?
- Vajon a közigazgatás ügyészi felügyelete összhangban áll-e az államhatalmi ágak elválasztásának elvével, illetve nem jelent-e beavatkozást a végrehajtó hatalom hatáskörébe?
- Ténylegesen hogyan járnak el az ügyészek ilyen esetekben?³

A cellei konferenciára készített jelentésében Silvij Sinkovec, a szlovén Legfőbb Ügyészség ügyésze az Európa Tanács általános működési elveinek fényében elemezte az ügyészségek büntetőjogon kívüli tevékenységének jogi alapját, jellemzőit, jelentőségét és célját. A Sinkovec-jelentés figyelembe vette ugyan az Európa Tanács Parlamenti közgyűlése Állandó Bizottságának 2003. évi 1604. ajánlását az ügyészség szerepéről a törvények uralmára alapozott demokratikus társadalmakban⁴, megállapításait mégis a Rec(2000)19 számú ajánlás hivatalos magyarázatára alapozta, amely kifejtette, hogy a büntető-igazságszolgáltatás rendszerében az ügyésznek kizárólagosan ellátható feladatai vannak. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy egyes országokban más jogterületeken, így a kereskedelmi vagy magánjog területén is fontos feladatokat lássanak el.

A jelentés arra a következtetésre jutott, hogy „bármely vita az ügyészek büntetőjogon kívüli szerepéről és hatásköreiről nem lehet egyszerűen az ügyészségről mint testületről szóló vita, mivel ez már nem tenné érthetővé a számos elkülönült hatáskör megértését, amelyekkel története során az intézményt felruházták. Az ügyészség mint közjogi szereplő a társadalom nevében és a köz érdekében biztosítja a törvények betartását. Ez közvetlenül a bírósági hatalmi ághoz sorolja (...) Mi ezért a törvények uralma által vezérelt állam működése oldaláról ragadjuk meg a kérdést, ebben az összefüggésben garanciális szerepet játszik az ügyészség. Ebből következően nem az a kérdés, hogy milyen hatáskörei vannak, hanem az, hogy hogyan gyakorolja ezeket. Ezért csak azok a szabályok érdemelnek figyelmet, amelyek védik és biztosítják a törvények uralmát egy, a hatalmi ágak elválasztására épülő rendszerben, védik az emberi jogokat minden vonatkozásban és minden sajátos tulajdonsággal együtt.”⁵

Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének tervezett első értékelését követően a cellei 5. CPGE ülészak Zárónyilatkozata úgy foglalt állást, hogy: „Értékelve ennek a kérdésnek a közügyek vitelében betöltött jelentőségét, valamint a nemzetközi irányelvek teljes hiányát, a kérdés érdemi vizsgálatát

³ Introductory Memorandum to the topic on: « Prosecutors' duties outside the criminal sector » by Mr Marc ROBERT, Prosecutor General of Auvergne, Court of Appeal, Riom (France), Chairman of the Co-ordinating Bureau, see: <http://www.coe.int/>

⁴ Az Ajánlás úgy foglalt állást, hogy a tagállamok akkor járnak el helyesen, ha az ügyészek tevékenységét a büntető-igazságszolgáltatásra korlátozzák, és a néhány tagállamban megjelenő egyéb feladatokat más hatóságokra bízják.

⁵ Powers of public prosecutors outside the criminal field – introductory report, Conference of Prosecutors General of Europe, CPGE (2004), Celle, Germany, 23–25 May 2004, see: <http://www.coe.int/>

folytatni kell, ezért megbízta igazgató tanácsát, hogy a következő ülészakra nyújtson be egy értékelő jelentést. Mindazonáltal a konferencia már most úgy foglalt állást, hogy az ügyészek közreműködése bármilyen, a büntetőjogon kívüli eljárásban csak akkor igazolható, ha az ügyészség működésének általános céljával összefér. Vagyis az ügyész 'a társadalom nevében és a köz érdekében jár el a törvények maradéktalan betartatása érdekében', amint ez a Rec(2000) 19 ajánlásban megjelenik, továbbá ezek a feladatok nem kérdőjelezhetik meg a törvényhozó-, a végrehajtó- és igazságszolgáltató hatalom elválasztását, valamint azt a tényt, hogy végső soron a bíróságok és csak a bíróságok joga, hogy a felek meghallgatása után a jogvitákat eldöntsék.⁶

II. (The Questionnaire) A kérdőív

A cellei 5. CPGE-t követő első ülésén az Igazgatótanács úgy döntött, hogy a budapesti konferencia előkészítése érdekében kérdőívet küld ki a tagállamok legfőbb ügyészeinek. A kérdőív az alábbi, összesen hét kérdést tartalmazta:

1. Az Ön országának ügyészsége rendelkezik-e hatáskörökkel a büntetőjogi területen kívül?
2. a. Ha igen, melyek ezek a hatáskörök (pl. közigazgatási, magánjogi, társadalombiztosítási, kereskedelmi jogra, avagy a bíróságok szervezetére és igazgatására vonatkoznak-e)?
- b. Kérjük, jelölje meg ezeknek a hatásköröknek a hátterét!
- c. Kérjük, jelölje meg az ügyész tényleges szerepét ezeknek a hatásköröknek az ellátásában: tanácsadó – hivatalból vagy kérelemre –, felülvizsgáló vagy döntéshozó!
- d. Ha az ügyésznek döntéshozó szerepe van, döntései felülvizsgálhatóak-e valamilyen jogorvoslati eszköz igénybevételével? Kérjük, jelölje meg az igénybe vehető jogorvoslati eszközöket!
3. Kérjük, támassa alá (statisztikával, ha ilyen létezik) ezeknek a hatásköröknek a tényleges alkalmazását és azt a munkaterhet, amelyet az ügyészség egésze szempontjából jelent!

4. Tervez-e az ön országa valamilyen reformot az ügyészek fent említett hatáskörei vonatkozásában? A büntetőjogon kívüli tevékenység kérdőívre alapozott elemzését ugyan nem tette lehetetlenné, de a teljes körű elemzést kizárta az a sajnálatos tény, hogy a jelentés elkészítéséig több tagállamból nem érkeztek meg a válaszok. Ezt nem pótolta teljesen az egyéb forrásból – a tagállamok ügyészségeinek honlapjáról, az Ügyészek Nemzetközi Egyesületének Kézikönyvéből⁷ vagy eseti dokumentumokból szerzett információ.

⁶ Conference of Prosecutors General of Europe, 4th session, organised by the Council of Europe in co-operation with the Prosecutor General of Lower Saxony (Germany), Celle, 23 – 25 May 2004, CONCLUSIONS

⁷ Directory of Prosecution Services, International Association of Prosecutors – Kluwer Law International, The Hague, 1999. Továbbiakban: Kézikönyv

III. A kérdőívre adott válaszok

A) A büntetőjogon kívüli tevékenységről általában

A kérdőív 1. kérdésére adott válasz alapján az Európa Tanács tagállamai eleve két csoportba sorolhatók. Az első csoportba azok az államok tartoznak, amelyekben a kérdőívre adott válaszaik szerint az ügyészeknek nincsenek büntetőjogon kívüli feladataik, illetve ezek nem jelentősek. Ide tartozik Dánia, Finnország, Grúzia, Németország, Izland, Olaszország, Norvégia, Svédország, Svájc, az Egyesült Királyságon belül Észak Írország. A beszerzett egyéb információk szerint szintén nincs büntetőjogon kívüli feladata Ausztria, Észtország, valamint az Egyesült Királyságon belül Anglia és Wales ügyészeinek. Meg kell azonban jegyezni, hogy Dánia megjelölt egy részben büntetőjogon kívüli feladatot:

...a *chief constable* kettős szerepéből adódóan (...) ő és jogász munkatársai eljárnak néhány büntetőjogon kívüli ügyben, pl. az elmeogyintézetekbeli kötelező fogvatartások esetén... a területi ügyészek kivizsgálják a rendőrök eljárásával kapcsolatos panaszokat is.

Szintén megjelölt – bár kisebb jelentőségűként – ilyen feladatot Finnország is:

Ilyen a halottá nyilvánítsók ügye, bizonyos tulajdonjog változások esetén közjegyzői szerepük van, és más jogi képviselő hiányában képviselik az államot a jogellenes fogvatartás miatt fizetendő kártalanítások ügyében. Az ügyész kezdeményezheti továbbá távolságtartási végzés kibocsátását. Hasonló megjegyzést fűzött válaszához Németország is:

...megszűnt az ügyészek szerepe a házasságok érvénytelenítési eljárásaiban... Mindazonáltal a főügyészeknek joguk van kivizsgálni és vádat emelni az ügyvédek, adótanácsadók és döntőbírók súlyos szakmai törvénysértései esetén. Felhatalmazást kaptak továbbá az állam képviselőjére a bíróságok előtt folyó kártérítési eljárásokban.

Moldova büntetőjogon kívüli feladatként jelölte meg az ügyésznek azt a jogát, hogy polgári eljárást indítsanak a terhelt vagy jogutóda ellen a kárt szenvedett személy érdekében. Ennek ellenére a fenti államok közé sorolható, mivel ez a hatáskör szorosan kapcsolódik a büntető igazságszolgáltatásban betöltött szerephez.

Írországból nem érkezett válasz a kérdőívre, a Director of Public Prosecutions honlapja szerint azonban a választásokkal és a népszavazással kapcsolatban ellátnak feladatokat.

Az összes többi tagállam – amely válaszolt a kérdőívre – rendelkezik büntetőjogon kívüli feladatokkal, és azokat jelentősnek tartja.

B) A büntetőjogon kívüli feladatok típusai

Ha megvizsgáljuk azokat az országokat, amelyekben az ügyészek a büntetőjogon kívül más jogterületeken rendelkeznek feladatokkal, első ránézésre megállapíthatjuk, hogy ezek a feladatok két nagy

csoportba sorolhatók. Az első csoportba a magánjogi feladatok tartoznak, ide értve a kereskedelmi jog és a munkajog terén jelentkező hatásköröket is. A másik csoportba a közigazgatási joggal összefüggésben ellátott különféle feladatok tartoznak. A kérdőívre adott válaszok áttekintése alapján a következő főbb feladattípusok különíthetők el.

A magánjog területén döntő súllyal szerepelnek a házasságok érvényességével, valamint a természetes személyek személyállapotí pereivel kapcsolatos feladatok. A következő jellemző típust a polgári bíróságok más döntésével kapcsolatos feladatkörök jelentik. Ilyen az ügyészek fellebbezési lehetősége, perújítás kezdeményezési joga, valamint a tagállamok legfelsőbb bíróságaihoz (semmitőszékeihez) benyújtható semmisségi indítvány lehetősége. Ide sorolhatók továbbá azok az esetek is, amelyekben az ügyészek nemcsak már megindított polgári bírósági eljárásokban látnak el feladatokat, hanem önálló eljárás kezdeményezési jogokkal is élhetnek, így mindenekelőtt (gyakran csak semmisségi) kereseteket nyújthatnak be. Ki kell emelni ebből a körből a fiatalok és érdekvérvényesítésre képtelenek, vagy ebben korlátozottak jogainak védelmével kapcsolatos, sok országban jellemző ügyészi feladatokat. Szintén a magánjogi területhez tartoznak a kereskedelmi jogi eljárásokat érintő, mindenekelőtt a gazdasági társaságok nyilvántartásba vételével (cégeljárás), valamint a fizetésképtelenséggel, illetve a jogi személyek megszüntetésével kapcsolatos feladatok. Az eljárási hasonlóság folytán ide sorolhatjuk a társadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartásba vételével, valamint nyilvántartásból való törlésével (megszüntetésével) összefüggő eljárási jogokat is. A magánjogi feladatok közé kell sorolni a munka- és szolgálati jogviszonyt, illetve munkaügyi vitákat érintő ügyészi intézkedési lehetőségeket. Az ügyészek büntetőjogon kívüli feladatának másik nagy csoportját a közigazgatással kapcsolatos hatáskörök jelentik, és ide sorolhatók a közjogi hatáskörök, így a jogrend alkotmányosságának biztosításában ellátott feladatok is. Ebbe a körbe tartoznak mindenekelőtt a közigazgatási hatóságok eljárásával összefüggő egyes feladatok, továbbá a jogorvoslati eszközök alkalmazása, valamint a közigazgatások működésének rendszerszerű felügyelete egyes országokban. A már említettek szerint ide soroljuk a jogszabályok alkotmányosságának vizsgálatát, illetve alkotmánybírósági eljárás kezdeményezésére való ügyészi jogosítványokat egyes országokban. Más tagállamokban a közszolgálatban résztvevők, így bírák, ügyészek, rendőrök és más szolgálati viszonyban álló munkavállalók fegyelmi felelősségével kapcsolatban tapasztalunk ügyészi jogosultságokat. Végezetül több országban jogosult a legfőbb ügyész arra, hogy a kormány, illetve törvényhozó testület (parlament) munkájában részt vegyen és álláspontját kifejtse.

Részletesen megvizsgálva az ügyészek büntetőjogon kívüli egyes lehetséges feladatait, azt tapasztaljuk, hogy szinte valamennyi olyan országban, ahol az ügyész nem kizárólag a büntető-igazságszolgáltatás területén működik, az ügyészeknek joguk van a házasság érvényességét érintő eljárások megindítására, ide értve egyéb családjogi viszonyokat érintő más pereket is. Az ügyészeknek ezekben az esetekben

jogukban áll a házasság érvénytelenségének megállapítása iránt, az örökbefogadás megszüntetése iránt, a gyermek és felmenői közötti jogviszonyokkal kapcsolatban (így az apaság vélelmének megdöntése iránt) keresetet indítani. Ilyen feladatokat az ügyészek azokban az országokban is ellátnak, ahol a büntetőjogon kívüli tevékenység viszonylag szűkebb körű (Franciaország, Spanyolország). Vélelmezhetően azokban az országokban is, ahol ezt a feladatkört a kérdőívre adott válaszokban nem jelölték meg, az ügyészek rendelkeznek ilyen típusú hatáskörrel, figyelemmel arra is, hogy történetileg ez az ügyészek legrégebbi büntetőjogon kívüli feladatköréhez tartozik.

Az előzőnél jóval kevesebb esetben találunk klasszikus polgári jogi intézkedési lehetőséget az egyes tagállamok ügyészségei körében. Így egy polgári peres eljárásban az eljárás kezdeményezési joguktól függetlenül meghatározott esetekben, elsősorban törvényességi okból jogorvoslati indítványokkal, adott esetben perújítási kérelemmel fordulhatnak a bírósághoz az ezzel megbízott ügyészek (Belgium, Franciaország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Monaco, Lengyelország, Portugália, Montenegró). Még kevésbé tekinthető általánosnak (még a büntetőjogon kívüli ügyészi feladatokkal felruházott tagállami ügyészségek esetében sem) az eljárás önálló kezdeményezésének joga (Belgium, Horvátország, Csehország, Magyarország, Litvánia, Monaco, Lengyelország, Portugália, Montenegró, Szlovákia, Macedónia). Természetesen az utóbbi két feladatkör annyiban összefügg, hogy ahol az ügyész jogosult eljárást kezdeményezni, ott az eljárásban (fél módjára) megilletik a jogorvoslati eszközök igénybevételével kapcsolatos jogosultságok is.

Változatos feladatköröket tapasztalunk akkor, ha a magánjogi jogterületen belül nem általában vizsgáljuk az ügyészek eljárási jogosultságát, hanem egyes különleges eljárásokkal kapcsolatban tesszük ezt. Így több országban joga van az ügyésznek a kereskedelmi típusú eljárásokban, különösen a cégnyilvántartással, más jogi személyek nyilvántartásával, továbbá fizetőképességükkel, csődhelyzetükkel, felszámolásukkal kapcsolatos eljárásokban részt venni (Belgium, Csehország, Franciaország, Magyarország, Írország, Monaco, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Montenegró, Spanyolország, Macedónia). Szintén nem minden ország esetében találkozunk a munkaügyi jogvitákkal kapcsolatos feladatokkal, ahol igen, ott is elsősorban a kollektív munkaügyi jogvitákra jellemző az ügyészek beavatkozási lehetősége, mindenekelőtt a sztrájk és egyéb rendkívüli helyzetekkel kapcsolatban (Belgium, Csehország, Magyarország, Lettország, Portugália, Spanyolország).

Az általános polgári jogi eljárásokkal kapcsolatban nem az általánosság – különösség viszonyában, hanem az eljárásban résztvevő felek megkülönböztetett helyzetére tekintettel kaptak eljárási jogosultságot az ügyészek az egyes tagállamokban. Eljárhatnak a fiatalkorúak és más hátrányos helyzetűek tevékenységével kapcsolatban, így a korlátozott beszámítási képességűek, ismeretlen helyen tartózkodók és más érdekérvényesítésükben korlátozott jogalanyok esetében (Belgium, Csehország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Hollandia, Portugália, Monaco, Montenegró, Szlovákia, Spanyolország).

A lényegében hasonló elvek alapján és hasonló szervezetrendszerben működő polgári peres (bírószági) eljárásokkal szemben nehezebb homogén csoportokat elkülöníteni az ügyészek közigazgatási jogi és más közjogi feladataik esetén. Az egyes tagállamokban elkülönült formában, szervezetrendszerrel és eljárási szabályok szerint működik a centralizált állami és az önkormányzati közigazgatás, az egyes ügyészi feladatok ennek megfelelően különbözőek.

Van olyan ország, ahol az ügyész a közigazgatási bíróságok döntéseivel kapcsolatban jogosult jogorvoslati eszközt igénybe venni (Horvátország, Litvánia, Lengyelország). Más országokban ez a jog az ügyészt elsősorban nem a bírósági eljárás során, hanem az azt megelőző közigazgatási hatósági eljárás során illeti meg (Örményország, Csehország, Franciaország, Magyarország, Szlovákia). Természetesen olyan esettel is találkozunk, ahol az ügyészi eszközök a közigazgatási hatóságok döntései ellen, továbbá a bírósági eljárással szemben is igénybe vehetők (Bulgária, Montenegró). Az igénybe vehető eszközök attól függően változnak, hogy milyen szervtípussal szemben alkalmazhatók. Így a bíróságokkal szemben a klasszikusnak tekinthető peres jogosultságok vehetők igénybe (kifogás, fellebbezés, semmisségi kérelem). A bíróságon kívül jogalkalmazást végző hatóságokkal szemben ehhez képest más eszközök alkalmazhatók, így az óvás, a figyelmeztetés, a vélemény kifejtése. A véleményezés különleges eszköz, néhány tagállam ügyészsége olyan ügyészi jogosultságként jelölte meg, amellyel a döntéshozatal folyamatában is élni lehet (Örményország, Magyarország, Portugália, Szlovákia). Egyes tagállamok ügyészségei még ennél is szélesebb körű jogosultsággal rendelkeznek, és a közigazgatási ügyeket intéző hatóságok működésének törvényességét az eljárás során, az eljárás befejezését követően is vizsgálhatják (Örményország, Bulgária, Magyarország, Szlovákia, Macedónia, Ukrajna), egyes országokban ez a jogosultság nem minden esetben illeti meg az ügyészeket, hanem csak akkor, ha közigazgatási hatóság eljárásában valamilyen emberi jog is kifejezetten érintett (Spanyolország).

Természetesen nem sorolható a közigazgatási jogi területhez, mégis az általunk vizsgált két jogterület közül ehhez áll közelebb a közjogi-alkotmányossági feladatok ellátásának lehetősége. Egyes tagállamok ügyészei kifejezett felhatalmazással bírnak arra, hogy a jogrend alkotmányosságát, koherenciáját, elsősorban természetesen az egyes jogszabályok alkotmánynak megfelelését felügyeljék. Jellemzően két módja van ennek. Egyik esetben a jogalkotás folyamatában, a jogszabály előkészítési szakaszában vehet részt jellemzően a legfőbb ügyész, illetve más, a legfőbb ügyész hivatalában dolgozó ügyész (ez jellemző például Bulgáriára, Magyarországra, Írországra, Szlovákiára, Spanyolországra, Ukrajnára), ilyenkor a jogszabályok tervezetével kapcsolatban jogosultak véleményt nyilvánítani. Más országokban az ügyészség képviselője – ez esetben is jellemzően a legfőbb ügyész vagy helyettese – részt vehet a kormány és a törvényhozás, vagy csak a törvényhozás ülésén. Az alkotmányosság biztosításának másik eszköze az Alkotmánybírósághoz intézhető indítványok köre, ilyen jogosultság illeti meg az ügyészeket

vagy az ügyészség vezetőjét Bulgáriában, Magyarországon, Portugáliában, Spanyolországban). Szintén a közjogi területhez tartozó jogosítványok illetik meg egyes tagországok ügyészeit, akiknek jogukban áll véleményezni, illetve indítványokat tenni az állampolgársági eljárással kapcsolatban (ilyen ország például Bulgária, Lettország).

C) Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének háttere, jogalapja

Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének jogalapját két szempont alapján vizsgálhatjuk. Megtehetjük ezt egyrészt a formális ismerv, a büntetőjogon kívüli jogosultságokat lehetővé tevő jogforrások alapján. Másrészt vizsgálhatjuk a kérdést aszerint is, hogy milyen anyagi jogi (szubsztanciális) jogalapja van az ügyészek beavatkozásának magánjogi, illetve közigazgatási jogi ügyekbe. Az ügyészi jogosultságok formális, jogszabályi alapja tekintetében több csoportba sorolhatjuk az érintett tagállamok ügyészségeit. A kérdőívre adott válaszok szerint több tagországban a legmagasabb rangú jogforrás, az ország alkotmánya biztosítja az ügyészek számára ezt a jogosultságot (Örményország, Bulgária, Horvátország, Magyarország, Litvánia, Montenegró, Szlovákia, Spanyolország, Törökország, Ukrajna). Természetesen ez a megoldás elsősorban azokra az országokra jellemző, amelyekben az ügyészség az alkotmányban önállóan szereplő intézmény.

Más országokban – legalábbis a kérdőívre adott válaszok szerint – nem az alkotmány, hanem az ügyészségi szervezeti törvény rendelkezik ezekről a jogosultságokról (Belgium, Csehország, Hollandia, Lengyelország, Portugália). Nyilvánvaló, hogy ide sorolhatók azok az országok is, amelyekben az alkotmány is tartalmaz ezekre a jogosultságokra vonatkozó rendelkezést, mivel egyes részletszabályok nem kizárólag közvetlenül az alkotmányban találhatóak.

Végül olyan országok is találhatóak, ahol nem az ügyészségi szervezeti törvény, hanem a polgári eljárásra vonatkozó jogszabály, vagy más országban a közigazgatási eljárásra vonatkozó jogszabály tartalmazza ezeket a rendelkezéseket (Belgium, Írország, Lichtenstein). Ez utóbbi megoldás azokra az országokra jellemző, amelyekben az ügyészek kevesebb, kivételesen alkalmazható büntetőjogon kívüli jogosultsággal rendelkeznek.

Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének anyagi alapjait tekintve szintén három, jól elkülöníthető szempontot találunk az egyes tagállamok válaszaiban (ezek a válaszok nem feltétlenül kizárólagosan jelennek meg az egyes tagállamok szabályozásaiban, inkább az egyes jogosultságfajtákhoz köthetők). Az intézkedési jogalapok közül a leginkább egyértelmű az állam érdekeire hivatkozás. Ez akkor jelenik meg, ha a tagország ügyészsége kifejezett felhatalmazással bír az állam – elsősorban vagyoni természetű – igényeinek érvényesítésére (Örményország, Bulgária, Horvátország, Franciaország, Lettország, Litvánia, Monaco, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Montenegró, Szlovákia).

A másik jellemző, általános hivatkozási alap az ügyészek büntetőjogon kívüli hatáskörei esetében a közérdek védelmezése. Ez utóbbi többféle jelentéssel jelenik meg a kérdőívre adott válaszok szerint

az ügyészek tevékenységére vonatkozó szabályokban. Egyes esetekben a közérdek védelmezése a törvényesség szinonímája. Eszerint az ügyésznek akkor kell beavatkoznia valamilyen magánjogi vagy közigazgatási jogi eljárásba, ha abban az ország törvényeit jelentős mértékben megsértették, így például törvénytörtő közigazgatási döntés születik, semmis szerződést kötnek az egyébként magánfelek, vagy a bírósági döntés olyan súlyos törvénytörtést tartalmaz, amely nem maradhat orvosolatlanul. Más esetekben a közérdek védelmezése közelebb áll az emberi jogok védelméhez, ez utóbbi joggalappal magyarázzák az ügyészek beavatkozását bizonyos elkülönült társadalmi csoportok esetében (Belgium, Bulgária, Magyarország, Litvánia, Monaco, Lengyelország, Portugália, Szlovákia, Spanyolország, Macedónia, Ukrajna). Ez utóbbi esetkör bizonyos ügyészségek esetén nevesítve jelenik meg, azaz az ügyésznek akkor – és csak akkor – biztosítanak beavatkozási lehetőséget, ha valamilyen társadalmilag jól elhatárolható, hátrányos helyzetű csoport jogainak, elsősorban emberi jogainak megóvása érdekében erre feltétlenül szükség van (Litvánia, Monaco, Lettország, Spanyolország).

Nyomatékkal kell kiemelni azt a körülményt, hogy egyes tagállamok ügyészségei esetében az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének jogalapjai, illetve ennek jogcímei egymás mellett is megjelennek. Az állam érdekeinek védelmezése, illetve a közérdek védelmezése párhuzamosan jelen van (Bulgária, Litvánia, Monaco, Lengyelország, Portugália, Montenegró, Szlovákia ügyészségei esetében).

D) Az ügyészek eljárásjogi helyzete és döntéshozatali jogosultsága

Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének irányaira, az érintett területekre és az alkalmazható intézkedésekre vonatkozó kérdések után a kérdőív kiemelt figyelmet szentel az ügyészek eljárásjogi helyzetének és esetleges döntéshozatali jogosultságainak. A kérdőívre adott válaszok alapján rendkívül változatos képet kapunk.

Az ügyészek eljárásjogi szerepe, illetve hozzájárulásuk az egyes eljárások során születő döntésekhez elsősorban attól függ, hogy a különböző jogterületeken az ügyészi intézkedésnek mi a célja. Az egyszerűség kedvéért az ügyészek eljárásjogi helyzetét az alábbi csoportosításban vizsgáltuk:

- tanácsadás,
- eljárás kezdeményezéséhez való jog,
- a már megindult eljárásokba beavatkozás joga (ide értve a már meghozott döntésekkel kapcsolatos jogorvoslati, illetve semmisségi indítványok benyújtásának lehetőségét),
- a tényleges döntéshozatali jog.

A tanácsadási lehetőség elsősorban a közjogi, kisebb részt a polgári jogi ügyészi tevékenység esetén tapasztalható. Így több országban lehetősége van a legfőbb ügyésznek a kormány-, valamint a törvényhozás ülésein való részvételre, illetve jogában áll a jogszabályok tervezetével kapcsolatban véleménye kifejtésére (Lettország, Portugália, Szlovákia, Magyarország). Más országokban a legfőbb ügyésznek lehetősége van arra is, hogy a legmagasabb szintű bírói testületek elvi irányító, a jogegység biztosítását

célzó tevékenységében részt vegyen, elsősorban tanácskozási joggal, szavazati jog nélkül (Bulgária, Magyarország). Olyan országokkal is találkozunk, amelyekben az ügyésznek szélesebb körben van lehetősége a bíróság megkeresése esetén, más esetekben hivatalból véleményét kifejteni valamilyen konkrét bírósági ügyben (Belgium, Horvátország, Lengyelország, Montenegró).

A tanácsadás kifejtésének joga a fenti esetekben többnyire hivatalból illeti meg a legfőbb ügyészt, illetve az ügyészt, más esetekben kifejezett felkérés erre.

Az eljárás-kezdeménnyezési jogosultság tekintetében nem különíthetők el a tanácsadáshoz hasonlóan a közjogi, illetve a magánjogi feladatok. Attól függően, hogy ezek közül melyeket gyakorolják az egyes országok ügyészségei, illetve a már megindult eljárások milyen szintjén jogosultak beavatkozni, azt látjuk, hogy önálló eljárás-kezdeménnyezési joga van az ügyésznek minden olyan esetben, amikor az államérdek képviselőjére jogosult, ez a jog természetesen nemcsak hivatalból, hanem saját kezdeménnyezésre is megilleti.

Ilyen jogosultságot tapasztalunk olyan esetekben is, amikor az eljárás kezdeménnyezésének anyagi jogi alapja nem az államérdek, hanem a közérdek általában, vagy valamilyen meghatározott társadalmi csoport jogainak védelme. A büntetőjogon kívüli feladatokkal rendelkező ügyészségek többségében az eljárás-kezdeménnyezési jog valamilyen formában megilleti az ügyészséget. Ha egy ügyészség csak magánjogi jogosultságokkal rendelkezik, akkor értelemszerűen ezeket bíróság előtt érvényesítheti, keresetindítás vagy más nem peres természetű bírósági eljárás kezdeménnyezése formájában. Ahol a közigazgatási eljárások tekintetében is rendelkezik az ügyész eljárési eszközökkel, ott ezt egyes országokban bíróság előtt, a már meghozott közigazgatási hatósági döntések bírósági felülvizsgálatának kezdeménnyezése útján, más esetekben a közigazgatási hatósági eljárás kezdeménnyezése formájában illeti meg.

Végül azokban az országokban, ahol az ügyész alkotmányossági szerepet is ellát, az alkotmánybíróság eljárásának kezdeménnyezésére a legfőbb ügyész jogosult. Amint már említettük, természetesnek kell tekinteni, hogy abban az esetben, ha az ügyész az eljárás megindítására felhatalmazással rendelkezik, akkor az eljárás során a fél mellett, más esetekben nem a fél mellett, de fél módjára megilletik az eljárési jogosultságok. Így indítványokat tehet, észrevételeket fogalmazhat meg, rendes és rendkívüli jogorvoslati eszközökkel élhet, egyes esetekben arra is jogosult, hogy a legfelsőbb bírói fórum már meghozott döntésének felülvizsgálatát kezdeménnyezze.

Az eljárás kezdeménnyezési jogosultságok közül ki kell emelni egyes országok ügyészeinek azt a lehetőséget, hogy a más hatóság, esetleg bíróság előtt folyó eljárás megindítása előtt, álláspontjuk megalapozása érdekében maguk folytassanak vizsgálatot. Ez jellemzően a közigazgatási jogi eljárásokkal összefüggésben fordul elő (Portugália, Magyarország, Szlovákia stb.). Ilyen esetekben az ügyész maga jogosult eldönteni, hogy vizsgálata eredményeként bíróság előtt támadja-e meg a korábban meghozott,

által felülvizsgálatni kívánt határozatot, vagy az eljárást folytató, a közigazgatási hatósági döntést meghozó szervnél kezdeményezheti annak megváltoztatását. Bizonyos esetekben azt látjuk, hogy a bírósághoz fordulás joga az ügyészt csak abban az esetben illeti meg, ha előzetesen a hatósági határozatot hozó szervnél már kezdeményezte a meghozott döntés megváltoztatását.

A kérdőívre adott válaszok szerint egyes országokban az ügyésznek nincs joga önállóan eljárást kezdeményezni, de a már folyó eljárásokba beavatkozhat, jellemzően jogorvoslati indítványokkal élhet a meghozott döntésekkel szemben (Horvátország, Magyarország, Litvánia, Monaco, Hollandia, Portugália, Szlovákia). A kérdőívre adott válaszok terjedelmi korlátai nem tették lehetővé az egyes ügyészségek számára, hogy az eljárás kezdeményezési, illetve a már folyó eljárásokba beavatkozási jogokat, ezek tényleges alkalmazhatósági körét teljes részletességgel feltárják. A rendelkezésre álló adatok alapján arra kell következtetni, hogy bizonyos eljárásokban, meghatározott feltételek fennállása esetén kezdeményezhetik az ügyészek a hatósági vagy bírósági eljárást, más esetekben viszont csak a már megkezdett eljárásokba avatkozhatnak bele. Ennek a beavatkozásnak különleges formája lehet a fél számára nem, hanem csak az ügyész számára biztosított eszközök köre, például az óvás, a felszólalás, a figyelmeztetés, a kifogás bejelentése, illetve a legmagasabb bírói fórumon megszületett döntés esetén a törvényesség érdekében kezdeményezhető jogorvoslati lehetőség.

Ami az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységeivel kapcsolatos döntéshozatalt illeti, mindenképp le kell szögezni, hogy valamilyen formában a megszülető döntéshez, annak tartalmához hozzájárulnak. Ha másként nem, a jogorvoslati jogosultságuk gyakorlása során befolyásolják azt, hogy melyik szervezet hoz döntést, és értelemszerűen a ténylegesen kifejtett tevékenységükkel a döntés tartalmára is ráhatással bírnak. Ugyanakkor a kérdőívre adott válaszok szerint egyetlen tagország ügyészsége sem jogosult arra, hogy valamely polgári vagy közigazgatási ügyben közvetlenül maga hozza meg a végső érdemi döntést.

A polgári jogi ügyekben ez értelemszerűnek tekinthető, figyelemmel arra, hogy polgári ügyeket az Európa Tanács tagállamaiban jellemzően bíróságok döntenek el, az ügyész ezt a bírósági döntést csak kezdeményezheti, meghozatalában közreműködhet, de egyetlen ország sem jelölt meg olyan esetet, amelyben ezt a feladatot átvehetné.

A közigazgatási természetű ügyekben szintén az tapasztalható a kérdőívre adott válaszok szerint, hogy az ügyészek maguk nem járnak el közigazgatási döntéshozó szervként, vagyis közvetlenül az ügy érdemében egyetlen esetben sem döntenek. Másik kérdés, hogy milyen befolyásuk van a végül megszülető döntésre. Egyik esetben, amikor a már folyó eljárásba avatkoznak be rendes vagy rendkívüli jogorvoslati eszközeikkel, közvetve befolyásolják a döntést. Némiképp más a helyzet akkor, ha már megszületett közigazgatási hatósági döntés felülvizsgálatát indítványozhatják a közigazgatási szervnél vagy a bíróságon. Ilyen esetben ugyanis már létezik egy olyan döntés, amely az eljárásban

részrtvevők számára irányadó, és amelyről elmondható, hogy véglegesnek látszó, az ügy érdemére vonatkozó határozat. Az ügyész beavatkozása ennek a látszólag végleges döntésnek a megváltoztatását eredményezheti, ebben az esetben az ügyési eljárás közelebb kerül a tényleges döntéshozatalhoz, de ilyen esetben is a beavatkozás címzettjének, a közigazgatási hatóságnak, illetve a bíróságnak kell meghoznia egy új döntést, amely döntés ez esetben már valóban végleges lesz.

Ha az eddigieket össze kívánjuk foglalni, akkor azt mondhatjuk, hogy a büntető- igazságszolgáltatáson kívüli eljárásokban az ügyész

– félként vagy

– a fél mellett vagy

– nem az eljárásban személy szerint érdekelt félként, de mégis ügyféli jogosítványokat gyakorolva vesz részt, vagy pedig

– a fél jogosítványait sem gyakorolhatja, csak az eljárás megindítására, újraindítására, illetve felülvizsgálatának kezdeményezésére rendelkezik jogosultsággal – a közérdek képviseletében eljárva. Mind a négy esetben szemmel látható, hogy az ügyész döntéshozatala csak a saját tevékenységére vonatkozik, vagyis arra, hogy hivatalból vagy kérelemre eljárva beavatkozik-e egy már folyó ügybe, illetve kezdeményezi-e egy lezárt ügy újrafelvételét. Ez a döntés nyilvánvalóan jelentősséggel bír az eljárás folytatására, illetőleg befejezésére nézve, ugyanakkor semmiképpen nem tekinthető az ügy érdemére vonatkozó döntésnek.

E) Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének hatékonysága és a tervezett reformok

Az előzőekben elemzett kérdésekből egyértelműen következik, a kérdőívre adott válaszok pedig alátámasztják azt, hogy az egyes tagállamok ügyészségeinek büntetőjogon kívüli tevékenysége statisztikai, hatékonysági szempontból nem mérhető össze. Általában elmondható, hogy minden ügyészség esetében a büntetőjogi tevékenység a meghatározó súlyú, a büntetőjogon kívüli tevékenység ehhez képest kevesebb ügyet jelent. Azt, hogy az egyes országok esetében ez hogy jelenik meg, nyilvánvalóan csak az alkalmazható eszközök számától, az ügyészek felhatalmazottságának jogalapjától és az előforduló esetek számától függően lehet megállapítani. Magától értetődő, hogy azokban az országokban, ahol az ügyészeknek széleskörű büntetőjogon kívüli felhatalmazottságuk van, ott nagyobb számú ügygel találkozunk, mint azokban az országokban, ahol egy, avagy csak kevés számú ilyen eszközzel rendelkeznek az ügyészek.

Sem a kérdőívre adott válaszok alapján, sem pedig az egyes országok ügyészei felhatalmazottságának elemzése alapján nem lehet tehát objektív következtetést levonni e jogosultságok tényleges hatékonyságáról. Mindenesetre elmondható, hogy azokban az országokban, ahol az ügyészek ilyen feladatokat ellátnak, a kérdőív szerint ezekre az eszközökre szükség van, az állam érdekeinek védelmezése, a közérdek védelmezése, illetve az emberi jogok megóvása érdekében ezeket szükségesnek tartják, az

ügyészek ezeket a feladatokat ténylegesen ellátják, hatásköreikkel valóban élnek, és jellemzően nem készülnek ezen a területen semmilyen változtatásra, vagyis az igazságszolgáltatási reform elsősorban a büntető ügyszakban szükséges változtatásokra koncentrálnak.

Hangsúlyozni kell, hogy egy jogintézmény, így az ügyészek egyes büntetőjogon kívüli intézkedési eszközeinek indokoltságát nem feltétlenül lehet alkalmazási gyakoriságára alapozni. A jog más rendelkezési esetén sem ismeretlen jelenség, hogy egyes intézmények szinte csak elvi lehetőségként állnak a hatóságok rendelkezésére. Példaként elég a büntető törvénykönyvek olyan rendelkezéseire utalni, amelyeket elenyésző számban alkalmaznak (kémkedés, harctéri fosztogatás), deregulációjuk mégsem vethető fel komoly alappal.

Természetesen ki kell egészíteni ezt azzal is, hogy azokban az országokban, ahol viszont nem rendelkeznek az ügyészek a büntetőjogon kívül felhatalmazottsággal a kérdőívre adott válaszok szerint szintén nem készülnek ilyen jogosultságokkal felruházni őket.

IV. Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének értékelése

Az Európa Tanács egyes tagállamaiban működő ügyészségek büntetőjogon kívüli tevékenységét áttekintve, a főbb típusokat, cselekvési lehetőségeket, hatásköröket és feladatokat megvizsgálva választ adhatunk arra, hogy szükséges-e, illetőleg helyes-e, hogy az ügyészeknek a büntető igazságszolgáltatásban betöltött meghatározó szerepük mellett közigazgatási jogi vagy magánjogi feladataik is vannak. Ezekre a kérdésekre akkor tudunk válaszolni, ha előzetesen megvizsgáljuk, hogy az ügyészek feljogosítása büntetőjogon kívüli feladatok ellátására összhangban áll-e a hatalmi ágak megosztására épülő demokratikus berendezkedés, a törvények uralma és az emberi jogok diszkriminációmentes védelmének elvével. (Nota bene, ezeket a kérdéseket fogalmazta meg Mark Robert a bevezető memorandumában, illetve a Sinkovec-jelentés a CPGE 5., cellei ülészakán is.)

Elsőként azt kell megvizsgálni, hogy az egyes tagállamok az ügyészek büntetőjogon kívüli feladatai esetén milyen elveket jelölnek meg anyagi jogalapként. A kérdőívre adott válaszok fenti elemzése szerint három ilyen hivatkozási alapot találunk. Egyes jogosítványok esetén az állam érdekeinek védelmét, más jogosítványok esetén a közérdek védelmezését, illetve az emberi jogok védelmét jelölték meg az egyes tagállamok. Még mielőtt az egyes hivatkozási alapokat részletesen megvizsgálánánk, két megállapítást kell tennünk. Egyrészt van olyan tagállam (Litvánia), amely úgy foglalt állást, hogy az állam érdeke minden kétséget kizáróan azonosítható a közérdekkel. Ez az álláspont maradéktalanul nem osztható. Természetes, hogy a közérdek védelme, a törvények uralmának biztosítása, az emberi jogok feltétel nélküli tiszteletben tartása általános értelemben véve az állam alapvető érdeke. Ha tehát jogelméleti szinten vizsgáljuk a kérdést, akkor elmondható, hogy a közérdek jó közelítéssel azonos az állam érdekeivel. Ugyanakkor

arra is figyelemmel kell lenni, hogy az állam mint magánjogi jogalany, vagyis magánjogi jogok és kötelezettségek birtokosa, közvetlen érdekeltségekkel is rendelkezik bizonyos jogviták eldöntésében. Azok az államok, amelyek az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenysége esetén az állam érdekét, az állami igények érvényesítését jelölték meg jogalapként, az államérdeket az utóbbi értelemben használták, vagyis közvetlenül valamilyen vagyoni igény érvényesítése érdekében adtak jogosultságokat az ügyészeknek. Második megállapításként arra kell felhívni a figyelmet, hogy egy tagország ügyészségeinek különféle jogosultságai esetén eltérő lehet a jogalap. Nem kizárt tehát – és tapasztaljuk ezt a kérdőívre adott válaszok elemzése során is –, hogy egyes intézkedések jogalapja az állam közvetlen vagyoni igényeinek érvényesítése, más intézkedések alapja viszont az emberi jogok védelme, illetve a közérdek.

A) Anyagi jogi alapok

A1) Az állam vagyoni igényeinek érvényesítése

Az előző két megállapítást figyelembe véve megvizsgálhatjuk az egyes hivatkozási alapokat. Az állam vagyoni igényeit érvényesítő ügyészi jogosultságokkal szemben elvi kifogás tulajdonképpen nem vehető fel. Nyilvánvaló, hogy az államnak léteznek közvetlen (magán)jogi természetű igényei. A jogállamiság alapvető követelményének tekinthetjük továbbá, hogy az állam mint magánjogi vagy közjogi jogalany, azokat az igényeit, amelyek más (természetes vagy jogi) személyek érdekeivel ütköznek, bíróság előtt érvényesítheti, mivel kizárólag ezáltal biztosítható az ügyfélegyenlőség, a törvények uralma és az állam közhatalmi mivoltából fakadó erőfölény kiegyenlítése.

Az állam közjogi természetű igényei közül az egyik legfontosabb a büntető igény. Éppen az ügyészek azok, akik az állam büntetőigényét *elsősorban* közvádlóként érvényesíteni hivatottak a bíróság előtt. Nem csökkent ennek a megállapításnak a jelentőségén az sem, hogy az állam *másodsorban* (az ügyész által képviselt közvádon kívül) a bűncselekmény sértettjeinek közvetlenül is biztosíthatja az igényérvényesítést. Ennek két közismert módja a magánvád, vagyis bizonyos bűncselekmények esetén a sértett feljogosítása arra, hogy az ügyész közreműködése nélkül közvetlenül maga képviselje a vádat a bíróságon, másrészt pedig a pótmagánvád, vagyis a sértettnek az a joga, hogy az ügyész helyébe lépve képviselje a vádat bíróság előtt, ha törvényben meghatározott okokból az ügyész közvádlóként ezt nem teszi.

Az állami büntető igény érvényesítésének analógiájaként tekinthetünk arra a megoldásra, amelynek alkalmazása esetén az állam a magánjogi igényeit nem egy más szervezet, hanem az ügyészség útján érvényesíti. Ilyen igény lehet az államot mint szükségképpen örökös megillető magánjogi jogviszonyokkal kapcsolatos igényérvényesítés, más esetekben az állam földtulajdonával kapcsolatos igények érvényesítése, és mindazok a kérdések, amelyekben az állam kifejezetten magánjogi jogalanyként lép fel, más jogalanyok, természetes személyek és jogi személyek érdekeivel szemben. Ezekben az esetekben az ügyész elsősorban nem közhatalmi jogosultságai birtokában, hanem az állam

mint peres fél képviselőjében, ha úgy tetszik, az állam ügyvédjeként jár el, főként bíróság előtt. Ennek megfelelően természetesen azok és csak azok a jogok illetik meg, amelyek az ellenérdekelt felet. Nem merülhet fel ezért aggály sem a bíróságok függetlenségének tiszteletben tartásával, sem pedig a törvény előtti egyenlőség, illetve az utóbbi szűkebb értelmében a perbeli jogosultságok egyenlősége (equality of arms) tekintetében.

A2) A közérdek védelme

Bonyolultabb megfontolásokat igényel az ügyészek büntetőjogon kívüli hatáskörei esetén megjelölt másik jogalap, mégpedig a köz érdekének védelme. Így van ez mindenekelőtt a két hivatkozási alap természetének különbözősége miatt: míg az állam vagyoni igénye konkrétan megfogalmazható anyagi jogi követelések formájában jelenik meg, a közérdek ennél jóval absztraktabb fogalom. Éppen ezért az utóbbi alkalmazása esetén jóval nagyobb a – hangsúlyozottan elméleti – veszélye annak, hogy a közhatalommal felruházott ügyész a közérdekre hivatkozással, adott esetben indokolatlan mértékben avatkozhat be más jogalanyok egymás közötti jogviszonyaiba, vagy közigazgatási hatóságok és az ügyfelek közötti jogviszonyba.

A közérdek fogalmának részletes jogelméleti vizsgálata meghaladná ennek a jelentésnek a területi korlátait, továbbá olyan megfontolásokat igényelne, amelyek pusztán az adatlapok elemzése alapján nem is végezhető el. Különös szerencse ezért, hogy azoknak a tagállamoknak a nagyobb része, amelyek az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységének jogalapjaként a közérdeket jelölték meg, több esetben a törvények uralmának biztosítására, azaz a törvényesség garantálása, végső soron a törvényes állapot helyreállítására hivatkoztak. Élve ezzel a tapasztalattal, a közérdek védelmét a továbbiakban a törvényesség biztosításával azonos értelemben használjuk. Nem zárható ki, hogy ez a leegyszerűsítés bizonyos esetekben tagállami hivatkozási alapok figyelmen kívül hagyásával jár együtt, ugyanakkor alappal bizakodhatunk abban, hogy ezek a megfontolások a legtöbb tagországban felmerült esetek döntő részére alkalmazhatók.

A törvényesség biztosításának tartalmát vizsgálva, abból kell kiindulnunk, hogy a törvényesség biztosítása nem más, mint a törvények uralmának, a jogállamiságnak a tényleges érvényre juttatása egyes konkrét közigazgatási avagy magánjogi eljárások esetében. Magától értetődőnek kell tekintenünk ugyanis, hogy a törvények uralmának (vagy a jogállamiság) elve nem kizárólag az egyes országok alkotmányjaiban megtalálható, az Európa Tanács tagállamai esetében nélkülözhetetlen állami ismérv, hanem olyan elv, amelynek az állam tevékenysége során ténylegesen és maradéktalanul érvényesülnie kell. Érvényesülnie kell tehát minden egyes esetben, amikor az állam nevében eljáró személyek vagy szervezetek közhatalom birtokában lépnek fel más jogalanyokkal szemben. A törvényesség biztosítása tehát azt jelenti, hogy minden állami hatóság köteles a rá vonatkozó törvényeket szorosan megtartani, döntéseinek kialakítása során a rá vonatkozó anyagi és eljárási jogszabályokat következetesen figyelembe venni.

Okkal feltételezzük – és ez a mindennapi tapasztalatunk is –, hogy abban az igen nagy számú egyedi ügyben, amelyeket az állam nevében a közigazgatási hatóságok, illetve a bíróságok intéznek, történnek tévedések, hibás döntések, előfordul, hogy a jogszabályokat nem megfelelően alkalmazzák. Mindez nem kívánatos, de valószínűleg elkerülhetetlen velejárója a jogalkalmazásnak. Éppen ezért teszi lehetővé minden állam jogrendje a bírósági döntések esetében a magasabb bírói fórumhoz fordulást valamilyen jogorvoslati eszköz útján, illetve teszi lehetővé a közigazgatási hatóságok döntéseinek felülvizsgálatát magasabb szintű közigazgatási hatóságokhoz fordulás vagy a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata útján (sőt, ide sorolhatjuk egyes országokban az ombudsmani típusú jogvédelmet is). Pusstán empirikus alapon eljárva, mellőzve tehát a dogmatikai elemzést, elmondhatjuk, hogy jogsértés és jogsértés között rengeteg különbség lehet.

Előfordulnak olyan apróbb jogsértések, amelyeket az ügyben érintett bíróság vagy hatóság eljárása során maga képes orvosolni. Előfordulhatnak olyan – szintén nem túl súlyos – jogsértések is, amelyek az egyes eljárások során orvosolhatatlanok maradnak, mégis, az ügy végén megszülető érdemi döntésre nincsenek kihatással. Ennek az esetnek egyik változata az is, amikor a jogsértés orvosolatlan marad, adott esetben valamilyen fél számára jelentős sérelemmel is jár, az érdemi döntés mégis helyes. Végül léteznek olyan jogsértések is, amelyek az ügy érdemét jelentős mértékben befolyásolják, amelyek orvosolatlanul hagyása ezért sértené a törvények uralmának elvét, és természetesen sértené az egyes eljárásokban érintett felek érdekeit is.

Az egyes jogsértéseket egy másik szempont alapján is megvizsgálhatjuk. Akár az eljáró bíróság vagy hatóság akaratosan megnyilvánulásaként, akár véletlenül figyelmetlenségéből fordul elő a jogsértés, az ügyben érintett felek számára lehet kedvező vagy lehet kedvezőtlen. Vélelmezhetjük, hogy az ügyfél számára kedvezőtlen döntés nem marad orvosolatlanul (amennyiben orvoslására egyáltalán lehetőség van), lévén, hogy az a fél, aki sérelmesnek érzi magára nézve a megszületett döntést, élni fog a rendelkezésére álló jogorvoslati eszközökkel. Az ügyfélre nézve kedvező döntés esetén is alappal vélelmezhetjük, hogy ugyanez a helyzet, feltéve, hogy van ellenérdekelt fél az eljárásban. Ilyen esetben ugyanis az egyik fél számára kedvező törvényt sértés a másik fél számára csak kedvezőtlen lehet. Más a helyzet azonban akkor, ha nincs ellenérdekelt fél az eljárásban, és a törvényt sértés a fél számára kedvező. Természetesen, ez nagyobb részt nem a magánjogi, hanem a közigazgatási jogi eljárásokban fordul elő.

Erre kiváló példa lehet az úgynevezett enyhébb deliktumok, szabálysértések, más országokban kihágásnak nevezett bűncselekmények köre, lévén, hogy több országban ezeket nem a büntető ügyekben eljáró hatóságok ítélik meg büntető ügyként, hanem közigazgatási hatóságok speciális közigazgatási eljárásban intézik őket. Ezekben az esetekben igen könnyen előfordul, hogy a hatóság által alkalmazott jogszabály az ügyfélre nézve kedvező törvényt sértéssel történik, és ilyen esetben az ügyféltől

természetesen nem várható el az, hogy saját érdekei ellenében törekedjen e törvénysértés orvoslására. Természetesen, ez más hatósági eljárások esetében is elképzelhető, így például bizonyos engedélyek, bizonyos jogosítványok kiadása, illetve bizonyos tilalmak alkalmazásának elmulasztása esetén. Minden olyan esetben, amikor az ügy érdemére is kihatóan törvénysértő döntés születik, ha az – elsősorban személyi okból – rendes jogorvoslat útján nem orvosolható, akkor olyan helyzet áll elő, amely sérti a törvények uralmának elvét, sérti a jogszabályokba vetett bizalmat, és végső soron sérti a közrendet is.

Nem lehet tehát kifogásolni az egyes országoknak azt a törekvését, hogy az ilyen típusú jogsértések orvoslására valamilyen rendkívüli eszközt biztosítsanak. Figyelemmel arra, hogy az így előállt helyzet tulajdonképpen hasonlít a bűncselekmények folytán megsértett jogrend orvoslása érdekében az ügyészek számára biztosított hatalom alkalmazási lehetőségeihez, nem lehet kifogásolni azt sem, ha az ügyészek kapnak valamilyen rendkívüli beavatkozási eszközt, adott esetben rendkívüli, de időben korlátozott (bírótság előtti) jogorvoslati lehetőséget a jog épségének helyreállítása érdekében. Az előzőekben elvégzett elemzés elsősorban a közigazgatási hatósági eljárásokból vett példákat. Találunk azonban ilyeneket a magánjogi bírósági eljárásokban is, elsősorban azokban az esetekben, amikor a felek között nincs érdekellentét. A magánjogi típusú ügyek közé sorolhatjuk ugyanis a kereskedelmi jogi eljárásokat. Nem vitás, hogy a jogi személyiség keletkezése, a jogi személyiség megszűnése az állam számára kiemelt fontosságú jogi döntés. Nem véletlen, hogy több ország bíróságra bízta a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok létrehozását, más országokban szintén bírósági nyilvántartásba vétel szükséges a társadalmi szervezetek és a jogi személyiséggel rendelkező elkülönített vagyontömegek, az alapítványok létrejöttéhez. Úgyszintén bírósági döntésre van szükség a jogi személy megszüntetéséhez.

A gazdasági életben résztvevő jogi személyek esetében rendkívül fontos érdek fűződik ahhoz, hogy ezek a jogi személyek rájuk vonatkozó szabályoknak megfelelően járjanak el a működésük során. Ez ugyanis adott esetben nagyon nagy számú más személyt érinthet, bizonyos gazdasági súly fölött akár egy ország gazdasági helyzetét is befolyásolhatja, sőt az sem kizárt, hogy több országra kiterjednek egy gazdálkodó szervezet működésének hatásai. Nem vitathatjuk tehát az államnak azt a jogát, hogy a jogi személyek létrejöttét, megszűnését, gazdálkodó szervezetek esetén a fizetési köptelenné válást, a felszámolást kiemelt figyelemmel kísérje.

Ezt támasztja alá az is, hogy a XX. század második felében a büntető törvénykönyvek is egyre fokozódó figyelmet fordítottak a gazdálkodó jogi személyekkel kapcsolatos nem kívánatos jelenségek üldözésére. Elég, ha a pénzmosás elleni szabályozásra, a csalárd csődre, a bennfentes információk birtokában végzett tranzakciókra vagy gazdasági előny jogosulatlan megszerzésére gondolunk. Ebből következően nem tűnik helytelennek az a megoldás, amely meghatározott körülmények között,

állami szervezetek számára eljárási jogosultságokat biztosít más hatóság, így mindenekelőtt a bíróságok előtti eljárásokban. Következésképpen a korábban már hivatkozott hasonlóságokra támaszkodva azt sem kifogásolhatjuk, hogy egyes országokban ezeket a feladatokat ügyészekre bízzák. Tulajdonképpen ugyanezek a megfontolások alkalmazhatók egyes több személyt érintő, úgynevezett kollektív munkajogi intézkedések vonatkozásában is.

Szintén a közérdekre alapozott ügyészi intézkedések esetén találkozunk a jogrend formális épségének biztosítása érdekében az ügyészek számára juttatott hatáskörökkel. Így a már hivatkozottak szerint elsősorban a legfőbb ügyészek számára biztosított jogosultsággal, hogy az alkotmánybíróság előtt egyes jogszabályok alkotmányellenességének megállapítása és az alkotmányellenes helyzet orvoslása érdekében eljárást kezdeményezzenek, vagy más által kezdeményezett eljárásban véleményüket kifejtse. Összefoglalva a közérdek védelmével kapcsolatban eddig írtakat, azt mondhatjuk el, hogy ezekben az esetekben az ügyészek már folyó eljárásokban jogosultságokkal bírnak, eljárást kezdeményezhetnek más hatóságok, döntő részt bíróságok előtt, ezzel a jogukkal azonban csak törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén élhetnek, és ezeknek az intézkedéseknek a legfontosabb kiváltó oka valamilyen egyértelműen megállapítható törvényellenes helyzet fennállása.

Mindez elmondható az ügyészek számára biztosított magánjogi intézkedési lehetőségek közül előfordulási gyakorisága miatt kiemelkedő házassági perekkel, illetőleg a természetes személyek személy állapot pereivel kapcsolatos ügyészi intézkedések esetén is. Ebben az esetben azonban ez a hivatkozási alap keveredik a jogai érvényesítésére képtelen személyek jogainak védelmével.

Nem vitásan, minden állam kiemelt figyelmet fordít a leszármazás egyértelműségének biztosítására, valamint a házasság érvényességével kapcsolatos szabályoknak a maradéktalan biztosítására. A római jog óta az európai jogtörténet során töretlenül érvényesült az állam kiemelt érdeklődése ezen a területen. Mindaz tehát, amit az ügyészek közigazgatási és magánjogi intézkedéseivel kapcsolatban írtunk, kiemelt példaként alkalmazható a házassági, illetve személy állapoti perekre. Ezekben az esetekben a leszármazás, a rokoni kapcsolatok, az örökbefogadás, a házasság érvényességének kétséget kizáróan törvényes állapota nem tekinthető kizárólag és minden esetben az érintett természetes személyek magánérdekének. Biztosítani kell a társadalom egésze, vagyis a közérdek folytán az ügyésznek azt a lehetőséget, hogy a törvényben meghatározott esetekben fellépjen, és a törvények maradéktalan betartásának biztosítására bíróság előtt eljárást kezdeményezzen, illetve a végleges döntés kialakításában más módon közreműködjön.

A3) Az emberi jogok védelme

Az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedési lehetőségeinek anyagi jogi alapjaként megjelölt harmadik elv az emberi jogok védelme. Elméleti szinten természetesen nem lehet vitatni, hogy minden állam összes tisztviselője, hatósága és szervezete számára természetes kötelezettség az emberi

jogok tiszteletben tartása, védelmezése, illetve sérthetlenségének előmozdítása. Kérdéses azonban, és ez a XX. század utolsó évtizedeiben elméleti szinten is felmerült probléma, hogy az állam az emberi jogok védelmére csak akkor köteles-e, ha maga áll szemben egy természetes személlyel? Azaz: csak maga köteles-e a vele közvetlenül kapcsolatba kerülő, konkrét jogviszonyban álló természetes személy jogainak védelmére, avagy arra is köteles, hogy a természetes személyek egymás közötti viszonyaiban is feltétel nélkül garantálja az emberi jogok érvényesülését?

Az így felmerült probléma lényege akkor emelhető ki, ha úgy fogalmazzuk meg ezt a kérdést, hogy az állam köteles-e a természetes személyek jogainak védelmére az ő akaratuk ellenére is. A probléma e formában megfogalmazása esetén a válaszuk természetesen az, hogy *nem*, illetve *csak kivételesen*. Több ország kérdőívre adott válasza is kiemelte az egyes országokban ezzel kapcsolatban folytatott vitákat, illetve azok elintézését. Így több ország is jelezte, hogy alkotmánybírósága a természetes személyek egymás közti vitájában még a jogok védelme (ide értve természetesen az emberi jogok védelmét is) esetén is csak kivételesen tartja megengedhetőnek az állami beavatkozást, ami értelem-szerűen az ügyészek beavatkozására is vonatkozik.

Nyilvánvaló, hogy az emberi jogok legsúlyosabb megsértése esetén az állam köteles fellépni, ennek módja a jogsértő ellen indított büntetőeljárás mindazokban az esetekben, amikor a jogsértés eléri azt a szintet, amely a büntető törvényben előzetesen szankcióval fenyegetett. Természetesen az állam akkor is köteles az emberi jogok védelmezésére, ha a sérelmet szenvedett fél ezt maga kéri a számára biztosított magánjogi vagy közigazgatási jogi eljárásokban is.

Az ügyészek beavatkozási lehetőségével kapcsolatos megfontolásokat tehát arra a körre kell szűkíteniünk, amikor a jogaiban sérelmet szenvedett természetes személy maga nem kéri az állami beavatkozást, nem fordul sem ügyészhez, sem bírósághoz, sem más állami hatósághoz, hanem az ügyészség, illetőleg más állami szerv hivatalból saját megfontolása alapján avatkozik be ezekbe az ügyekbe. Úgy gondolom, vita nélkül leszögezhetjük, hogy az érdekelt kérelmének hiányában, pusztán vélelmezhető akaratára, avagy az állam általános jogvédelmi kötelezettségére hivatkozással az egyes jogviszonyokba avatkozásra csak kivételesen, törvényben meghatározott esetekben, alapos megfontolás esetén kerülhet sor. Ugyanakkor az egyes államoknak a kérdőívre adott válaszaik alapján világosan körvonalazódik azoknak a feltételeknek a köre, amelyek az állami beavatkozást, esetünkben az ügyész számára biztosított eljárási kezdeményezési vagy eljárásokba való beavatkozási lehetőséget megalapozzák.

Az első személyi kör, amely esetén az egyes tagállamok az ügyészek számára jogvédelmi céllal intézkedési lehetőséget biztosítanak, a gyermek- és fiatalkorúaké. Figyelemmel a gyermekek mindenek fölötti érdekének védelme céljából született nemzetközi követelményekre, elmondhatjuk, hogy az ügyészek számára biztosított lehetőség az államok pontosan megfogalmazott nemzetközi kötelezettségei

teljesítésének hatékony eszköze lehet. Ugyanez mondható el az elmeműködés kóros állapota miatt zárt intézetekben elhelyezett betegek személyi szabadságának korlátozásával kapcsolatban. Azokban az államokban, amelyekben ezt bíróságok rendszeresen felülvizsgálják, sok esetben az ügyész is lehetőséget kap a személyi szabadság korlátozásával kapcsolatos indítványtétel, illetve jogorvoslati eszköz útján a döntés befolyásolására.

Szintén alapos oknak tekinthető az ismeretlen helyen tartózkodó személyek elsősorban vagyoni érdekeinek megóvása érdekében intézkedési lehetőség biztosítása az ügyész számára akkor, ha ez más eszközzel kevésbé hatékonyan biztosítható. (Egy egyszerű példával beláthatjuk, hogy mikor indokolt ez. Ha az ismeretlen távollévő személy ellen más indít – kisajátítási, adásvételi vagy bármilyen egyéb, magánjogi természetű ügyben – eljárást, nem feltétlenül szükséges az ügyész beavatkozását lehetővé tenni, ilyenkor ugyanis a bíróság által kijelölt ügygondnok, vagy más erre jogosított személy által az érintettek jogainak védelme biztosítható. Ugyanakkor előfordulhat olyan helyzet, amikor nem az ismeretlen helyen tartózkodó joggalannyal szemben indul eljárás, hanem éppen az ő jogainak védelme érdekében, a nevében kell eljárást indítani. Ilyenkor, a keresethez kötöttség elvének tiszteletben tartása miatt a bíróság nem tudja ezt megtenni, szükséges ezért, hogy valamilyen állami szervezet kapjon erre jogot, s nem tekinthető indokolatlannak, hogyha ezt éppen az ügyész számára biztosítjuk.)

B) Az ügyészi hatáskörök és a közjogi alapelvek

Az ügyészek számára biztosított magánjogi, illetve közigazgatási jogi intézkedési lehetőségekkel kapcsolatban megválaszolandó következő kérdések arra vonatkoznak, hogy ezek az intézkedések összhangban állnak-e a jogállamiság elvéből fakadó alkotmányossági alapkövetelményekkel. Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenységével kapcsolatos korábbi vizsgálódások, így a cellei konferencián elhangzott jelentés, a tagállami észrevételek, valamint a budapesti konferencia előkészítése során a Coordinating Bureau ülésein felvetett és megválaszolni igyekezett problémák arra utalnak, hogy az ügyészek ilyen jogosultságai elsősorban az államhatalmi ágak megosztásával, a bíróságok függetlenségének sérthetlenségével, az ügyfélegyenlőség (fegyveregyenlőség) biztosításával, valamint a diszkrimináció-mentességgel kapcsolatban vethetők fel. Vizsgáljuk meg ezeket sorban.

B1) Az ügyészi intézkedések és az államhatalmi ágak szétválasztásának elve

Míg az állam vagyoni igényeinek érvényesítése céljából biztosított ügyészi jogosultságok lényegében semmilyen közjogi alapelvvvel nem ütközhetnek, ezekben az esetekben ugyanis, amint már megállapítottuk, az ügyész lényegében az állam ügyvédjeként jár el, a közigazgatással kapcsolatban biztosított egyes jogosultságok nem feltétlenül ilyen problémamentesek.

A végrehajtó hatalomnak azt a lehetőségét, hogy az állam közigazgatását működtesse, és a közigazgatás működése során a jogalanyokra kötelező határozatokat hozzon, a végrehajtó hatalom

természetes jogának kell tekintenünk. A törvényesség biztosítása érdekében az ügyész számára biztosított intézkedési lehetőségek a végrehajtó hatalomnak ezt a jogát nem sérthetik és nem vonhatják el. Ebből következően az ügyész közigazgatási ügyekbe történő beavatkozása semmiképpen nem jelentheti a végrehajtó hatalomhoz tartozó szervezetek döntési jogosultságának elvonását. Akkor biztosítható ez, ha az ügyész intézkedési lehetőségeit törvényben pontosan meghatározott okokból teszik lehetővé, ha erre kivételesen kerül sor, nem pedig a közigazgatás működésébe épített rendszeres és állandó felügyelet biztosításaként. A kérdőívekre adott válaszok arra utalnak, hogy azok a tagállamok, amelyekben az ügyészek számára ilyen eszközöket biztosítanak, az eszközök alkalmazhatósági korlátainak tudatában vannak.

Az ügyészi intézkedési eszközök és a hatalmi ágak megosztásának elvével összefüggésben kell megvizsgálnunk a bíróságok függetlenségének kérdését is. Nyilvánvaló, hogy sem az ügyész, sem bármely más bíróságon kívüli állami intézmény nem vonhatja el a bíróságoknak azt a jogát, hogy az eléjük került ügyekben szabadon, pártatlanul, befolyásmentesen és véglegesen döntést hozzanak. Az ügyészek ezért a közigazgatással és az egyes magánjogi perekkel kapcsolatos intézkedési lehetőségekben csak olyan jogosultsággal rendelkezhetnek, amilyenekkel a fél rendelkezik. Azt mondhatjuk tehát, hogy az ügyész ezekben az ügyekben fél módjára, kvázi félként járhat csak el. Természetesen nem zárható ki az sem, és a kérdőívek utalnak ilyen lehetőségre, hogy az ügyész kivételes esetben, alapos okkal rendkívüli jogorvoslati lehetőségekkel is rendelkezik. Olyan eszközökkel, amelyekkel a fél nem rendelkezik. Ezek alkalmazására azonban szintén csak olyan módon kerülhet sor, hogy a végleges döntést az ilyenkor is szabadon, a rá irányadó elveknek megfelelően hozhassa meg a bíróság.

Végül szintén a hatalmi ágak megosztásával kapcsolatban merülhet fel aggály abban az esetben, ha valamely ország legfőbb ügyésze részt vehet a kormány vagy a törvényhozás ülésein. A kérdőívekből levonható tapasztalatok arra utalnak, hogy ez elsősorban akkor fordul elő, ha az adott országban az ügyészség nem a kormány felügyelete alatt működik, hanem önálló, autonóm alkotmányos intézményként hozták létre. Ebben az esetben az ügyészség működésére a kormány, illetve a törvényhozás közvetlen ráhatással nem bír, ezzel szemben az ügyészség vezetőjének bevonása a kormány, illetve a parlament működésébe és döntéseibe a szükséges együttműködés egyik formája lehet. Ez természetesen szimmetrikus viszonyt jelent. Egyrészt a kormány, illetve a törvényhozás megfogalmazhatja elvárásait az ügyészség működésének irányait illetően, másrészt az ügyészség vezetőjének van lehetősége arra, hogy a törvényes döntéssel kapcsolatos álláspontját a magas szintű testületek előtt kifejtse. Amennyiben e szimmetrikus viszony mindkét irányban pontosan meghatározott jogosultságok pontosan meghatározott feltételek mellett való gyakorlását jelenti, ez a tevékenység nem sérti sem az államhatalmi ágak megosztásának elvét, sem az ügyészeknek azt a jogát, hogy az eléjük kerülő konkrét ügyekben befolyásmentesen gyakorolják hivatásukat. Elmondhatjuk tehát,

hogy ez a megoldás akkor fogadható el, ha érvényesülnek a 19. ajánlásban előírt feltételek. (Az Ajánlás ugyanis utal arra, hogy abban az esetben, ha egy országban az ügyészség a kormánytól függetlenül működik, törvényben kell szabályozni az ügyészség és a kormány együttműködésének módját.)

B2) Az ügyészi intézkedések és a „fegyveregyenlőség” elve

A már említett kvázi félként eljárás követelménye jelenik meg akkor is, ha az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedéseit és a bíróságok előtti ügyfélegyenlőségét (equality of arms) vizsgáljuk. Feltétel nélkül érvényesülő követelménynek kell tekintenünk azt, hogy a bíróság vagy más hatóság előtti eljárásban az ügyész semmiképpen ne gyakorolhasson a közhatalmi státuszából eredő erőfölényt az eljárásban résztvevő másik féllel szemben. A kérdőívekre adott válaszok szerint a bírósági eljárásokban ennek veszélye nem is jelenik meg.

Más a helyzet akkor, ha az ügyész nemcsak beavatkozási jogosultsággal rendelkezik már megindított eljárásokban, hanem a közigazgatási hatóságok által hozott döntéseket önálló intézkedésekkel támadhatja meg (óvás, figyelmeztetés, kifogás). Ezekben az esetekben ugyanis különleges jogviszony jön létre a közigazgatási döntést hozó hatóság, valamint az ügyész között, míg a közigazgatási hatóság döntéseivel érintett felek és az ügyész között nem jön létre jogviszony, e vonatkozásban ezért fegyveregyenlőségről sem lehet beszélni. Amennyiben az ügyész és a közigazgatási hatóság vitája a korábban meghozott döntés hatályának fenntartásával ér véget, tulajdonképpen nem is merülhet fel aggály. Szintén nem merülhet fel aggály, ha ez a vita a közigazgatási hatóság és az ügyész között bíróság előtt folytatódik, kettejük ügyfélegyenlősége ugyanis a bírósági eljárás szabályai folytán biztosított. Előfordulhat azonban az is, hogy a közigazgatási hatóság az ügyész beavatkozása folytán megváltoztatja korábban meghozott döntését, miként az is, hogy a közigazgatási hatóság és az ügyész vitájának eredményeként születő bírósági döntés jár ilyen eredménnyel. Ilyenkor formálisan a közigazgatási eljárásban eredetileg érdekelt felek és az ügyész között szintén nem jön létre jogviszony, holott lehet olyan fél, aki számára a korábbi döntés megváltoztatása kedvezőtlen. Éppen ezért az ilyen típusú beavatkozás esetén szükség van a már más vonatkozásban is említett szigorú feltételek meghatározására. Az ügyész beavatkozását kivételesen, igen súlyos, törvényben meghatározott ok esetén lehet lehetővé tenni. Emellett arról is gondoskodni kell, hogy a már megszületett közigazgatási döntés megváltoztatása ellen az ügyben érintett harmadik személyeknek jogorvoslati lehetőséget biztosítson a törvény.

B3) Az ügyészi intézkedések és a diszkrimináció tilalma

Azokban az eljárásokban, amelyekbe az ügyész valamely fél érdekében avatkozik be, és amelyek eljárásokban ellenérdekelt fél is szerepel, okkal vethető fel a diszkrimináció tilalmának megsértése, illetve valamelyik fél illegitim segítségének kérdése. Láttuk, hogy bizonyos társadalmi csoportok jogainak védelme érdekében elvileg nem kifogásolható az ügyész számára intézkedési lehetőség biztosítása.

Ugyanakkor az ügyben ellenérdekelt fél érezheti úgy, hogy hátrányos helyzetbe kerül. Míg ugyanis ő maga kényszerül eljárni, vagy saját terhére vehet igénybe jogi segítőt (képviselőt), az a fél, amely oldalán az ügyész beavatkozik az eljárásba, komoly intézményi tudás és magasan képzett jogász segítségét kapja. Az ellenérdekelt fél azt is érezheti, hogy tulajdonképpen saját államával szemben kell megvédenie az eljárásban érintett jogait.

Annak érdekében, hogy az illegitim beavatkozás látszatát minimálisra szorítsuk, igen-igen szűken kell meghatározni azokat a feltételeket, amelyek fennállása esetén az ügyész ilyen eljárásokba beavatkozhat. Valóban, csak kivételesen szabad lehetővé tenni, hogy az ügyész ellenérdekelt fél részvételével zajló eljárásban valamelyik fél oldalán, illetve valamelyik fél helyett részt vegyen. Csak nagyon alaposan mérlegelt, a lehető legszűkebb körre szorított beavatkozási lehetőségek esetén biztosítható a törvények uralmának és az állam jogvédelmi kötelezettségének tiszteletben tartása azokban az esetekben is, amikor az ügyész eljárási részvétele éppen az állam általános jogvédelmi kötelezettségéből fakad. Olyankor, amikor valamely társadalmilag hátrányos csoport hátrányának kiegyenlítése érdekében kerül sor az ügyész beavatkozására. Az ügyészi intézményes beavatkozás magánjogi vitákba az eleve meglévő egyenlőtlen helyzet kiegyenlítését szolgálhatja, ezen viszont nem léphet túl.

V) Az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedései során érvényesítendő alapelvek

A fenti kérdések megválaszolása után most már megkísérelhetünk választ adni arra az alapkérdésre is, hogy vajon szükség van-e az ügyészek számára intézkedési lehetőség biztosítására a büntető igazságszolgáltatás körén kívül.

Az Európa Tanács alapelveit közös értéként tisztelő tagállamai a társadalom demokratikus működését fenntartják és előmozdítják, a törvényesség uralmát maradéktalanul tiszteletben tartják, az emberi és alapvető szabadságjogokat feltétel nélkül védelmezik. Látva, hogy e tagállamok egy jelentős része az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedési lehetőségét nem tartja feltétlenül szükségesnek, azt kell mondanunk, hogy az ügyészek feljogosítása ilyen intézkedésekre nem tekinthető olyan követelménynak, amelyet az egyes tagállamoknak teljesíteniük kell. Nem mondhatjuk tehát azt, hogy azok a tagállamok, amelyek ilyen eszközöket nem biztosítanak, helytelenül járnak el, vagy meg kellene fontolniuk az ilyen eszközök biztosításának lehetőségét.

Ugyanakkor azt is látjuk, hogy azok a tagállamok, amelyekben az ügyészek ilyen intézkedési lehetőséggel rendelkeznek, ezt fontosnak tartják, alkotmányos működésük elengedhetlen részének tekintik, és hatékony lehetőségnek tartják a demokratikus társadalom zavartalan működése, a törvények uralmának biztosítása, valamint az emberi jogok védelmezése érdekében. Nincs okunk tehát azt

mondani, hogy azok az országok, amelyek az ügyészek ilyen intézkedési lehetőséget biztosítanak, helytelenül járnak el.

Ha a tagállamok e két eltérő csoportját, valamint az ügyészek megvizsgált tevékenységével kapcsolatos megállapításokat összevetjük, elmondhatjuk, hogy az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedési lehetőségének biztosítása nem szükségszerű, de a már megvizsgált feltételek szigorú betartása esetén hasznos és célszerű lehet.

Az ügyészek büntetőjogon kívüli intézkedési lehetőségekkel felruházása esetén gondoskodni kell tehát a jog uralma alatt az emberi jogokat tiszteletben tartó demokratikus társadalmakban érvényesülő alapelvek következetes megtartásáról.

1. Ellentétben az ügyészeknek a büntető- igazságszolgáltatásban betöltött meghatározó szerepével, a tagállamok történeti, hatékonysági, gazdaságossági okból lehetővé tehetik részvételüket a közigazgatási és magánjogi eljárásokban, de ezekben a szerepük csak kivételes lehet (*a kivételesség elve*).

2. Az ügyészek közigazgatási és magánjogi eljárásokban betöltött szerepe nem lehet jellemző és elsődleges. Beavatkozásukra akkor kerülhet sor, ha ennek célja más intézmény közreműködése útján egy tagállamban nem, vagy sokkal kevésbé hatékonyan látható el (*a szubszidiaritás elve*).

3. Az ügyészek magánjogi és közigazgatási jogi közreműködése csak pontosan meghatározott, minden konkrét eljárás esetén felismerhető céllal történhet (*a különlegesség elve*).

4. Lehetővé tehetik a tagállamok, hogy az ügyészség érvényesítse az államot megillető vagyoni igényeket a bíróságok előtt (*az állam érdekei védelmének elve*).

5. A tagállamok feljogosíthatják az ügyészeket eljárások kezdeményezésére, vagy már folyó eljárásokban részvételre, illetve jogorvoslati eszközök igénybevételére a törvényesség érdekében (*a törvényesség elve*).

6. A törvényes döntés előmozdítása érdekében is akkor indokolt lehetővé tenni az ügyészek részvételét az egyes eljárásokban, ha ezt a közérdek indokolja (*a közérdekűség elve*).

7. Kivételesen hátrányos társadalmi helyzetű csoportok vagy érdekeik érvényesítésére vélhetően képtelen személyek jogainak védelme szintén szolgálhat az ügyészek eljárási szerepének alapjául (*az emberi jogok védelmének elve*).

8. Az ügyészség és más közjogi szereplők (kormány, törvényhozás, önkormányzati testületek) eredményes működése szempontjából nélkülözhetetlennek látszik, s a tagállamok lehetővé tehetik az ügyészségi vezetők részvételi jogát közös tanácskozásokon (*a tanácsadó közreműködés elve*).

9. Az ügyészek büntetőjogon kívüli eljárási lehetőségei esetén általános jelleggel érvényesülnie kell az államhatalmi ágak elválasztása elvének (*a hatalmi ágak elválasztásának elve*).

10. Az ügyészek büntetőjogon kívüli tevékenysége nem akadályozhatja a törvényhozás szuverenitásának érvényesülését (*a törvényhozó hatalom szuverenitásának elve*).

11. Az ügyészek bevonása a kormányzati döntéshozatalba nem járhat a végrehajtó hatalom döntési felelősségeinek átvállalásával (*a végrehajtó hatalom felelősségének elve*).

12. Az ügyészek részvétele a bírósági eljárásokban nem járhat a bíróságok szervezeti és ítélkezési függetlenségének sérelmével (*a bírói függetlenség elve*).

13. Az ügyészek közigazgatási és magánjogi intézkedéseik során nem rendelkezhetnek közhatalmi állásukból eredő többlet jogosítványokkal, csak félként, az ellenérdekelt felekével azonos jogokat gyakorolhatnak (*a fegyveregyenlőség elve*).

14. Ha az ügyészek más személy jogainak vagy érdekeinek védelmében lépnek fel, gondoskodni kell arról, hogy ez csak alapos okkal történjék, olyan módon, hogy a személyek egyenlőségének elve ne sérüljön (*az egyenlő elbánás elve*).

15. Ha egy tagállam az ügyészt intézkedési jogosultsággal ruházza fel közigazgatási vagy magánjogi eljárásokban, az ügyészt megilletik mindazok a jogok és garanciák, amelyeket a 19. ajánlás számukra a büntető igazságszolgáltatással összefüggésben biztosít, így mindenképp a befolyásmentes szakmai döntések meghozatalának joga (*az ügyészek pártatlanságának elve*).

TERRORIZMUS EURÓPÁBAN

Amikor terrorizmusról beszélünk, automatikusan a fejlődő országok, az arab világ jut az eszünkbe, holott a terrorizmus hozzájuk hasonlóan az Európai Unióban is él és virágzik. Ennek okai a következőkben keresendők:

1. A terrorizmus Európában jelentős történelmi hagyományokkal rendelkezik, és korántsem annyira Európa-idegen fogalom, mint amennyire azt gondoljuk. Ezt bizonyítandó, elég csupán Julius Caesar, II. Sándor orosz cár, Erzsébet osztrák császárné, illetve II. Sándor jugoszláv király meggyilkolását megemlítenünk.

2. Más gócpontokhoz hasonlóan, Európában is éppen úgy megtalálhatóak azok a feloldhatatlannak látszó társadalmi-politikai feszültségek és ellentétek, amelyek bárhol a világon a terrorizmus elterjedését eredményezhetik.

3. A terrorizmus számára egyértelműen a demokratikus hatalomgyakorlás biztosítja a lehető legszabadabb mozgásteret, illetve kínálja a lehető legtöbb sebezhető pontot. A demokráciákban van ugyanis az emberi életnek a legnagyobb és mindenek fölött álló értéke, amely így értelemszerűen a terrorista akcióknak azok lényegéből adódó célpontjává válhat. Nem véletlen tehát, hogy terrorizmus is csak ott van, ahol demokrácia van, a diktatúrákban pedig nincsen.

Álláspontom szerint a terrorszervezetek, működjenek bárhol is a világon, három jól körülírható csoportba sorolhatóak be, bár megjegyzendő, hogy csak bizonyos eltérésekkel. Ezen osztályozás szerint az első csoportba a nemzeti szeparatista, a másodikba a politikai ideológiai, míg a harmadikba a vallási fanatikus terrorszervezetek tartozhatnak bele. A fent említett specifikumok, amelyek a különböző kontinensek terrorszervezeit különböztetik meg egymástól, ha jobban megvizsgáljuk, korántsem

tekinthetők lényegi „terrorizmusbeli” eltéréseknek, hiszen nem is annyira az egyes szervezetek céljaiban, eszközeiben vagy módszereiben mutatkoznak meg, hanem sokkal inkább az adott társadalom civilizációs vívmányainak a függvényei. E civilizációs vívmányok determinálják az európai terrorizmust, és különböztetik meg jellemzően minden más egyébtől.

Ahhoz, hogy az európai terrorizmus vizsgálata során a terrorkutatás felszínéről annak mélyebb rétegeibe ereszkedhessünk alá, véleményem szerint a következő sajátosan európai jellemzőkkel kell tisztában lennünk:

1. Európában nem ismert a vallási fundamentalista terrorizmus fogalma. Amit a világ más területein annak nevezünk, azzal Európában rokoni vonásokat leginkább a szélsőjobboldali politikai ideológiai terrormozgalmak mutatnak, ám az ő gondolatrendszerük sokkal inkább a faji előítéleteiken, mintsem hogy a valós vallási meggyőződésükön alapul. Célpontjaik a zsidók és a mohamedánok, illetőleg bizonyos keresztény csoportok, bár – ami Európára jellemző – korántsem vallási, hanem évszázadok során rögzült rasszista indíttatásokból.

2. Az Unió a politikai ideológiai terrorizmus alatt csak és kizárólag a szélsőbaloldali marxista terror szervezeteket érti. Egyes vélemények szerint Európa igyekszik a szélsőjobboldali politikai ideológiai terrorizmus veszélyét a szőnyeg alá söpörni, ami pedig leginkább – szintén a fenti álláspont értelmében – az ezen a téren erősen kompromittálódott Németország törekvésének számít.¹ Azonban, véleményem szerint, hiba őket nem vizsgálni, hiszen a szélsőjobboldali terrorcsoportok csak ideológiai meggyőződésükben és céljaikban különböznek a baloldaliaktól, módszereikben, eszközeikben és fanatizmusukban azonban nem tehető közöttük lényegi különbség.

3. A szélsőbaloldali marxista politikai ideológiai terrorista mozgalmak gondolatvilágának központi eleme az Amerika- és Izrael-ellenesség, amelyet ők kissé eufemizálva imperializmus és cionizmus-ellenességnek neveznek. E törekvésekben hű szövetségesre találtak a különböző palesztin terror szervezetekben, így ötvözve az európai antiszemita hagyományokat a palesztin felszabadítási törekvésekkel. Az érem másik oldala a mérhetetlen Amerika-ellenes gyűlölet, amely a nyugati gondolkodásmódot, a kapitalizmust és az imperializmust szimbolizáló USA Európából történő kiűzését mint a marxista-leninista Európa megteremtésének első lépését közvetíti.

4. A nemzeti szeparatista terror szervezetek egyöntetű véleménye szerint Európában jelenleg is a kisebbségek módszeres elnyomása zajlik. Ez ellen e mozgalmak ma is ugyanolyan intenzitással harcolnak, mint korábban. Felmerül a kérdés, hogyan lehetséges ez? Hiszen megszűntek a korábbi diktatúrák (Spanyolország, Portugália, Görögország) az elnyomó apparátusukkal együtt, és szerte Európában demokrácia honol. A terroristák valahogy mégsem ezt érzik, mégsem így gondolják.

¹ Yaron Svoray és Nick Taylor: Hitler árnyékában. Alexandra Kiadó, 1997.

Az ETA ugyanúgy küzd a spanyol kormány ellen, mint korábban, bár az igaz, hogy jóval kisebb társadalmi támogatottsággal. Úgy vélik, semmi sem változott, a demokratikus fordulat ellenére a spanyol kormány továbbra is fasiszta módszerekkel nyomja el őket.² Ezzel szemben a Franciaország területén élő breton terroristák, állításuk szerint, éppen örülni tudnának annak, ha annyi joguk lehetne, mint a spanyolországi baszkoknak, hiszen ők a francia állam elnyomó apparátusát szinte már elviselhetetlennek tartják.³

Az Ügyészek Lapja következő számaiban a nemzeti szeparatista terrorszervezetekről, illetve a politikai ideológiai terrorszervezetekről szeretnék részletesen írni.

---

² Demo: Against Fascist Spain Saturday 16th Nov. Euskalinfo, 14.11.2002.

³ For a Europe of free peoples standing together. Emgann, Saorise, 07.12.1998.

FÖLVETÉSEK A VESSZŐHASZNÁLATRÓL¹

---

*„Meg kell különböztetnünk a levegőt és a
nyelvet, ez nagyon fontos, mert néha mintha
összetévesztődne. A levegő, hozzávetőleges
meghatározással: szüntelen, szagtalan,
íztelen, átlátszó gáz. A nyelv, a mi
csodálatos, érzeki alkotásunk viszont
különösen színes, illatozó, ízes-zamatos, és a
levegővel csak egy közös tulajdonsága van:
áttetszően tiszta szerkezete.”
(Kiss Benedek)*

Az írásjelek segítenek abban, hogy a jelentésbeli, szemantikai összefüggéseket, ill. elkülönüléseket, értelmezéseket érzékeltethessük; nyelvünk beszédbeli sajátosságait, a metanyelvi funkciókat írásban jelölve valahogyan megőrizhessük; sőt a hangulati változásokat, a jelentésárnyalatokat sejtethessük. A szóbeli kommunikáció számos eszköze viszont nem adható vissza, hiszen a hanglejtés, hangszín, mimika, gesztusok, testhelyzet, dinamika, ritmus érzékeltetésére nem alakultak napi használatú, differenciáltan alkalmazható írásjelek.

Az írott nyelvnek az írásjelek így is a legtöbb funkciójú elem-együttesét alkotják. Két fő csoportjuk látszik elkülöníthetőnek. Egyik a mondatok grammatikai és jelentéskülönítő szerkezetét, tagolódását, „részeik-részleteik egymáshoz kapcsolódását tükrözi” (Balázs Géza); a helyesírásban pedig: „vonás, elválasztó jegy a mondat ízei között” (Czuczor Gergely-Fogarasi János). A másik a közlendők érzelmi

¹ A szövegben közölt példák dr. Angyal Pál: A rablás és zsarolás c. művéből valók. (A magyar büntetőjog kézikönyve. 11., Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1934.)

hangoltságát, intonációs, ún. szupraszegmentális, nem nyelvi sajátosságait érzékelteti, bár igen-igen leegyszerűsítve.

Formai elkülönítésük szerint mondatzárók, ill. mondatköziek lehetnek. Ez utóbbi csoport tagja avessző melyet 1643-ból datál *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, tehát a régi keletkezésű írásjelek egyike.

E rövid áttekintés után vegyük számba, milyen helyzetekben jelenik meg az írásban az alsó sorra helyezett 'vonás'.

Legalapvetőbb funkciója, hogy elkülöníti

– az azonos szerepű, halmazott mondatrészeket, mellérendelő szintagmákat, ha nincs közöttük kötőszó (*fenyegetéssel okmányt, értékpapírt vagy bármely más okiratot írat alá*),

– az értelmező jellegű szószerkezetek tagjait (*nem minősítője a dologelvételnek, azaz lopásnak*),

– a hasonlító szerkezeteket (*az eltulajdonításra irányuló célzat hiánya éppúgy kizárja a rablás megállapítását, mint az erőszakolásra stb. irányuló szándék*) – az idézet utóbbi része azt is szemlélteti, hogy a stb. elé nem kell vessző, mivel mellérendelő mondatrészek <és> kötőszóval történő folytatását jelenti.

[Itt kell megemlíteni a <mint> kötőszó azonosító funkcióját, ebben az esetben éppen nem elválaszt ugyanis, hanem egységben láttat, tehát nem kell a vessző (*csak jelenlévő személy ellen irányulhat a fenyegetés, a <vagy hozzátartozója> szavak mint szerkesztési hiba, törlendők*).]

A grammatikailag elváló mondatépítő elemek összekötése, azonosítása, egységben tartása is lehet a vessző funkciója. Összertartja az elemeket:

– páros kötőszók esetén (*mind az irodalomban, mind a joggyakorlatban elfogadott tétel; aki tehát akár dologelvételben, akár súlyos testi sértéssel*),

– az összetett mondatok tagmondatait kötőszók megléte, de hiánya esetén is (*ha a sértett menekülhet, sikeres ellenállásra készülhet, és segítségre tehet szert, úgy zsarolásról lehet szó, de semmi esetre sem rablásról*).

Az előbb említett két fő szerep mellett, illetve többnyire ezekkel együtt némi gondolati megtorpanást, egyidejű vagy utólagos logikai rendezést is kifejeznek azok az esetek, amelyekben egyértelműen kell a vessző a helyesírásban:

– ez valósul meg a <hogya>, a <ha>, a <mert>, az <avagy> és az utalószó szerepű vonatkozó névmások előtt, illetőleg a mellérendelő kötőszók előtt: (*Súlyosabb a büntetés, ha a fenyegetés abban áll, hogy nyilvánosságra hozatnak tényleges vagy koholt, a megfenyegetettre, avagy annak valamelyik rokonára vagy pedig olyan személyre vonatkozó cselekedetek, akihez benső vonzalom fűzi.*); (*megoldáshoz közel juttatása annál is inkább megkísérlendő, mert a kérdés nemcsak legiszlatórium szempontból jelentős, de a zsarolás egyes eseteinek gyakorlati elbírálásánál is, sőt különös figyelmet kíván*)

– ez jellemzi az <illetve>, <illetőleg> módosító elem előtti és utáni tagok közötti kapcsolatot is (*a dolog birtokosa, illetve más jelenlevő irányában; bírlaló, illetve más jelenlevő ellen alkalmazott erőszak; tudomása volt a személyi akadálymentességről, illetőleg arról*)

– az odafordulás szünet értékű gesztusát hordozza a megszólítást kötelezően követő vessző (*kocsmárosné, nekünk záróra után is adjon*)

– az alanyi értéket is hangsúlyozhatja (*Baumgarten és Finkey, a Bjt.24.k.16.lapját idézve, Varga Ferencre hivatkozva mondja el*).

Ha a felsorolás sorokra vagy táblázatszerűen van tagolva, és ezek az egységek szorosan kapcsolódnak a bevezető közlő mondatához, az elemeket vesszővel (pontosvesszővel) kell elválasztani (*Itt-ott az elkövetés helye is minősít, így*

az 1852. évi portugál btk. 426. art.-ában,

az 1870-iki spanyol btk 517. art.-a,

az 1871. évi német bir. btk. 250 § 3. p.,

az 1889-iki finn btk. 31. fej.,

az 1902. évi svájci javaslat 81. art. 2. §-ában.)

A pontosvessző erősebb pauzát, fokozottabb megkülönböztetést jelez, ugyanakkor a felsorolás elemeinek egységesítésére is szolgálhat (*mindazonáltal, nem lehet vitás, hogy itt csak oly személyekről lehet szó, akiktől a tettes a lopás megakadályozását vagy a lopott dolog visszavételét várhatja; Isaák szerint ily személy csak az lehet, ki a tolvajt tetten kapta*); de a felsorolás ellentétező elemeinek hangsúlyozására is (*a zsarolásnál ellenben egy bizonyos idő lefolyása, vagy bizonyos követelés mutatkozik kikerülhetetlennek; egyebekben a zsarolás szubszidiárius bűncselekmény*).

Szövegbeli megjelenését illetően „a vessző (és a pontosvessző) tapad az előtte lévő szó utolsó betűjéhez vagy más írásjelhez” (Laczkó Krisztina-Mártonfi Attila), utána viszont mindig szóköz következik.

A folytatásban a tagmondatok közötti írásjelhasználatra világítunk rá, fókuszban a lehetséges jelentésmódosító, ill. félreértést okozó esetekkel.

SÜMEGINÉ DR. TÓTH PIROSKA

VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL

Büntetőjog

GAÁL IRÉN – MÁZINÉ SZEPESI ERZSÉBET *Büntetés-végrehajtási jog. Jogi szakvizsga kézikönyvek.*
Novissima Kiadó, Bp., 2005.

Közigazgatási jog

ALEXA LÁSZLÓ – KISS TIBOR

OLESSÁK DÉNES *Hulladékgazdálkodási kézikönyv II.*
KJK-KERSZÖV Kiadványok.
Környezetvédelmi kiskönyvtár 15.,
KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp., 2005.

FAZEKAS JUDIT – HARSÁNYI GYÖNGYI

MISKOLCZI BODNÁR PÉTER

UJVÁRINÉ ANTAL E. *Magyar társasági jog. Egyetemi tankönyv.*
Miskolci Egyetem ÁJK. Lezárva: 2005. ápr. 1.
Unió, Bp., 2005.

LOMNICI ZOLTÁN *Az illetékjogszabályok magyarázata és gyakorlata*
Negyedik, bővített kiad. Lezárva: 2005. máj. 31.
HVG-ORAC, Bp., 2005.

SÁNDOR ISTVÁN *A társasági jog története Nyugat-Európában*
KJK-KERSZÖV Kiadványok. KJK-KERSZÖV
Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp., 2005.

VÉGH MIKLÓS (SZERK.) *A Köztársasági Elnöki Hivatal Évkönyve 2004.*
Köztársasági Elnöki Hivatal, Bp., 2005.

Munkajog

FÓTI JÁNOS – LAKATOS MIKLÓS *Foglalkoztatottság és munkanélküliség – 3. és 4. kötet*
OFA Kht., Bp., 2004–2005.

GELLÉRNÉ LUKÁCS ÉVA – SZIGETI BORBÁLA *Munkavállalási szabályok az EU tagállamaiban*
az átmeneti időszak alatt. Lezárva: 2005. január 1.
KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.

ILLÉS IVÁNNÉ *Bankmenedzsment.* PERFEKT Oktató és Kiadó Rt.,
Bp., 2005.

LAKATOS GYULA *Az emberi tőke.* Balassi Kiadó, Bp., 2005.

Polgári jog

FARKAS JÓZSEF – KENGYEL MIKLÓS *Bizonyítás a polgári perben.* KJK-KERSZÖV Kiadványok.
Lezárva: 2005. júl. 1., KJK-KERSZÖV Jogi és
Üzleti Kiadó Kft., Bp., 2005.

Általános téma

BÁRDOS PÉTER – GABRIEL LANSKY *Cégalapítás, befektetés az Európai Unióban*
Második, átdolgozott kiadás. HVG-ORAC
Lap- és Könyvkiadó Kft., Bp., 2005.

COOTER, ROBERT – ULEN, THOMAS *Jog és közgazdaságtan.* Közgazdasági Tankönyvek.
Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Bp. 2005.

DEZSŐ MÁRTA (SZERK.) *Annales Univ. Scientiarum Bp. de R. Eötvös Nom. Sectio*
Iuridica Tom. XLV. 2004. ELTE ÁJK, Bp., 2005.

FÖLDI ANDRÁS (SZERK.) *Acta Facultatis Politico-Iuridicae Univ. Scientiarum Bp.*
de R. Eötvös Nom. Tom. XLI. 2004.

- HORVÁTH ZOLTÁN *Kézikönyv az Európai Unióról*. Hatodik, átdolgozott kiadás.
HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Bp., 2005.
- JENEY PETRA – KENDE TAMÁS *Európai közösségi jog*. Jogi szakvizsga kézikönyvek.
Lezárva: 2005. máj. 5., Novissima Kiadó, Bp., 2005.
- OSZTOVITS ANDRÁS *Az előzetes döntéshozatali eljárás legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdései*. KJK-KERSZÖV Kiadványok.
Lezárva: 2005. márc. 30., KJK-KERSZÖV
Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp., 2005.
- SÁNDOR TAMÁS – VÉKÁS LAJOS *Nemzetközi adásvétel. A Bécsi Egyezmény kommentárja*.
HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Bp., 2005.
- VÉGH MIKLÓS (SZERK.) *A Köztársasági Elnöki Hivatal Évkönyve 2004*.
Lezárva: 2005. január 15. KEH, Bp., 2005.